

HERMANN HESSE

DEMIAN

Emil Sinclair ifjúságának története

Hiszen én csak azt akartam megélni, amit belső törvényem követelt. Miért volt ez olyan nagyon nehéz?

Történetemet egészen az elején kell kezdenem. Valójában gyermekkorom legelső éveinél, sőt, vissza kellene mennem messzi eredetemhez. De ez lehetetlen. Az írók, ha regényt írnak, azt képzelik, hogy istenek és hogy képesek egy emberi történetet teljesen átlátni, megérteni, és úgy lefesteni, mintha Isten maga mesélné, kendőzés nélkül, minden részletében tökéletesen. Én erre nem vagyok képes, mint ahogyan az írók sem. Csakhogy az én történetem sokkal fontosabb a számomra, mint egy írónak az övé, mert a sajátom, mert létező ember története – nem holmi kitalált, lehetséges, idealizált vagy tudom is én milyen, de nem létező emberé, hanem valóságos, egyedülálló ember története. Hogy valójában mi is egy élő ember, azt ma sokkal kevésbé tudjuk, mint valaha, elvégre halomra lövöldözik az embereket, akik mind értékes, egyszeri kísérletei a természetnek. Ha azonban nem lennének többek, mint egyedülálló emberek, ha egy puskagolyóval valóban kiirthatnának bennünket a világból, akkor nem lenne többé értelmük a történeteknek. De minden ember nemcsak önmaga, benne van az az egyetlen, mindenkor fontos és különleges pont is, ahol a világ jelenségei egyszer és megismételhetetlenül keresztezik egymást. Ezért fontos, örök és isteni minden egyes ember története. Ezért van az, hogy bárki, aki él és a természet akaratát teljesíti, csodálatos és méltó a legodaadóbb tiszteletre. Mindenkiben a szellem öltött testet, mindenkiben szenved a teremtmény, mindenkiben keresztre feszítenek egy megváltót. Kevesen tudják ma, mi az ember. De sokan érzik, és ezért könnyebben halnak meg, mint ahogy én is könnyebben fogok meghalni, ha ezt a történetet megírtam. Nem nevezhetem magam beavatottnak. Kerestem és keresek még mindig, de már nem a csillagokban és a könyvekben: kezdem meghallani azokat a tanokat, amelyeket vérem susog. Történetem nem kellemes, nem édes és harmonikus, mint a kitalált történetek: esztelenség, zűrzavar, téboly és álom ízesíti, mint minden ember életét, aki nem akarja többé becsapni magát. Minden ember élete kísérlet, hogy eljusson önmagához. Minden ember élete egy ösvény sejtése. Senki sem volt még teljesen és maradéktalanul önmaga, mégis mindenki igyekszik önmaga lenni, ki tapogatózva, ki tudatosan, ki ahogy éppen tud. Mindenki haláláig magával hordozza születése szennyét: az ősvilág nyálkáját és tojánháját. Van, aki sohasem válik emberré: béka, gyík vagy hangya marad. Van aki félig ember, félig hal, de mindegyikük a természet emberteremtő kísérletezésének eredménye. Mindannyiunk eredete közös. Mindannyian ugyanabból a szakadékból jövünk, anyák méhéből, de kirepülve e mélységből mindenki saját egyéni céljai felé halad. Megértjük egymást, de megfejteni mindenki csak önmagát tudja.

ELSŐ FEJEZET – Két világ

Történetemet azzal az élménnyel kezdem, amelyet akkor éltem meg, amikor tízéves voltam és városkánk latin iskolájába jártam. Sok minden illatozik felém abból az időből. Fájdalommal és jóleső borzongással érint meg. Sötét sikátorok, világos házak és tornyok, óraütések és emberi arcok, lakályos, békés elégedettséggel teli meleg szobák, titkokkal és rémisztő kísértetekkel teli szobák. Érzem az otthon szagát: házinyulak és szolgálólányok, házi szerek és aszalt gyümölcs. Két világ keresztezte ott egymást, két pólusról jött a nappal és az éjszaka. Az egyik világ az atyai ház volt, sőt szűkebb ennél, tulajdonképpen csak a szüleimet jelentette. Ezt a világot nagyrészt jól ismertem. Anya és Apa volt a neve, szeretetnek és szigorúságnak hívták, példaképnek és iskolának. Ehhez a világhoz simogató fény, világosság és tisztaság tartozott, itt szelíd, barátságos beszéd, tiszta kéz és tiszta ruha, jólneveltség honolt. Itt énekelték a reggeli korált, itt ünnepelték a Karácsonyt. Ebben a világban voltak egyenes vonalak és jövőbe vezető utak, volt kötelesség és vétek, volt rossz lelkiismeret és gyónás, volt megbocsátás és voltak fogadalmak, volt szeretet

és tisztelet, volt biblia és bölcsesség. Ehhez a világhoz kellett igazodni, hogy az élet világos és tiszta, szép és rendezett legyen. A másik világ már saját házunk kellős közepén elkezdődött, és teljesen más volt. Más volt a szaga, másként beszélt, mást ígért és mást követelt. Ebben a másik világban cselédlányok és kézműves legények, kísértethistóriák és botránys történetek honoltak. A szörnyűséges, ijesztő, mégis vonzó és titokzatos dolgok tarka folyama hömpölygött itt: mézárszék és börtön, részegek és szitkozódó nőszemélyek, ellő tehének, felbukott lovak, betörésekről, gyilkosságokról és öngyilkosságokról szóló történetek. Mindez a szép és rémisztő, vad és könyörtelen dolog ott volt körülöttünk: a szomszéd utcában, a szomszéd házban. Rendőrszolgák és csavargók kószáltak mindenfelé, részegek verték a feleségüket, esténként fiatal lányok csapatai zúdultak ki a gyárakból, öregasszonyok rontottak és betegítettek, rablók tanyáztak az erdőben, csendőrök fogdostak össze gyűjtőkat – mindenütt érződött ennek a más, vad világnak a bugyogása és a szaga, mindenütt, csak a szobáinkban nem, Anya és Apa közelében. Milyen jó is volt ez! Csodálatos volt, hogy itt nálunk békesség, rend és nyugalom, kötelesség és tiszta lelkiismeret, megbocsátás és szeretet uralkodott – és csodálatos volt, hogy az a másik világ is létezett: a harsány és rikító, komor és erőszakos, amelytől mégis egyetlen ugrással Anyához lehetett menekülni. A legkülönösebb az volt, ahogyan a két világ egymásba ért. Milyen közel voltak egymáshoz! Például cselédünk, Lina, amikor az esti áhítatnál az ajtó mellett ült a szobában és tisztára mosott kezét kisimított kötényén nyugtatva velünk énekelt magas hangján, akkor teljesen hozzánk tartozott, Apához és Anyához, a világos és rendes világba. Közvetlen azután a konyhában vagy a fűszekámban, amikor a fej nélküli emberke történetét mesélte, vagy amikor a kis hentesüzletben a szomszédasszonyokkal veszekedett, akkor másvalaki volt, a másik világhoz tartozott, titokzatosság vette körül. És így volt ez mindennel – de leginkább velem. Én – mint a szüleim gyermeke – persze a világos és tisztességes világhoz tartoztam, de ahova csak néztem, és aminek a hangját csak hallottam, mindenütt és mindenben ott volt az a másik világ is, s én abban is éltem, jóllehet gyakran idegennek és félelmetesnek találtam és rendszeresen lelki-furdalást és rettegést okozott nekem. Időnként sokkal szívesebben éltem a tiltott világban. Bármennyire fontos és jó is volt hazatérnem a fénybe, gyakran mégis ezt a világot kevésbé szépnek, unalmasnak, sivárabbnak találtam. Néha tudtam, mi az életcélom: hogy olyanná váljak, mint apám és anyám, olyan világos és tiszta, olyan magabiztos és rendezett. Odáig azonban hosszú út vezetett: iskolákat, egyetemet kellett elvégezni, dolgozatokat írni és vizsgákat tenni. Az út mindig a mellett a sötét világ mellett vagy rajta keresztül vitt, és az ember nagyon könnyen ott ragadhatott és belesüllyedhetett abba a világba. Szenvedéllyel olvastam a tékozló fiúk történeteit, akikkel ez megesett. Ott a visszatérés az apához és a jóhoz nagyszerű volt és mindig megváltást hozott, s én tökéletesen átéreztem, hogy ez, csakis ez, ami helyes, jó és kívánatos. Mégis, a történetnek az a része, amely a rosszaságról és tékozlásról szólt, sokkal csalogatóbb volt, és néha egyenesen sajnáltam, hogy a tékozló fiú vezekelt és befogadtatott, csak hogy ezt sem bevallani, sem kimondani nem mertem. De ilyet nem mondott és nem is gondolt az ember, csak valamiképpen benne volt, mint sejtés és lehetőség, valahol az érzések mélyén. Ha az ördög gondoltam, úgy igazából az utcán tudtam elképzelni, áruházban vagy anélkül, a piacon vagy egy vendéglőben, de sohasem otthon, minálunk. Nővéreim szintén a tiszta világhoz tartoztak. Gyakran úgy éreztem, természetük közelebb áll az anyáméhoz és apáméhoz, jobbak, szemérmesebbek, tökéletesebbek nálam. Voltak hiányosságaik, hibáik, de nekem úgy tetszett, nem olyan súlyosak, mint az enyéimé, mert én a gonosszal érintkeztem, ami sokszor nyomasztott és gyötört. Hozzám sokkal közelebb állt a sötét világ. A nővéreimet, ugyanúgy, mint a szüleimet, kíméltem és tiszteltem kellett, és ha veszekedésre került sor, mindig nekem kellett bocsánatot kérnem, mindig én éreztem utána lelkiismeret-furdalást, mintha mindig én okoztam volna a vitát. Mert szüleimet sértettem meg testvéreim személyében, akik a jót jelentették és akiknek engedelmeskednem kellett. Voltak titkaik, amelyeket inkább megosztottam volna a legelvetemültebb utcagyerekekkel, mint a nővéreimmel. Voltak jó napok, amelyeket beragyogott a fény. Ilyenkor békesség lakozott a lelkemben, s fenséges volt a nővéreimmel játszanom. Élveztem, hogy jó és illedelmes vagyok, hogy jóra való, nemes teremtsnek látom magam. Ilyen lehet anyagnak lenni! Mert azt képeltük, nincs magaszosabb, mint anyagnak lenni. Valami édesnek és csodálatosnak gondoltuk, ami csupa csilingelés, olyan, mint a Karácsony és körüllengi a boldogság illata. Ó, milyen ritkán adtak meg nekem ilyen napok vagy órák! Gyakran játék közben – illedelmes, ártalmatlan, megengedett játszadozásra gondolok – túlságosan magával ragadott a szenvedély és a hev. Ezt a nővérek legtöbbször megelégtették. Veszekedés, harag és sírás lett belőle, és ha ilyenkor méregbe gurultam, szörnyű voltam. Olyasmiket mondtam és tettem, amikben azon nyomban mélyen és égetően éreztem az elvetemültséget. A bűnbánat és gyötrelem rossz és sötét órái jöttek azután, később a bocsánatkérés kínjának pillanatai, azután ismét a világozság sugara: a csöndes, egyetértő, hálás boldogság órái vagy pillanatai. A latin iskolába jártam, a polgármester és a főerdész fia osztálytársaim voltak, és hébe-hóba eljöttek hozzám. Vad fiúk voltak, de mégis a jó és rendes világba tartoztak. Ennek ellenére szoros kapcsolatot tartottam fenn a szomszéd fiúkkal is, a népiskola tanulóival, akiket egyébként megvetettünk. Történetemet egyikükkel kell kezdenem. Egy szabad délután – alig múltam tízéves – két szomszéd fiúval kóboroltam. Hozzánk csapódott egy idősebb, úgy tizenhárom éves erős, durva fiú, népiskolás, egy szabó fia. Az apja részeges volt, és az egész család rossz hírben állt. Franz Kromert jól ismertem, félttem tőle, és nem tetszett, hogy most hozzánk verődött. Már férfias

volt a modora és a fiatal gyári legények járását és beszédmódját utánozta. Az ő vezetésével ereszkedtünk le a híd mellett a partra, elbújtunk a világ elől a híd első íve alatt. A lehajló hídfal és a lomhán folyó víz közötti keskeny partszakasz csupa hulladékból állt, cserépből meg törmelékből, rozsdás vasdrótok kusza gombolyagjaiból és más szemétből. Olykor találtunk ott használható dolgokat is. Franz Kromer irányítása alatt végig kellett kutatnunk a szakaszt, és amit találtunk, meg kellett mutatnunk neki. Akkor vagy elvette, vagy a vízbe dobta. Megparancsolta, hogy keressünk bádogot, sárgaréz vagy óndarabot, azt mind magához vette, egy régi csontfésűt is. Nagyon nyomasztónak éreztem a társaságát, nem azért, mert tudtam, hogy apám megtiltaná e kapcsolatot, ha tudna róla, hanem mert Franztól magától féltem. Örültem, hogy engem ugyanúgy kezel, mint a többieket. Ő parancsolt, és mi engedelmeskedtünk. Olyan volt ez, mintha régi szokás lett volna, pedig először voltam együtt vele. Végül leültünk a földre, Franz a vízbe köpött és olyan volt, mint egy férfi. Kiköpött a foga közül és oda talált, ahova akart. Beszélgetni kezdtünk. A fiúk tódítottak, mindenféle iskolás hőstettekkel és gonosz csínyekkel dicsekedtek. Én hallgattam, ugyanakkor féltem, hogy éppen a hallgatásommal tűnök fel, és magamra haragítom Kromert. Két társam kezdettől fogva elfordult tőlem és mellette tett hitet. Idegen voltam közöttük, és éreztem, hogy ruházatom és viselkedésem kihívó számukra. Mert a latin iskolába jártam és mert úri fiú voltam, így Franz eleve nem szerethetett, a két másik pedig megtagadott és cserbenhagyott volna, ha arra kerül a sor. Ezt jól éreztem. Végül, merő félelemből, én is elkezdtem mesélni. Kitaláltam egy fergeteges rablótörténetet, amelynek én voltam a hőse. Azt meséltem, hogy egy kertben, a sarokmalomnál egy tele zsák almát loptam egy cimborámmal, és nem ám akármilyent, hanem csupa királyalmát meg aranypárment, a legjobb fajtából. A pillanatnyi veszélyből menekültem ebbe a történetbe, de tehetségem is volt a költéshez és meséléshez. És hogy ne hagyjam rögtön abba, és nehogy talán még rosszabba keveredjek, megcsillogtattam egész művészetem. Egyikünk, meséltem, őrt állt, mialatt a másik fentről a fáról dobálta le az almákat, és a zsák végül olyan nehéz lett, hogy újból ki kellett nyitnunk és ott kellett hagyjuk a fele almát, de egy félóra múlva visszamentünk és azt is elvittük. Mikor befejeztem, némi sikert reméltem. A meseköltés mámorossá tett, egészen kimelegettem a végére. A két kisebb fiú várakozóan hallgatott. Franz Kromer azonban összehúzott szemmel, áthatóan nézett rám és fenyegető hangon kérdezte:

– Igaz ez?

– Igenis – mondtam.

– Tehát a színtiszta igazság?

– Igen, a színtiszta igazság – bizonygattam makacsul, mialatt belül remegtem a félelemtől.

– Megesküszöl? Nagyon is megijedtem, de azonnal igent mondtam.

– Akkor mondd: Istenre és az üdvösségre! – Istenre és az üdvösségre! – mondtam.

– Na azért – szólt Franz, és elfordult. Azt gondoltam, ezzel elintéztük az ügyet, és örültem, mikor Franz hamarosan felemelkedett és elindult visszafelé. A hídon félénken megszólaltam, hogy haza kell mennem.

– Ráérsz, öcskös – nevetett Franz – úgyis egyfelé megyünk. Lassan ballagott tovább, és én nem mertem elfutni, pedig valóban a házunkhoz vezető úton mentünk. Mikor végre odaértünk, és megláttam a kapunkat, rajta a vastag sárgaréz kilincessel, a napfényt az ablaküvegeken, a függönyt anyám szobájának ablakán, fellélegeztem. Hazatérés! Ó, te áldott hazaérkezés a fénybe, a békességbe! Gyorsan nyitottam ki a kaput és besurrantam, hogy majd becsaphassam magam mögött, de Franz Kromer utánam nyomakodott. Ott állt mellettem a hűvös, homályos, kövezett folyosón, ahova csak az udvarról jött némi fény. Megmarkolta a karom, és halkán mondta:

– Ne kapkodj, te! Ijedten néztem rá. Vasmarokkal szorított. Vajon mit akar, futott át az agyamon, talán bántani akar? Ha most kiáltanék, gondoltam, ha hangosan és kétségbeesetten ordítanék, leszaladna-e valaki, hogy még időben megmentsen? De mégsem kiabáltam.

– Mi van?

– kérdeztem.

– Mit akarsz?

– Csak még kérdeznék tőled valami apróságot. Nem akarom, hogy a többiek hallják.

– Vagy úgy? Akkor hát, mit akarsz még tudni? Fel kell mennem, tudod.

– Tudod-e – kérdezte Franz halkán – hogy kié a gyümölcsöskert a sarokmalomnál?

– Nem, nem tudom. Azt hiszem, a molnáré. Franz megfogta a nyakam és teljesen magához húzott, így kénytelen

voltam egészen közlől nézni az arcába. Vészjóslóan mosolygott, a szeme gonosz volt. Kegyetlen arcán diadalmas kifejezés ült.

– Hát, kisapám, én megmondom neked, hogy kié az a kert. Már régóta tudom, hogy ellopták az almát! Azt is tudom, hogy a tulajdonos azt mondta, két márkát ad annak, aki megmondja, ki a tettes.

– Istenem! – kiáltottam.

– De ugye nem fogsz elárulni? Éreztem, hogy hiába is hivatkoznék a becsületére. Ő a másik világhoz tartozott, az árulás nála nem számított bűnnek. A másik világ emberei ilyen szempontból nem olyanok voltak, mint mi.

– Dehogynem! – nevetett Kromer.

– Azt hiszed, barátocskám, hogy hamispénzverő vagyok, és tudok magamnak kétmárkásokat csinálni? Én szegény fickó vagyok, nincsen gazdag apám, mint neked, és ha kereshetek két márkát, akkor meg is keresem. Talán még többet is adnak. Hirtelen elengedett. A folyosónkon nem éreztem már a béke és a biztonság illatát, a világ összeomlott körülöttem. Biztosan feljelt, hisz bűnöző vagyok, elmondják apámnak, talán még a rendőrség is értem jön. A káosz összes réme fenyegetett, minden rútság és veszély felsorakozott ellenem. Kit érdekelt már az, hogy nem is loptam! Különben is megesküdtem. Istenem, Istenem! Könnyek toltultak a szemembe. Gyanítottam, hogy nem úszom meg váltságdíj nélkül. Elkeseredetten kutattam végig a zsebeimet. Semmi sem volt bennük. Sem alma, sem zsebkés. Akkor eszembe jutott az óráim. Régi ezüst óra volt, már régen elromlott, „csak úgy” hordtam magamnál. A nagymamámé volt. Gyorsan előhúztam.

– Kromer – mondtam – figyelj ide, ne adj fel, kérlek, az nem lenne szép tőled. Nézd csak, neked adom az órámat, ezen kívül sajnos semmim sincs. A tied lehet, ezüstből van. A szerkezete jó, csak egy kicsit hibás. Meg kell j avítani. Kromer mosolyra húzta a száját és nagy kezébe vette az órát. Ránéztem erre a kézre és éreztem, milyen durva, mennyire ellenséges, mintha meg akarná ragadni az életemet és a békességemet.

– Ezüst – szóltam félénken.

– Füttyölök az ezüstödre meg erre az öreg órádra! – közölte mély megvetéssel.

– Javítsad meg magad! – De Franz – mondtam, miközben remegtem a félelemtől, hogy faképnél hagy.

– Várj egy kicsit! Fogadd el ezt az órát! Tényleg ezüst, ez a szintiszta igazság. És nincs más, amit adhatnék. Hidegen és megvetően nézett rám.

– Szóval tudod, kihez megyek. Vagy megmondhatom éppen a rendőröknek is, jól ismerem az őrmestert. Megfordult, hogy induljon. Belekapaszkodtam a kabátujjába, hogy visszatartsam. Nem mehet így el! Szívesebben meghaltam volna, mint hogy elviseljem annak következményeit, ha most elmegy.

– Franz – könyörögtem az izgalomtól rekedt hangon ne tégy ostobaságot! Ugye, csak tréfálsz?

– Tréfálok hát, de neked sokba kerülhet ez a tréfa.

– Mondd meg, mit tegyek, Franz! Bármit megteszek! Összehúzott szemeivel végigmustrált, s ismét elnevette magát.

– Ne légy ostoba! – mondta hamis jóindulattal.

– Ugyanolyan jól tudod, miről beszélek, mint én. Kereshetek két márkát, és nem vagyok gazdag, hogy csak úgy eldobjam magamtól, tudod. De te gazdag vagy, még órád is van. Csupán két márkát kell hogy adjál, és ezzel el is intéztük. Most már világosan láttam, mit akar tőlem. De két márkát! Az olyan elképesztően soknak tűnt nekem, mint tíz, mint száz vagy ezer márka. Nekem nem volt pénzem. Volt egy takarékpersely anyámnál, abban összegyűlt néhány tíz- és ötfennigés a nagybácsikám látogatásaiból meg hasonló alkalmakból. Egyébként semmim sem volt. Akkoriban még nem kaptam zsebpénzt.

– Semmim sincs – mondtam szomorúan.

– Pénzem meg főleg. De különben mindent neked adok. Van egy indiános könyvem, és katonáim is vannak, meg egy iránytűm. Lehozom neked. Kromer megvetően elhúzta határozott vonalú, gonosz száját, és a földre köpött.

– Hagyd már abba a locsogást – förmedt rám ellentmondást nem tűró hangon.

– A vacakjaidat tartsd csak meg magadnak. Még hogy iránytű! Ne dühíts föl, ha jót akarsz, hallod, inkább add ide a pénzt! – De nincs, sohasem kapok pénzt. Most mit csináljak?

– Akkor holnap elhozod a két márkát! Iskola után lent a piacnál várlak. Befejeztem. Ha nem hozod, meglátod, mi lesz! – Igen, de honnan kerítsem elő? Istenemre, ha egyszer tényleg nincs?

– Van nálatok otthon elég pénz. A többi már a te dolgod. Tehát holnap, iskola után. És figyelmeztetek: ha nem hozod...

– Rám nézett azzal a félelmetes tekintetével, majd még egyszer kiköpött, és eltűnt, akár egy árnyék. Képtelen voltam felmenni a házba. Az életem kettébetört, tönkrement. Elszököm, és soha többé nem jövök vissza, vagy vízbe fojtom magam. Ilyen képek jelentek meg előttem, de ezek is homályosak voltak. Leültem a sötétben a legalsó lépcsőfokra, összekuporodtam és átengedtem lelkem a boldogtalanságnak. Ott sírtam, amíg rám nem talált Lina, amikor lejött, hogy egy kosárban fát vigyen föl. Megkértem őt, hogy fönt ne szóljon senkinek egy szót sem, és fölmentem. Az üvegajtó mellett a fogason lógott apám kalapja és anyám napernyője, az otthon gyöngédségét árasztották felém. Esedezve és hálásan üdvözölte őket a szívem, mint a tékozló fiú az elhagyott otthon látványát és szagát. De mindez nem tartozott már hozzám, Apa és Anya fénnel teli világa volt, én pedig, a vétkes, már mélyen belesüllyedtem az idegen áradatba, kalandba és bűnbe keveredtem, ellenség és veszélyek fenyegettek, félelem és szégyen várt rám. A kalap és a napernyő, a jó öreg homokkő padló, az előszobaszekrény fölötti nagy kép, idősebb nővéremnek a nappaliból kihallatszó hangja – mindez kedvesebb, lágyabb és fenségesebb volt, mint valaha, de nem nyújtott már sem vigasztalást, sem biztonságot, hanem maga volt a megtestesült szemrehányás. Mindezt már nem birtokoltam, nem részesülhettem derűjéből és csendjéből. Cipőmre mocsok tapadt, amelyet nem lehetett ledörzsölni a lábtörőn. Árnyékot hoztam magammal, amelyről az otthoni világ mit sem tudott. Hány titkom volt már, de sokszor féltem, ám mindaz játéknak és szórakozásnak tűnt ahhoz képest, amit ma e szobákba hoztam. A végzet követett, kezek nyúltak utánam, amelyekről anyám sem tudott megvédeni, amelyekről nem tudhatott. Hogy büntettem lopás volt-e vagy hazugság – talán nem tettem hamis esküt Istenre és az üdvösségre?

– az nem számított. Nem valamiféle tett jelentette a vétkem. Igazából az volt a bűnöm, hogy kezet nyújtottam az ördögnek. Miért mentem velük? Miért engedelmeskedtem Kromernak, jobban, mint ahogyan az apámnak valaha is? Miért hazudtam azt a históriát a lopásról? Miért büszkélkedtem büntetettel, mintha hőstett lett volna? Most már fogta az ördög a kezem, már a sarkamban volt az ellenség. Egy pillanatra sem éreztem már félelmet a holnaptól, hanem mindenképp azt az ijesztő bizonyosságot, hogy utam mostantól mindig lefelé, a sötétségbe vezet. Tisztán láttam, hogy vétségemből újabb vétkek fakadnak, hogy hazugság, ahogyan a nővéreim elé állok, ahogyan a szüleimet köszöntöm és hazugság minden csókom is, mert végzetet és titkot hordozok magammal, ezt rejtegetem előlük. Amint apám kalapjára néztem, egy pillanatra bizalom és reménység villant fel bennem. Elmondok neki mindent, elfogadom ítéletét és büntetését, beavatom és megmentőmmé teszem. Hiszen csak gyónás volna az egész, s ilyesmit már gyakran kiálltam – egyetlen nehéz, keserű óra, egy nehéz és bűnbánó bocsánatkérés. Mily édesen hangzott ez! Mennyire vágytam rá! De nem ért semmit. Tudtam, hogy nem tenném meg. Tudtam, hogy most van valóban titkom, bűnös vagyok és a fekete levest egyedül kell kikanaliznom. Talán éppen most vagyok a válaszüton, gondoltam, talán ettől az órától fogva már mindörökké a rosszhoz tartozom, titkaimat a gonoszokkal osztom meg, tőlük függök, nekik engedelmeskedem, hozzájuk hasonlónak kell válnom. Megjátszottam a férfit és a hőst, most viselnem kell a következményét. Örültem, hogy amikor beléptem, apám megdorgált a vizes cipőm miatt. Elterelte a figyelmét, így nem vette észre azt, ami rosszabb volt, én pedig szívesen túrtam a szemrehányást, amelyet titokban a másik, igazi bűnömre is vonatkoztattam. Közben különös, új érzés hasított belém, gonosz és ellenérzésekkel teli: fölénybe kerültem az apámmal szemben! Egy pillanatra megvethettem a tudatlanságát, s kicsinyesnek éreztem zsörtölődését a nedves cipőm miatt. „Ha tudnád!” gondoltam, és úgy éreztem magam, mint egy bűnöző, akit zsemlelopás miatt hallgatnak ki, miközben gyilkosságokról kellene vallania. Gyűlöltem ezt az érzést, viszolyogtam tőle, mégis erősen, mélyen vonzott, és szorosabban láncolt a titkomhoz és bűnömhez, mint bármely más gondolat. Lehet, hogy Kromer már elment a rendőrségre, és feljelentett, gondoltam, viharfelhők gyülekeznek a fejem fölött, és közben itthon úgy bánnak velem, mint egy kisgyerekekkel! Az egész élményből, amit eddig elmeséltem, ez a pillanat volt igazán fontos, ez maradt meg bennem leginkább. Ez volt az első eset, hogy megtört az apám szentsége, ez volt az első csapás a gyermekéletemet tartó oszlopokra, amelyeket minden embernek, aki valaha önmaga akar lenni, le kell döntenie. Ezekből az élményekből, amelyekről senki sem tud, alakul ki sorsunk belső, lényeges vonala. Az ilyen vágás újra összeforr, a seb begyógyul, elfelejtjük őket, de a legrejtettebb kamráinkban élnek és véreznek tovább. Ám még ugyanabban a pillanatban összeborzadtam az új érzéstől, s rögtön utána legszívesebben leborultam volna apám elé, és megcsókoltam volna a lábát, hogy bocsánatát kérjem. De az igazán súlyos bűnök megbocsáthatatlanok, ezt egy gyerek éppolyan jól és mélyen érzi és tudja, mint a bölcsek. Úgy éreztem, muszáj volna elgondolkoznom az ügyemen, hogy másnapra terveket szőjek, de nem volt rá időm. Az este azzal telt, hogy próbáltam hozzászokni a nappali megváltozott levegőjéhez. A falóra és az asztal, a Biblia és a tükör, a könyvespolc és a képek a falon mind búcsút vettek tőlem. Elhűlő szívvel néztem végig, ahogy a világom, az én jó, boldog életem múlttá változik és

elszakad tőlem, és éreztem, hogy közben a kinti sötét idegenben új gyökereim nőnek és fogva tartanak. Először kóstoltam a halált, és az íze keserű volt, mert a halál születés, mert rettegés és szorongás a félelmetes megújhódástól. Mennyire örültem, amikor végre az ágyamba kerültem! Előtte, mint utolsó tisztítótűzet még ki kellett bírnom az esti imádságot. Egyik legkedvesebb dalomat énekeltük hozzá. Én azonban nem énekeltem velük. Minden hang méreg, epe volt nekem! Nem vettem részt a közös imádságban, és amikor apám az áldást mondta, amelyet a „Légy mindannyiunkkal!” mondattal fejezett be, én hirtelen kitéptem magam közülük. Isten kegyelme volt mindannyiunkkal – de velem már nem! Vacogva és kimerülten mentem a szobámba. Már jó ideje az ágyban fekédttem, meleg biztonság vett jóságosan körül, de szívembe még egyszer visszatévedt a félelem s az aggodás a történetek miatt. Anyám, mint mindig, jó éjt kívánt. Lépései még visszhangzottak a szobában, a gyertya fénye még pislákol az ajtórésben. Most visszajön, most még egyszer visszajön, gondoltam, mert megérezte. Megcsókol és kérdez, jóságosan és biztatón. Akkor végre sírhatok, kienged a fojtó szorítás a torkomban, átölelem, mindent elmondok neki, és akkor jó lesz, akkor megmenekülök! Amikor az ajtórésben már nem láttam fényt, még hallgatóztam egy darabig, és arra gondoltam, hogy ez így lesz, biztosan így lesz. Azután mégiscsak magamba szálltam és a szemébe néztem az ellenségnek. Tisztán láttam: egyik szemével hunyorított, s tele szájjal röhögött. Néztam, miközben próbáltam elfogadni az elkerülhetetlent, s a szája egyre nagyobb és csúfabb lett, gonosz szeme ördögien szikrázott. A közvetlen közelemben maradt, míg csak el nem aludtam, de akkor nem álmodtam sem róla, sem arról a napról, hanem arról, hogy egy csónakban ülök a szüleimmel meg a nővéreimmel, szünidő van és békesség. Az éjszaka kellős közepén felébredtem. Még éreztem a boldogság utóízét, még láttam, mint villannak nővéreim fehér nyári ruhái a napsütésben, ám ebből a mennyországából visszazuhantam a valóságba. Megint csak szembe találtam magam a gonosz szemű ellenséggel. Reggel anyám sietve jött, szólt, hogy késő van, miért vagyok még ágyban. Rosszul nézhettem ki, és amikor megkérdezte, mi bajom, hányni kezdtem. Azt hittem, ez némiképpen segíteni fog rajtam. Nagyon szerettem az enyhe betegségeket, amikor reggel ágyban maradhattam, kamillateát kaptam, és hallgathattam, ahogy anyám rendet rak a szomszéd szobában, Lina pedig a hentessel beszél a folyosón. Iskola nélkül a délelőtt varázslatos volt, olyan, akár egy mese. A szobába bekukucskált a nap, ám ennek a napnak mintha semmi köze sem lett volna ahhoz, amelyet zöld függönyökkel rekesztettünk ki az iskolai termekből. De ma mégsem élveztem. Valahogy hamisnak éreztem. De szerettem volna meghalni! De nem voltam sokkal rosszabbul, mint már gyakran azelőtt, ez pedig mit sem ért. Megvédett ugyan az iskolától, de semmi esetre sem védett meg Kromertől, aki tizenegykor a piacnál várt. Anyám kedvessége most nem nyújtott vigaszt, inkább terhemre volt és fájdalmat okozott. Nemsokára ismét alvást színleltem, hogy gondolkozhaszak. Nem volt mit tennem: tizenegy órakor a piacon kellett lennem. Ezért tízkor csendben fölkeltem, azzal, hogy már jobban vagyok. A szokásos választ kaptam: vagy fekédek vissza, vagy délután mehetek iskolába. Azt mondtam, szívesen megyek iskolába. Kieszeltem egy tervet. Pénz nélkül nem mehettem Kromerhoz. Meg kell szereznem a kis takarékperselyemet. Tudtam jól, hogy ami pénz benne van, messze nem elég, de valami azt súgta, hogy a kevés is jobb, mint a semmi, mert legalább lecsillapítja Kromert. Gyalázatosan éreztem magam, amikor zokniban az anyám szobájába lopódtam és kivettem íróasztalából a takarékperselyemet, de ez már nem volt olyan rossz, mint az előző nap. Torkomban dobogott a szívem, még akkor is, amikor lent a lépcsőházban megnéztem a perselyt, és észrevettem, hogy zárva van. Feltörni gyerekjátéknak látszott. Csupán egy vékony bádográcot kellett átszakítani, de ez a mozdulat maga volt a kín, hiszen így követtem el igazi lopást. Idáig csak torkoskodtam, édességet és gyümölcsöt csentem, de most pénzt loptam, még ha a sajátomat is. Éreztem, hogy megint egy lépéssel közelebb kerültem Kromerhoz és világához, hogy lépésről lépésre szépen haladok lefelé, de ez az érzés dacossá tett. Ha az ördög el akar vinni, most már nincs visszaút. Aggodalmasan számoltam a pénzt. Ahogy a perselyben csörgött, még olyan soknak tűnt, a kezemben viszont nyomorúságosan kevés volt. Hatvanöt pfennig. Elrejtettem a perselyt a lenti folyosón, s a pénzt a markomban szorongatva kiléptem a házból, de nem úgy, mint ahogy ezen a kapun valaha is kimentem. Mintha utánam kiáltott volna valaki fentről, gyorsan elszokoltam. Még sok időm volt a találkozáig. Kerülő utakon, egy megváltozott város sikátorain lopódtam keresztül, sosem látott felhők alatt, figyelő házak, gyanakvó emberek között. Utközben eszembe jutott, hogy egy diáktársam egyszer talált a marhapiacon egy tallért. Bárcsak imádkozhattam volna Istenhez, hogy tegyen csodát és juttasson engem is egy ilyen fogáshoz. De nem volt már jogom az imához, és a persely sem forrt volna újra össze. Franz Kromer messziről meglátott, de csak lassan közeledett felém, látszólag nem is figyelt rám. Mikor közelemben ért, parancsolóan intett, hogy kövessem, és nyugodtan tovább ment, anélkül, hogy egyetlenegyszer is visszanézett volna, le a Strohassén, a gyaloghídon keresztül, míg az utolsó házak után meg nem állt egy építkezésnél. Nem dolgoztak ott, a falak csupaszon álltak, ajtók és ablakok nélkül. Kromer körülnézett, bement, én utána. A fal mögé lépett, odaintett magához, és elém nyújtotta a tenyerét.

– Megvan? – kérdezte hidegen. Kivettem a zsebemből a kezem, és összeszorított markomból beleszórtam pénzemet a tenyerébe. Összeszámolta, még mielőtt megcsörrent volna az utolsó ötös.

– Hatvanöt pfennig – mondta és rám nézett.

- Igen – rebegtem.
- Ez minden, amim csak van. Tudom jól, hogy kevés. De ez minden. Nincs több.
- Azt hittem, okosabb vagy – korholt, szinte elnéző szemrehányással.
- Becsületes emberek között rendnek kell lenni. Tudod, hogy nem akarok tőled semmit sem elvenni, ami nem jár. Vedd az apródat, nesze! Az a másik – tudod, hogy ki – nem próbál alkudozni velem. Az fizet.
- De akkor sincs több! Ez volt a takarékperselyemben.
- Ez a te dolgod. Na, de nem akarlak elkészeríteni. Még egy márka és harmincöt pfenniggel tartozol nekem. Mikor kapom meg?
- Biztosan megkapod, Kromer! Nem tudom, mikor, remélem hamarosan, talán holnap vagy holnapután. Ugye megérted, hogy az apámnak nem mondhatom el?
- Ahhoz nekem semmi közöm. Nem vagyok én olyan, nem akarok ártani neked. Hiszen látod, még délelőtt megkaphatnám a pénzemet, és én szegény vagyok. Neked szép a ruhád, és jobb ebédet kapsz, mint én. De nem akarok semmit sem elárulni. Felőlem, még várhatok egy kicsit. Holnapután délután füttyülök neked, és akkor elintézzük a dolgot. Megismered a füttyömet? Elfüttyülte, gyakran hallottam már.
- Igen – mondtam – ismerem. Úgy ment el, mintha semmi közünk sem volna egymáshoz. Csak egy üzlet kötött össze bennünket, semmi más. Azt hiszem, még ma is megijesztené a Kromer füttye, ha hirtelen meghallanám. Attól fogva gyakran hallottam, úgy tűnt, hogy örökké azt hallom. Nem volt olyan hely, játék vagy elfoglaltság, nem volt olyan gondolat, ahova ez a füttye ne ért volna el. Függetem tőle, a sorsommá vált. Csendes, színes őszi délutánokon gyakran tartózkodtam a virágoskertünkben, amelyet nagyon szerettem. Valami különös ösztöntől hajtva újra elővettem az elmúlt idők kisdéd játékait, voltaképpen azt játszottam, hogy egy nálam fiatalabb fiú vagyok, aki még jó és szabad, ártatlan és biztonságban van. De e játékokba valahonnan mindig beleszólt a Kromer füttye, s bár mindig vártam, mégis borzasztóan meglepett és kizökkentett, elszakította a szálakat, megzavarta a képzelgéseket. Akkor mennem kellett. Szörnyű helyekre kellett követnem a kínzómat, számat kellett neki adnom és hagyni, hogy megfeddjen. Az egész talán pár hétig tartott, nekem mégis úgy tűnt, hogy évekig, az örökkévalóságig. Ritkán volt pénzem, néha egy ötösöm vagy egy tízpfennigese, amelyeket a konyhaasztalról loptam, ha Lina otthagya a bevásárlókosarat. Kromer minden alkalommal megszidott, és kimutatta megvetését: én voltam az, aki őt be akarta csapni, aki a járandóságától meg akarta fosztani, én loptam meg őt, én tettem szerencsétlenné! Egész életem során ritkán szorongatta a baj ilyen közélről a szívemet, sohasem éreztem nagyobb reménytelenséget, nagyobb függőséget. A takarékperselyt megtöltöttem játékpénzzel, és visszatettem a helyére. Senki sem kérdezett felőle, de bármikor bekövetkezhetett ez is. Gyakorta Kromer kocsisfüttyénél is jobban féltem az anyámtól, amikor halkán odalépett hozzám. Vajon nem azért jött, hogy a perselyről kérdezzen? Mivel sokszor jelentem meg pénz nélkül ördögöm előtt, másképpen kezdett klnözni és kihasználni. Megdolgoztatott. Ha árut kellett beszereznie az apjának, azt velem intéztette el. Vagy rám parancsolt, vigyek véghez valami nehéz feladatot: tíz percen keresztül ugráljak egy lábon, vagy tüzzek papírfecnit egy járókelő kabátjára. Éjszaka, álmomban sokszor újból megélttem ezeket a kínzásokat, és a lidércnyomástól izzadságban fürödtem. Egy időre megbetegedtem. Gyakran hánytam, és rázott a hideg, éjszaka viszont verejtékben fetrengtem. Anyám érezte, hogy valami baj van és együtt érzett velem, amitől szenvedtem, mert nem viszonzhattam bizalommal. Egy este, amikor már ágyban voltam, hozott egy darab csokoládét. Nyomban eszembe jutottak a korábbi évek, amikor esténként, ha jó voltam, jutalomból ilyen finomságokat kaptam elalvás előtt. S most ott állt előttem anyám, és nyújtotta felém a csokoládét. Ez annyira fájt, hogy nem tudtam megszólalni, csak a fejemet ráztam. Megkérdezte, mi bajom, simogatta a hajam. Végül csak annyit tudtam kiböki: „Nem! Nem! Semmit sem kérek.” Anyám az éjjeliszekrényre tette a csokoládét és elment. Másnap kérdezősködni próbált, de úgy tettem, mintha már semmire sem emlékeznék. Egyszer kihívatta hozzám az orvost, aki megvizsgált és reggeli hideg vizes mosdást rendelt. Akkori állapotom a tébolyhoz hasonlított. Házunk rendezett békéjében félelemben, megkínzottan éltem, mint egy kísértet, nem vettem részt a többiek életében, ritkán esett meg, hogy akár egy órára is ne magammal lettem volna elfoglalva. Apám gyakran ingerülten kérdőre vont, zárkózott és hideg maradtam vele szemben is.

MÁSODIK FEJEZET – Káin

Ami kínjaimtól megszabadított, egészen váratlan irányból érkezett, s vele együtt valami új lépett az életembe, ami a mai napig kihat rám. Röviddel azelőtt új diák iratkozott be latin iskolánkba. Egy jómódú özvegyasszony fia volt és gyászszalagot hordott a kabátujján. Nemrég költöztek a városunkba. Bár fölöttem járt, és néhány évvel idősebb volt

nálam, hamarosan nekem is föltűnt. Ez a különös diák sokkal idősebbnek látszott, mint ahány éves volt. Senki sem nézte kamasznak. Úgy viselkedett közöttünk, mint egy idegen, mint egy érett férfi, sőt, mint egy úr. Nem kedvelték. Nem vett részt a játékokban, még kevésbé a verekedésekben, csupán az tetszett a többieknek, ahogy a tanárokkal beszélt. Magabiztosan és határozottan. Max Demiannak hívták. Egy napon, ahogy ez iskolánkban néha megtörtént, hatalmas termünkbe még egy osztályt ültettek be. Demian osztálya volt. Mi kicsik egy bibliai történetet tanultunk, a nagyok fogalmazást írtak. Mialatt Káin és Ábel történetét sulykolták belénk, többször Demianra néztem. Arca megigézett. Néztem ezt az okos, világos, határozott arcot, amint figyelmesen és átszellemülten hajolt a munkája fölé. Egyáltalán nem úgy nézett ki, mint egy diák, aki tanul, hanem úgy, mint egy kutató, aki dolgozik. Tulajdonképpen nem tett rám kellemes benyomást, ellenkezőleg, valami nem tetszett benne, túl fölényes és hűvös volt, lénye kihívóan magabiztos, a tekintete pedig olyan, mint azoké a felnőtteké, akiket a gyerekek sohasem szeretnek: egy kicsit szomorkás és gunyoros. Mégis minduntalan néztem kellett, akár tetszett, akár nem, de amikor egyszer rám pillantott, riadtan kaptam le róla a szemem. Ha ma visszaemlékszem, hogy ő akkor mint diák hogyan festett, azt mondhatom: minden tekintetben különbözött tőlünk, egészen önmaga volt, és mert jellegzetes volt, feltűnést keltett – de ugyanakkor mindent megtett, hogy ne szúrjon szemet. úgy járt és viselkedett, mint egy álruhás herceg, aki parasztfiúk között jár, és mindent megtesz, hogy hasonlítson rájuk. Amikor hazafelé mentünk az iskolából, mögöttünk jött. Miután a többiek elváltak tőlem, megelőzött és üdvözölt. A köszönetei is, hiába utánozta velük iskolás hanghordozásunkat, felnőttek és kimértek voltak.

– Együtt megyünk egy darabig? – kérdezte barátságosan. Ez hízelgett nekem és bölintottam. Elmagyaráztam neki, hol lakom.

– Nahát, ott? – mondta mosolyogva.

– Ismerem azt a házat. A kaputok fölött van valami furcsaság, ami feltűnt nekem. Hirtelen nem is tudtam, mire gondol, és megdöbbenett, hogy jobban ismeri a házunkat, mint én. Valóban volt ott a kapuív feletti zárókövön valami címerféleség, ami az idők folyamán laposra kopott és amit már többször átfestettek. Hozzánk, a családunkhoz tudomásom szerint nem volt köze.

– Semmit sem tudok róla – mondtam félénken.

– Egy madár vagy valami hasonló, nagyon régi lehet. Azt mondják, a ház régen a kolostorhoz tartozott.

– Az lehetséges – bölintott.

– Nézd csak meg egyszer alaposan! Az ilyesmik többnyire nagyon érdekesek. Szerintem karvaly. Továbbmentünk. Nagyon megilletődtem. Demian hirtelen elnevette magát, mintha valami mulatságos dolog jutott volna eszébe.

– Ott voltam az óráton – mondta élénken.

– Káinról tanultatok, aki jelet hordott a homlokán, ugye? Tetszik neked? Nem tetszett. Ritkán tetszett nekem valami abból, amit meg kellett tanulnunk, de nem mertem bevallani, mert úgy éreztem magam, mintha egy felnőtt beszélt volna velem. Azt mondtam, a történet nagyon is tetszik nekem. Demian megveregette a vállamat.

– Engem nem kell becsapnod, fiú. De a történet valóban elég figyelemre méltó, azt hiszem, sokkal érdekesebb, mint a tananyag többi része. A tanár nem sokat mondott nektek róla, csak a szokványosat Istenről, a bűnről meg a többiről. De én azt hiszem – itt elhallgatott, elmosolyodott és megkérdezte:

– De érdekel ez téged?

– Igen, tehát azt hiszem – folytatta – hogy Káin történetét egészen másként is fel lehet fogni. Többnyire amit tanítanak nekünk, valóban igaz és helyes, de mindazt másképp is lehet nézni, mint ahogyan a tanárok, és akkor még mélyebb értelmet kap. Például ez a Káin meg a jegy a homlokán. Szerinted meglepődhetünk azzal, ahogyan nekünk magyarázzák? Hogy valaki agyonüti az öccsét veszekedés közben, az biztos megtörténhet, és hogy utána megijed, és beadja a derekát, az is lehetséges. De hogy a gyávaságáért még jutalmat is kap, amely megvédi és amely mindenkiben félelmet kelt, az ugyancsak különös.

– Persze – mondtam, és a dolog kezdett érdekelni. De hogyan nézhetjük másképp a történetet? A vállamra csapott.

– Egészen egyszerűen! A jel eleve megvolt, azzal kezdődik a történet. Volt egy ember, és volt valami az arcában, ami a többieket megriasztotta. Nem merték bántani, lenyűgözte őket, ő is, a gyerekei is. Valószínűleg nem is volt az valóságos jel a homlokán, mint egy postai bélyegző, ritkán történik ez ilyen durván az életben. Sokkal inkább valami, ami alig észrevehető. Egy kicsit több szellem, egy kicsit több merészség a tekintetében, mint amennyihez az emberek hozzászoktak. Ennek az embernek hatalma lett, ettől az embertől tartottak. „Jel” viselt. A többiek pedig azzal

magyarázhatták, amivel akarták. És a többiek mindig azt akarják, ami kényelmes, és ami igazolja őket. Félték a Káin-gyerekektől, hisz „jelet viseltek”. Tehát nem annak tulajdonították, ami volt, vagyis kitüntető jelnek, hanem az ellenkezőjének. Azt mondták, hogy a jelet viselő fickóktól félni kell, és hát kellett is. A bátraktól és jellemesektől mindig nagyon félnék az emberek. Nagyon zavarta őket, hogy a rettenthetetlenek és félelmetesek egyik nemzetsége arrafelé kódorgott, hát rájuk ragasztottak egy gúnynevet és egy mesét. Így álltak bosszút, így kárpótolták magukat a kiállt félelemért. Érted?

– Igen. Ezek szerint akkor Káin nem is volt rossz? És a Bibliában az egész történet tulajdonképpen nem is igaz?

– Igaz is, nem is. Az ilyen régi, ősrégi történetek mindig igazak, de nem mindig helyesen jegyzik fel és magyarázzák őket. Röviden, én úgy gondolom, hogy ez a Káin különös fickó lehetett és csupán csak mert félték tőle, kitalálták az emberek ezt a történetet. A történet egyszerűen pletyka volt és szájról szájra terjedt. Az viszont igaz, hogy Káin és a gyermekei valóban viseltek valamilyen „jelet”, és mások voltak, mint a legtöbb ember. Nagyon csodálkoztam.

– És szerinted a gyilkosság nem is igaz? – kérdeztem megütközve.

– Dehogynem! Biztosan igaz! Egy erős agyonütött egy gyengét. Hogy az valóban az öccse volt-e, az kétséges. De nem is fontos, mert végül is az emberek egymás testvérei. Tehát egy erős megölt egy gyengét. Lehet, hogy hőstett volt, lehet, hogy nem. De mindenesetre a gyengéket rettegés fogta el, siránkoztak és ha valaki megkérdezte őket: „Miért nem ölítek meg őt?” akkor nem azt mondták: „Mert gyávák vagyunk.” hanem azt, hogy: „Nem lehet. Meg van jelölve. Isten megjelölte.” Körülbelül így lehetett.

– Na, nem tartalak fel tovább. Isten veled! Befordult az Altgasséra, és amikor magamra maradtam, úgy el voltam képedve, mint még soha. Minden, amit csak mondott, örütségnek tűnt, amint elment! Káin nemes ember, és Ábel gyáva! A Káin-jegy kitüntetés! Abszurd, istengyalázó, elvetemült gondolat! Hol maradt akkor a jóisten? Talán nem fogadta el Ábel áldozatát, talán nem volt kedves neki Ábel? Ugyan, ostobaság! Arra gyanakodtam, hogy Demian csak mulatni akar rajtam és csöbe akar húzni. Átkozottul eszes fickó és tud beszélni, na ezt... hát ezt nem... Mindemellett, még sohasem gondolkodtam ennyit bibliai vagy hasonló történeten. Hosszú ideje ez volt az első eset, hogy órákra, sőt egy egész estére teljesen megfeledkeztem Franz Kromerről. Otthon újra elolvastam a történetet a Bibliában. Rövid volt és világos. Örütség lett volna különleges, titkos magyarázat után kutatni. Akkor minden gyilkos Isten kedvencének mondhatná magát! Nem, az badarság. Ám ahogy Demian ezeket mondani tudta, amilyen könnyedén és kedvesen, olyan magától értetődően, és ahogy nézett hozzá! Mindenesetre bennem nem volt rend, sőt nagy rendetlenség volt. Fényes, tiszta világban éltem, régebben én magam is Ábel voltam, és most az a „másik” lettem. Nagyot zuhantam és mélyre süllyedtem, de én magam nem is nagyon tehettem róla! Hogyan történt ez? Igen, most felvillant bennem egy emlék, és egy pillanatra szinte elakadt a lélegzetem. Azon a kárhozott estén, amelyiken mostani kínjaim kezdődtek, akkor volt, igen, az apámmal, egyszer csak egy pillanatra átláttam és megvettem az ő fölényes világát és bölcsességét! Igen, akkor én, aki Káin voltam és a jelet viseltem, ráébredtem, hogy ez a jel nem szégyen, hanem dicsőség, és hogy én, a rossz és gyarló, apám fölött állok, a jók és jámborak fölött. A gondolat még nem ebben a letisztult formában fogalmazódott meg akkor, de mindez benne rejlett. Csak érzések és furcsa indulatok fellobbanása volt: fájdalmat okozott, de mégis büszkeséggel töltött el. Újra felidéztem, mily különösen beszélt Demian azokról, akiket nem lehetett megfélemlíteni és a gyávákról! Milyen különösen értelmezte a jelet Káin homlokán! Mily csodálatosan világított a szeme, amely felnöttes tekintetével magára vonta a figyelmet! Felvillant bennem: nem egyfajta Káin ez a Demian? Miért védi, ha nem érzi magát hasonlónak hozzá? Honnan ez az erő a tekintetében? Miért beszél oly gúnyosan a többiekről, a félénekekről, akik mégiscsak jámborak és Istennek tetszők? E gondolatok azonban a megoldáshoz nem vezettek el. A kút vízébe kő esett, és ez a kút az én fiatal lelkem volt. S hosszú, nagyon hosszú időre ez a Káin-történet, a gyilkosság és a jel volt kiindulópontja a világ felfedezésének, bírálatának és kételkedésemnek a világban. Észrevettem, hogy az iskolatársaim is sokat foglalkoznak Demiannel. Senkinek sem árultam el semmit arról, amit Káin történetéről mondtam, de úgy láttam, mások is érdeklődnek Demian iránt. Legalábbis sok pletyka keringett az „új fiúról”. Bárcsak emlékeznek rájuk! Mindegyik más fényben mutatná, mindegyiknek más értelme lenne. De már csak arra emlékszem, először az a hír járta, hogy Demian anyja nagyon gazdag. Azt is mondták, hogy sem ő, sem a fia nem jár templomba. Zsidók, vélte tudni valaki, de lehetek éppen titkos mohamedánok is. Ezenkívül legendák keringtek Max Demian testi erejéről. Az igaz, hogy rettenetesen megalázta osztályában a legerősebb fiút, aki verekedni hívta és aki legyávázta, amikor vonakodott. Akik látták, elmondták, hogy Demian csupán fél kézzel nyakon ragadta és úgy megszorította, hogy a fiú belesápadt, aztán elszempolygott, és napokig a karját sem bírta felemelni. Sőt, egy este még a halálhíre is elterjedt. Mindent mondtak egy darabig, mindent elhittek, minden izgalmas volt és csodálatos. Azután egy időre csönd lett. Nem sokkal később azonban újabb pletykák ütötték fel fejüket a diákok között, amelyekből az derült ki, hogy Demian bizalmas viszonyban van a lányokkal, és „mindent tud”. Ezalatt Franz Kromerral minden ment tovább a maga

kényszerpályáján. Nem tudtam szabadulni tőle, mert ha közbe-közbe néhány napig nyugton is hagyott, mégiscsak hozzá voltam láncolva. Álmaimban az árnyékom volt, így éltünk, és amit a valóságban nem tett meg, azt éjjelente álmomban megtette: teljesen a rabszolgája lettem. Ezeket az álmokat erősebben éltem át, mint a valóságot – jó álmódó voltam mindig – s így testi és lelki erőmet szívták el ezek a rémképek. Gyakran álmodtam azt, hogy Kromer megvert, leköpött, rám térdelt, és ami még rosszabb volt, súlyos büntetésekre csábított – de nem is annyira csábított, mint inkább kényszerített, hiszen a markában tartott. Egyszer tébolyultan ébredtem az egyik legszörnyűbb ilyen álmomból. Gyilkos merényletet kellett volna elkövetnem apám ellen. Kromer megköszörült egy kést, és a kezembe nyomta. Egy sétány fái mögött álltunk és lestünk valakit, és én nem tudtam, hogy kit. Aztán valaki közeledett, és Kromer megszorította a karom, így jelezte, hogy őt kell leszúrnom. Az apám volt. Akkor felriadtam. Ezek kapcsán eszembe jutott még Káin és Ábel, de Demian már nem. Érdekes módon szintén álmomban kerültem vele újra kapcsolatba. Pontosabban ismét megverték és erőszakoskodtak velem álmomban, de Kromer helyett most Demian térdelt rajtam. Egészen új érzés volt és mély benyomást tett rám, hogy mindaz, ami Kromertől kínokat okozott és ellenkezést váltott ki bennem, azt Demiantól szívesen fogadtam, olyan érzéssel, amelyben ugyanúgy volt gyönyör, mint félelem. Kétszer álmodtam vele, majd Kromer megint a helyébe lépett. Már régóta nem tudom pontosan szétválasztani: mi is az, amit csak álmodtam, és mi az, amit a valóságban átéltem. Mindenesetre bűnös kapcsolatom Kromerral tovább folytatódott, és még akkor sem ért véget, amikor a sok apró lopásból végre visszafizettem tartozásomat. De nem ám, mert már azokról is tudott, hiszen mindig megkérdezte, honnan van a pénz, és így még jobban a kezében voltam, mint azelőtt. Gyakran fenyegetett azzal, hogy mindent elmond apámnak, de ettől már nem féltem annyira, mint amennyire dühöngtem, hogy ezt már a kezdet kezdetén nem tettem meg én magam. Eközben, bármilyen nyomorult voltam is, mégsem bántam meg semmit, legalábbis nem mindig, és olykor úgy éreztem, mindennek így kell lennie. Fölöttem végzet lebegett, és fölösleges lett volna kapálózni ellene. Feltehetően a szüleim sem szenvedtek kevésbé az állapotomtól. Idegen szellem szállt belém, nem illetem többé a családba, amely oly bensőséges volt, amely után sokszor oly emésztő vágy gyötört, minthogyha az elveszett Paradicsom lett volna. Inkább betegnek tekintettek, mint gonosztevőnek, különösen anyám, de leginkább a nővéreim viselkedésén látszott, hogyan is áll a dolog valójában. Ez a viselkedés, amely nagyon kíméletes volt, de engem mégis végtelenül megalázott, egyértelműen azt tükrözte, hogy megszállott vagyok, akit állapota miatt inkább sajnálni kell, mint szidni, ám mégiscsak olyasvalaki, akibe gonosz költözött. Éreztem rajtuk, hogy imádkoznak értem, s hogy másként, mint régen, és azt is éreztem, hogy hiába. Gyakran iszonyúan vágytam a megkönnyebbülésre, vágyakoztam egy igazi gyónás után, mégis előre éreztem, hogy sem apámnak, sem az anyámnak valójában nem tudnék mindent elmondani. Tudtam, hogy megértéssel fogadnák, nagyon kímélnének, és sajnálnának, de nem egészen értenének, kisiklásnak fognák fel a dolgot. Pedig végzet volt. Tudom, hogy vannak, akik nem hiszik, hogy egy alig tizenéves gyerek érezhet ilyeneket. Nem hozzájuk szólok. Azoknak mesélek, akik jobban ismerik az embert. Az a felnőtt, aki megtanulta érzéseit gondolatokká alakítani, hiányolja a gyerekeknek ezeket a gondolatokat, és hajlamos azt hinni, hogy az érzések sincsenek. Én azonban egész életemben csak ritkán éltem meg az érzéseimet és a szenvedéseimet olyan mélyen, mint akkor. Egyszer, egy esős napon kínzóm a Burgplatz-re rendelt. Ott álltam hát, vártam és lábammal a gesztenyefa nedves leveleit túrtam, amelyek folyton-folyvást hullottak a csöpögő fákról. Pénzem nem volt, de elcsentem két szelet süteményt, és magammal hoztam, hogy legalább valamit adhassak Kromernak. Rég hozzászóltam már, hogy valahol egy sarkon állok és várom őt, gyakran nagyon sokáig, és ezt elfogadtam, mint valamit, amin nem lehet változtatni. Végre megjött Kromer. Most nem maradt sokáig. Öklével párszor a bordáim közé boksolt, jókedvű volt, megette a süteményt, sőt megkínált egy nedves cigarettával, azonban én visszautasítottam. Barátságosabb volt a megszokottnál.

– Figyelj csak – mondta távozáskor – majdnem elfelejtettem. Legközelebb elhozhatnád a nővéredet, az idősebbiket. Hogy is hívják? Értetlenül és csodálkozva néztem rá. Nem is válaszoltam.

– Nem érted? Hozd el a nővéredet.

– Értem, Kromer, de az nem megy. Azt nem szabad, és nem is jönne el velem. Nem lepődtem volna meg azon, ha ez megint valami fortély vagy ürügy. Kromer gyakran csinálta ezt: lehetetlent követelt, megijesztett, megalázott, és aztán lassacskán hagyta, hogy alkudozzak vele. Olyankor egy kis pénzzel vagy más adománnyal kiválthattam magam. Ez egyszer egészen másként viselkedett. Vonakodásom szinte egyáltalán nem bosszantotta.

– Na jó – mondta végül – majd még meggondolod. Meg akarok ismerkedni a nővéreddel. Egyszer majd csak sikerülni fog. Egyszerűen elviszed magaddal sétálni, és akkor én odamegyek hozzátok. Holnap felfütyülök neked, akkor majd megint beszélünk róla. Amikor elment, hirtelen derengeni kezdett, hogy mi lehet a kívánsága mögött. Még gyerek voltam, de valamit hallottam már arról, hogy a fiúk és a lányok, ha idősebbek lesznek, mindenféle titokzatos, undorító és tilos dolgot művelnek egymással. És most nekem kell... Hirtelen világossá vált előttem ez az egész szörnyűség. Azonnal eltökéltem, hogy ezt sohasem teszem meg. De hogy mi történik akkor, és Kromer hogyan fog

rajtam bosszút állni, arra alig merem gondolni. Újabb kínszenvedés vette kezdetét, még mindig kijárt nekem belőle. Kétségbeesettem vágtam át az üres téren, zsebre dugott kézzel. Új kínok, új rabszolgaság! Akkor erőteljes, mély hangon nevémen szólított valaki. Megijedtem, szaladni kezdtem, ő utánam futott, majd egy kéz lágyan megállított. Max Demian volt az. Megadtam magam.

– Te vagy az? – mondtam zavartan. – Úgy megijesztettél! Rám nézett. Tekintetében még sohasem láttam erősebben a felnőttet, a fölöttem állót, azt, aki keresztüllát rajtam. Régóta nem beszélünk már egymással.

– Sajnálom – mondta a maga barátságos, de nagyon határozott módján.

– Hallgass ide, nem szabad az embernek így megijednie.

– De ez megtörténhet néha.

– Úgy látszik. Nézd: ha te így megijedsz valakitől, aki nem is bántott, akkor az a valaki ezen elkezd gondolkodni. Elcsodálkozik rajta, felkelti a kíváncsiságát. Az a valaki azt gondolja, furcsán ijedős vagy, és tovább gondolkodik: az ember csak akkor ilyen, ha fél. A gyávák mindig félnek, de úgy látom, te nem vagy gyáva. Ugye? Na persze hős sem vagy. Van, amitől félsz, és van, akitől félsz. És ezt nem szabad. Nem. Emberektől sohasem szabad félni. Tőlem nem félsz? Vagy mégis? – Á, nem. Egyáltalán nem.

– Na látod. De van olyan, akitől félsz? – Nem tudom... Hagyjál, mit akarsz tőlem? Mellém szegődött – én szaporáztam lépteimet, szabadulni szerettem volna tőle, de oldalról magamon éreztem a tekintetét.

– Hidd el – kezdte ismét – hogy jót akarok neked. Mindenesetre tőlem nem kell félned. Szeretnék megcsinálni veled egy kísérletet, mulatságos és tanulhatsz is belőle valamit, ami nagyon hasznos. Figyelj csak! – Tehát én néha a gondolatolvasás művészetével próbálkozom. Nincs benne semmi ördögösség, de aki nem tudja, hogyan csinálják, az egészen furcsának találja. Nagyon meg lehet lepni vele az embereket.

– Na, próbáljuk meg! Tehát, én kedvellek téged, vagy érdekel, és szeretnék rájönni, mi jár a fejedben. Ehhez már megtettem az első lépést. Megijesztettelek – és te megijedtél. Tehát van valami vagy inkább valaki, akitől félsz. Honnan eredhet ez? Az embernek nem kell félnie senkitől. Ha pedig félsz valakitől, az azért van, mert hatalmat adott neki, kiszolgáltattad magad. Például elköveztél valami rosszat, és az a másik tud róla – ekkor hatalma van feletted. Érted? Világos, nem? Gyámoltalanul néztem az arcába. Komoly volt és okos, mint mindig, és jóságos is, de egyáltalán nem gyöngéd, inkább szigorú. Igazságosság vagy valami hasonló volt benne. Nem tudom, hogyan történt, de egyszerre mintha egy varázsló állt volna előttem.

– Értetted? – kérdezte még egyszer. Bólintottam. Nem tudtam megszólalni.

– Mondtam neked, hogy furcsa dolog a gondolatolvasás, ugyanakkor teljesen természetes. Például elég pontosan megmondhatom neked, hogy mit gondoltál rólam, amikor egyszer Káin és Ábel történetéről meséltem neked. De most nem ez a fontos. Azt is lehetségesnek tartom, hogy álmodtál rólam. De hagyjuk ezt! Te értelmes fiú vagy, a legtöbbje olyan ostoba! Szívesen beszélgetek egy értelmes, megbízható fiúval. Nincs ellene kifogásod?

– Dehogy, csak egyáltalán nem értem...

– Maradjunk csak ennél a mulatságos kísérletnél! Szóval úgy találtuk, hogy S. megijedt, tehát fél valakitől, mert valószínűleg van egy közös titka veled, ami számára nagyon kényelmetlen. Igaz ez nagyjából? Mintha álmodtam volna, legyőzött a hangja, a hatalma. Csak bólintottam. Nem az a hang beszélt itt, amely csak belőlem jöhetett? Amely mindent tudott? Sőt amely mindent jobban, világosabban látott, mint én magam? Demian erősen a vállamra csapott.

– Tehát igaz. Gondoltam. Most csupán még egyetlen kérdést: tudod, hogy hívják azt a fiút, aki itt volt az előbb? Megrémültem. Kitapintotta a titkom, azt, amely emésztett s elrejtőzött: nem akart fénybe kerülni.

– Milyen fiú? Nem volt itt senki rajtam kívül. Nevetett.

– Nyugodtan megmondhatod! Hogy hívják? Suttogva kérdeztem:

– Franz Kromerra gondolsz? Elégedetten bólintott.

– Bravó! Pompás fickó vagy, még barátok leszünk. De mondanom kell neked valamit: ez a Kromer, vagy hogy hívják, rossz fickó. Az arca elárulja nekem, hogy gazember! Te milyennek látod?

– Én is... – nagyot sóhajtottam – rossznak, sátánnak! De nem szabad megtudnia! Az Isten szerelmére, nem tudhat meg semmit! Ismered őt? Ismer téged?

- Nyugodj meg! Elment már és nem ismer – még nem. De szívesen megismerkednék vele. A népiskolába jár?
- Igen.
- Melyik osztályba?
- Az ötödikbe. De ne mondj neki semmit! Kérlek, kérlek, ne mondj neki semmit! – Nyugodj meg, nem lesz semmi bajod. Ugye, nincs kedved egy kicsit többet mesélni nekem erről a Kromerről? -Nem tudok! Ne, hagyj! Hallgatott egy ideig.
- Kár – mondta aztán – jó lett volna folytatni a kísérletet. De nem akarlak kínozni. Ugye azt tudod, hogy nem szabadna félned tőle? Az ilyen félelem egészen tönkretesz bennünket, ezért meg kell tőle szabadulnunk. Meg kell tőle szabadulnod, ha azt akarod, hogy rendes fickó váljék belőled! Érted?
- Biztosan igazad van, de nem megy. Te nem tudhatod...
- Láttad, hogy tudok egyet s más, többet, mint gondoltad volna.... Pénzzel tartozol neki?
- Igen, azzal is, de nem az a lényeg. Nem tudom elmondani, nem tudom! – Akkor nem is segít, ha annyi pénzt adok, amennyivel tartozol?... Szívesen odaadom.
- Nem, nem az a baj. És kérlek, ne beszélj róla senkinek! Egy szót se! Agyongyötörsz! – Bízz bennem, Sinclair. A titkodat egyszer majd elmondod...
- Soha, soha! – kiáltottam hevesen.
- Ahogy akarod. Csak arra gondoltam, talán egyszer többet mesélsz. Persze csak ha akarsz. Ugye, nem képzeled, hogy olyan vagyok, mint Kromer?
- Nem, dehogya, de te semmit sem tudsz róla! – Semmit. Csak gondolkodom rajta. És sohasem viselkednék úgy, mint Kromer, abban biztos lehetsz. Nekem nem is tartozol. Hallgattunk egy darabig, és én egy kicsit megnyugodtam. Demian képességét azonban egyre rejtélyesebbnek láttam.
- Most már hazamegyek – mondta, és összébb húzta lódenkabátját az esőben.
- Azért még valamit szeretnék mondani, ha már eddig eljutottunk.
- Meg kellene szabadulnod ettől a fickótól! Ha másképp nem megy, öld meg! Nekem imponálna és tetszene, ha megtennéd. Segítenék is neked. Újra félni kezdtem. Káin története jutott hirtelen az eszembe. Kísértetiesnek éreztem ezt az egészet, s szép lassan elpityeredtem. Túl sok volt már körülöttem a rémisztő történet.
- Na jó – mosolygott Max Demian.
- Menj csak haza! Majd megoldjuk! Habár megölni lenne a legegyszerűbb. Az ilyen esetekben mindig a legegyszerűbb a legjobb. Nem vagy jó kezekben Kromer barátodnál. Hazaérkeztem. Mintha egy évig lettem volna távol. Minden másképp festett. Kromer és én közém betört egy fénysugár, valami remény. Nem voltam többé egyedül! És most láttam csak, milyen ijesztően egyedül voltam hosszú hetekig a titkossal. Megint eszembe jutott, amire már többször is gondoltam: ha a szüleimnek meggyónnék, az könnyítene rajtam, de nem szabadítana meg. Most pedig csak majdnem gyóntam valaki másnak, idegennek, és a szabadulás lehetőségének illatát éreztem! Ugyanakkor még messze voltam attól, hogy legyőzzem a félelmemet. Ám készen álltam a hosszú és rettenetes harcokra. Annál különösebb volt, hogy minden olyan csöndesen, titokban és nyugodtan történt. Kromer füttye nem hallatszott többé házunk előtt, egy napig, kettőig, háromig, egy hétig. Nem is mertem elhinni, és lélekben felkészültem arra, hogy megjelenik, éppen akkor, amikor már nem is számítok rá. De nem jött, végleg elmaradt! Bizalmatlanul fogadtam az új szabadságot, még mindig nem hittem el igazán, egészen addig, míg végre egyszer találkoztam Franz Kromerral. A Seilergassén jött lefelé, pontosan velem szemben. Amikor meglátott, összerándult, arca eltorzult és szó nélkül visszafordult, hogy ne kelljen velem találkoznia. Hihetetlen pillanat volt ez! Az ellenség elfutott előlem! A Sátán megjíedt tőlem! Megdöbrentem, és szétáradt bennem az öröm. Ezekben a napokban Demian egyszer ismét felbukkant. Az iskola előtt várt rám.
- Isten hozott – mondtam.
- Jó reggelt, Sinclair. Csak hallani szeretném, hogy vagy. Kromer most békén hagy, ugye?
- Te csináltad? De hogyan? Hogyan? Nem értem, egyáltalán. Teljesen eltűnt.
- Jól van. Ha egyszer újból megjelenne, szerintem nem teszi, de hát szemtelen fickó – akkor csak annyit mondj neki,

hogyan gondoljon Demianra.

– De hogyan függ ez össze veled? Elkaptad és megverted?

– Nem, nem szeretek verekedni. Csupán vele is beszéltem, mint ahogyan veled, és sikerült vele megértetnem, hogy jobban jár, ha nyugton hagy téged.

– Jaj, csak nem adtál neki pénzt?

– Nem, kisbarátom. Hisz ezzel te már próbálkoztál. Kitért a kérdéseim elől, bármennyire is faggatóztam. Én pedig ott maradtam régi elfogódottságommal, amely a hála, a félelem, a csodálat és a félelem, a vonzódás és a belső ellenállás furcsa keveréke volt. Elhatároztam, hogy megkeresem. Beszélni akartam vele minderről, meg Káinról is. Nem így lett. A hála egyáltalán nem az az erény, amelyben hiszek, és hazugság lenne, ha egy gyerektől megkövetelném. Így nem nagyon csodálkozom saját hálátlanságomon sem, amelyet Max Demiannal szemben tanúsítottam. Ma már meg vagyok győződve arról, hogy végérvényesen elzúllottam és megrokkantam volna, ha nem szabadít ki Kromer karmai közül. Már akkor is úgy éreztem, hogy ez a szabadulás ifjúságom legnagyobb élménye – de magát a szabadítót, miután a csodát véghezvitte, már kutyába sem vettem. Mint mondtam, nem tartom különös dolognak a hálátlanságot. Egyedül azt furcsállom, hogy a kíváncsiság is hiányzott belőlem. Hogyan tudtam egyetlen nappal is tovább élni, anélkül, hogy közelebb jutottam volna a titkokhoz, amelyekkel kapcsolatba kerültem Demian segítségével? Hogyan tudtam elfojtani a vágyat, hogy többet halljak Káinról, Kromerről, a gondolatolvasásról? Szinte hihetetlen, de mégis így volt. Hirtelenjében démoni hálókából szabadultam ki. Ismét világosnak és örömtelnek láttam a világot, nem szenvedtem többé a félelemrohamoktól és a torokszorító szívdobogástól. Megtört az átok, nem kínoztak és nem szenvedtem többé: iskolás fiú voltam újra, mint eddig. Szervezetem igyekezett minél gyorsabban visszanyerni egyensúlyát és nyugalját, ezért mindenekelőtt arra törekedett, hogy eltaszítsa magától a sok csúf és ijesztő képet, hogy felejtse. Bűnösségem és rettegésem hosszú története csodálatos gyorsasággal siklott ki az emlékezetemből, látszólag anélkül, hogy sebeket és emlékeket hagyott volna hátra. Hogy ezzel szemben segítőmet és megmentőmet is éppoly gyorsan igyekeztem elfelejteni, ma ezt is megértem. Elátkozottságom siralomvölgyéből, a kromeri szörnyű rabszolgaságból, megtört lelkem minden ösztönével és erejével oda menekült vissza, ahol korábban boldog és elégedett volt: az elveszett Paradicsomba, amely újra megnyílt előttem, a fénnel teli anyai és apai világba, nővéreimhez, a tisztaság illatába, az Istennek tetsző Ábelhez. Már Demiannal folytatott rövid beszélgetésem másnapján, amikor végre teljesen biztos lehettem visszanyert szabadságomban és nem tartottam már a visszaeséstől, megtettem azt, amire oly gyakran sóvárogva vágytam: gyóntam. Odamentem anyámhoz, megmutattam neki a takarékperselyt a tönkretett zárral és benne a játékpénzzel, és elmeséltem neki, hogy önhibámból milyen sokáig voltam egy gonosz kízóhoz láncolva. Nem értett meg mindent, de látta a perselyt, látta megváltozott tekintetem, hallotta megváltozott hangom, érezte, hogy meggyógyultam, és hogy újra az övé vagyok. És íme, magasztos érzésekkel ünnepeltem újrakezérémet, a tékozló fiú hazatérését. Anyám odavitt apámhoz, a történet újra elhangzott, kérdések és csodálkozó felkiáltások tolongtak, mindkét szülő simogatta a fejem és végre felszabadultak a hosszú levertségből. Minden pompás volt, mint a mesékben, minden csodálatos harmóniában oldódott fel. Igaz szenvedéllyel menekültem ebbe a harmóniába. Nem tudtam betelni azzal, hogy végre béke vett körül, és élvezhettem a szülők bizalmát. Otthon ülő mintagyerek lett belőlem, többet játszottam a nővéreimmel, mint valaha és az ájtatosságokon a megtért és megváltott lélek érzésével énekeltem a régi, hön szeretett dalokat a többiekkel. Szívből tettem, nem volt benne semmi hazugság. Mégsem volt ez így rendben, egyáltalán nem volt ez így rendben! És ez az a pont, ahonnan kiindulva megmagyarázható, miért feledkeztem meg Demianról. Neki kellett volna vallanom! Az a gyónás kevésbé mutatós és megindító, de annál gyümölcsözőbb lett volna számomra. Nos, minden gyökeremmel a régi, paradicsomi világomba kapaszkodtam, hazatértem, és ők kegyelmükbe fogadtak. Demian azonban semmiképpen sem tartozott ehhez a világhoz, nem illett bele. Ő is, másként, mint Kromer, de mégiscsak csábító volt, ő is a másik, a gonosz, a rossz világgal kötött össze, és arról akkor már soha többé nem akartam tudni. Nem tudtam, és nem akartam elárulni Ábelt és Káin istenítésében segédkezni, most, amikor éppen újra Ábel lett belőlem. Ennyit a külső összefüggésről. A belső azonban ez volt: kiszabadultam Kromer és az ördög keze közül, de nem saját erőmből és erőfeszítésemből! Megpróbáltam az élet ösvényein járni, de túl veszélyesnek bizonyultak. S most, hogy egy baráti kéz megmentett, visszafutottam az anyai ölebe, a szeretettel körülvetett, jámbor gyermeki élet biztonságába anélkül, hogy körbepillantottam volna. Kisebb, kiszolgáltatottabb és gyermetegebb lettem saját akaratomból, mint amilyen valójában voltam. Függségemet Kromertől újjal kellett helyettesítenem, mert egyedül nem tudtam járni. Így választottam vak szívemmel a függést anyától, apától, a régi szeretett „tisztá” világtól, bár már tudtam, hogy nem ez az egyetlen. Ha nem ezt teszem, akkor Demiannal kellett volna tartanom, és órá bíznom magam. Most már értem, mi állított meg: akkor jogosan bizalmatlan voltam elidegenítő gondolataival szemben, amelyek el akartak idegeníteni gyermeki világomtól, holott igazából azokban volt értelem. Mert Demian többet követelt volna tőlem, mint a szüleim, sokkal többet. Megpróbált volna önállóbbá tenni: ösztönzéssel és figyelmeztetéssel, gúnyval és iróniával. Ó,

ma már tudom, a világon semmi sem gyűlöletesebb az embernek, mint azt az utat járni, amely önmagához vezet! Mégsem tudtam ellenállni a kísértésnek és úgy egy félévvel később egyszer séta közben megkérdeztem apámat, hogyan is vélekedjek arról, hogy némelyek szerint Káin jobb, mint Ábel. Nagyon csodálkozott, és elmondta, hogy ez nem újkeletű felfogás. Már az őskereszténység idejében felbukkant, és szekták tanították: az egyik „káinitáknak” nevezte magát. De ez az örült tan nem egyéb, mint az ördög kísérlete hitünk elpusztítására. Mert ha hinnénk Káin igazában és Ábel bűnösségében, abból az következne, hogy Isten tévedett, tehát a Bibliai Isten nem az igazi és egyetlen, hanem hamis. A káiniták valóban olyasmit tanítottak és prédikáltak, amit hallottam: de ez az eretnekség már régóta eltűnt az emberiség szellemi életéből, és ő csak azon csodálkozik, hogy egy iskolatársam honnan tudhat erről bármit is. Mindenesetre szigorúan figyelmeztetett, hogy hagyjak fel e gondolatokkal.

HARMADIK FEJEZET – A lator

Mesélhetnék a gyermekkoromról csupa szépet, kellemeset és kedveset, mesélhetnék szüleim féltő gondoskodásáról, a gyermeki szeretetről és igénytelen játékos életéről a szelíd, szeretetteljes, derűs környezetben. De engem most csakis azok a lépések érdekelnek, amelyeket azért tettem, hogy eljussak önmagamhoz. Az összes tetszetős kis pihenőt, boldogság-szigetet és édenkertet, amelyeknek varázsa megérintett, hagyom, hogy a távolban tündököljön és nem kívánok még egyszer földjükre lépni. Ezért ha gyermekkoromról mesélek, csak arról szólok, ami új volt és előrevitt az utamon. Ezek az ösztönzések mindig a „másik világból” jöttek, mindig félelem, szorongás és rossz lelkiismeret kísérte őket, mindig forradalmiak voltak és veszélybe sodorták azt a kényelmes békét, amelyben szívesen berendezkedtem volna. Eljöttek azok az évek, amikor újra felfedeztem magamban az ősi ösztönt, amelynek azonban az erényes és tiszta világban nem volt élettere, el kellett rejtőznie. Mint mindenkire, rám is, ellenségként rontott az ébredező nemi ösztön, amely maga volt a kísértés és a bűn. A pubertás nagy titka, amelyet kíváncsian kutattam, amely ál mokat, kéjt és félelmet adott, egyáltalán nem illeszkedett 'gyermekkorom békés, kiegyensúlyozott boldogságához. Azt tettem, amit mindenki. A gyerek kettős életét éltem, aki már nem egészen gyermek. Eszemmel az ismert és engedélyezett területen mozogtam, tudatom még tagadta az előderengő új világot. Ezzel egy időben azonban a titkos álmok, ösztönök és kívánságok birodalmában is éltem, amely fölé a tudatos élet egyre féltékenyebben építette hídjait, mert a gyermeki világ már összeomlott bennem. Mint általában a szülők, az én szüleim sem segítettek ébredező ösztöneim kibontakozását, szó sem esett ilyesmiről a családban. Csak abban támogattak kimeríthetetlen gondossággal, hogy tagadjam a valóságot és ragaszkodjak az egyre irreálisabbá és hazugabbá váló gyermeki világhoz. Nem tudom, egyáltalán segíthetnek-e ilyenkor a szülők. Én az enyéimnek nem teszek szemrehányást. Csak én magam kereshettem és találhattam meg utamat, egyedül az én dolgom volt ez, és – mint a jól nevelt gyerekek általában – el is rontottam mindent. Mindenki átéli ezt a nehéz korszakot. Az átlagember életében ez az a pont, ahol az, ami a sorsának kihívása, a legkeményebben ütközik össze a külvilággal és ahol az elővezető útért keserű küzdelmet kell vívnia. A halált és a feltámadást, ami mindnyájunk sorsa, sokan csak ez egyszer élik meg: akkor, amikor gyermekkoruk korhadni kezd és lassan összeomlik, amikor minden, ami kedves, eltűnik, és hirtelen csak a világűr halálos hidegét érzik maguk körül és a magányt. Sokan örökre fennakadnak ezen a sziklazátonyon, és egész életükben fájdalmasan ragaszkodnak a visszahozhatatlan múlthoz, az elveszett paradicsom álmához, amely minden álom közül a legrosszabb és a leggyilkosabb. De térjünk vissza a történethez. A gyermekkor végét olyan érzések és álmok jelentették, amelyeket nem érdemes elmesélnem. Az a fontos, hogy a „sötét világ”, a „másik világ”, ismét felbukkant. Amit valamikor Franz Kromer személyesített meg, az most már önmagamban rejlett. És ezzel a „másik világnak” ismét hatalma lett fölöttem. A Kromer-ügy óta évek teltek el. Életemnek az a tragikus és bűnös időszaka akkorra már nagyon messze került tőlem, és szertefoszlott, mint egy rövid rémálom. Franz Kromer rég eltűnt az életemből, szinte észre sem vettem, ha néha-néha egymásba botlottunk. A történet másik fontos alakja, Max Demian azonban nem tűnt el egészen. Sokáig a láthatár peremén állt, jelenlétét érzékeltem, hatását azonban nem. Csak lassan közeledett felém, újra éreztetve erejét és befolyását. Megpróbálom felidézni azt, ami abból az időből Demiannál kapcsolatos. Talán több mint egy évig még csak nem is beszéltem vele. Kerültem őt, és ő sem kereste a társaságomat. Épp csak biccentett, ha találkoztunk. Akkor úgy láttam, mintha barátságos viselkedésébe finom gúny vagy ironikus szemrehányás vegyült volna, de lehet, hogy ezt csak képzeltem. Az élményt, amelyet vele átéltem, s azt, hogy akkor különös hatást tett rám, mintha mindketten elfeledtük volna. Kutatok az emlékeimben, Demianra gondolok és már látom is magam előtt. Mégiscsak a közelemben volt akkor, sőt észre is vettem őt. Megy az iskolába, egyedül, vagy a többi nagyobb diák között, látom, mennyire idegenszerű, magányos és nyugodt, mint egy önálló égitest a saját légkörében, a saját törvényeinek engedelmeskedve. Senki sem szerette, senki sem volt bizalmas viszonyban vele, csak az édesanyja, és ő sem úgy, mint a gyerekével, hanem mint egy felnőttel. A tanárok, ha csak tehették, békén hagyták, jó tanuló volt, de senkinek sem akart tetszeni, és időről időre híre ment egy-egy mondásának, megjegyzésének, vagy gúnyos, kihívó szóváltásának valamelyik tanárral. Lehunyom a szemem, úgy emlékezem, és Demian ismét feltűnik előttem. Hol is volt ez? Igen, most megint itt van.

Az utcán a házunk előtt. Ott láttam meg egy nap, egy jegyzetömbbe rajzolt, amelyet a kezében tartott. Azt a régi madaras címert rajzolta a kapunk fölött. Én egy ablaknál, a függöny mögött álltam, és figyeltem. Csodálkozva szemléltem figyelmes, hűvös, okos arcát, amint a címernek szegezi. Egy férfi arca volt ez, aki lehetett kutató vagy művész. Fölényes és célratörő arc volt, meglepően világos és hűvös szeme tudásról árulkodott. Most megint látom őt. Nem sokkal ezután történt, hogy iskolából jövet egy felbukott lovat álltunk körül. Az állat még a kocsirúdhhoz volt kötve. A szekér előtt feküdt, nyitott orrlyukain keresztül szájalmasan és kétségbeesetten fújtatott. Vértett, de hogy honnan, azt nem láttuk. Alatta a fehér utcapor lassan megszívta magát vérrel. Amikor élménye elfordultam a látványtól, Demian arcát pillantottam meg. Nem tolakodott előre, leghátul állt, lazán és elegánsan, ahogy szokott. Tekintete a ló fejére szegeződött, és ismét az a mély, nyugodt, majdnem fanatikus és mégis szenvedélymentes figyelem jelent meg az arcán. Hosszan néztem, és valami nagyon különös érzésem, de még nem tudtam, mi az. Néztem Demian arcát, és nemcsak azt láttam, hogy nem gyermek, hanem férfiarca van, de ennél többet is. Mintha azt láttam volna vagy inkább éreztem, hogy nem is férfiarca volt az, hanem még valami más is. Olyan volt, mintha női arcvonásai is lettek volna, sőt egy pillanatra sem férfiasnak, sem gyerekesnek, sem öregnek, sem fiatalnak, hanem valahogy ezerévesnek tűnt, vagy inkább időtlennek, vagy mintha másképp élné meg az időt, mint mi. Állatok nézhetnek ki így, vagy fák, vagy csillagok – nem tudom, és nem is pontosan azt éreztem, amit ma felnőtként mondok róla, de valami hasonlót. Talán szép volt, talán tetszett is nekem, de lehet, hogy visszataszító volt. Nem tudtam eldönteni. Csak azt láttam: más volt, mint mi, olyan, mint egy állat, vagy mint egy szellem, vagy kép; nem tudom, milyen volt, de más, elmondhatatlanul más, mint mi mind. Emlékezetem nem árul el többet, és részben talán már ezt is későbbi benyomásokból merítette. Csak évek múlva kerültem végre újra közelebbi kapcsolatba vele. Demian nem az évfolyamával együtt konfirmált a templomban, ahogy az szokás volt, és persze erről is pletykák kaptak szárnyra. Ismét azt rebesgették az iskolában, hogy tulajdonképpen zsidó vagy éppen pogány; mások tudni vélték, hogy sem anyjának, sem neki nincs vallása, vagy valami hírhedt szektába tartozik. Talán az a gyanú is, amelyet hallottam, ezzel függ össze: hogy anyjával mint szeretőjével él együtt. Feltehetőleg az volt emögött, hogy addig felekezeti hovatartozás nélkül nevelkedett, most azonban féltő volt, hogy ez komoly hátrányt jelenthet a jövőjére nézve. Mindenesetre az anyja úgy határozott, hogy most, két évvel később ugyan, mint a korosztálya, de mégiscsak konfirmáljon. Ezért aztán hónapokig társam volt a konfirmációt előkészítő oktatáson. Egy darabig nagyon visszahúzódtam, hallani sem akartam róla, túl sok pletyka és titok vette körül, igazából azonban a lekötöttség érzése zavart, amely a Kromerügy óta bennem maradt. És éppen akkor eléggé lekötöttek a saját titkaim. Nálam a konfirmáció időszaka éppen egybeesett a döntő erejű nemi felvilágosítással, és ettől legjobb szándékom ellenére is érdeklődésem a kegyes tanok iránt igencsak lecsökkent. Az, amiről a pap beszélt, csendes, szent valóságban lebegett valahol a távolban, messze tőlem, lehet, hogy szép volt és értékes, de semmi esetre sem olyan égetően izgató, mint az a másik dolog. Minél közömbösebbé tett ez az állapot a tanulást, annál nagyobb érdeklődéssel fordultam Max Demian felé. Mintha valami összekötött volna minket. Megpróbálom lehetőleg pontosan követni ezt a szálát. Ha jól emlékszem, egy kora reggeli órán kezdődött, amikor még lámpa égett az osztályteremben. Lelkész tanárunk Káin és Ábel történetébe kezdett. Álmos voltam és alig figyeltem oda. Akkor a lelkész emelt hangon a Káin jelet kezdte elemezni. Ebben a pillanatban valami érintést vagy jelzést éreztem, és amikor felpillantottam, Demian arcát láttam, amint az első padsorból hátrafordul, s világos, jelentőségteljes tekintettel néz rám. Pillantása ugyanúgy lehetett gúnyos, mint komoly. Csak egy pillanatra nézett rám, és én egyszer csak izgatottan figyelni kezdtem, amit a pap Káinról és a jelről mondott. Mélyen magamban azonban tudtam, hogy másképp van, nem úgy, ahogy ő tanítja, másként is lehet nézni, kritikusan! Ettől a perctől kezdve ismét kapcsolatba kerültünk egymással. Különös, de alighogy a lelkemben megéreztem ezt a bizonyos összetartozást, már láttam is, amint szinte mágikusan – átkerül a valóságba. Fogalmam sem volt, hogy Demian maga rendezte-e így, vagy merő véletlenségből történt – akkoriban szilárdan hittem a véletlenekben – de pár nap múlva Demian egyszer csak átült máshova a hittanórán, méghozzá pontosan elélem. Még emlékszem, hogy a túlszűfolt iskolateremben, a nyomorult szegényházi levegőben, reggelente milyen örömmel szívtam magamba a nyakáról áradó finom, friss szappanillatot! Pár nap múlva Demian megint helyet változtatott és immár mellettem ült, és ott is maradt egész télen és egész tavasszal. A reggeli órák teljesen megváltoztak. Nem voltak többé álmosak és unalmasak. Vártam őket. Közben mindketten a legnagyobb figyelemmel hallgattuk a papot, a szomszédom egyetlen pillantása elég volt ahhoz, hogy felhívja figyelmemet egy érdekes történetre vagy példabeszédre. Egy másfajta pillantásával pedig kritikát és kétséget ébresztett bennem. Legtöbbször azonban mihaszna diákok voltunk, és egy szót sem hallottunk a tanításból. Demian mindig illendően viselkedett a tanárokkal és diáktársakkal, sosem láttam, hogy részt vett volna ostoba diáksínyekben, sohasem hallották hangosan nevetni vagy fecsegni, sohasem kapott tanári intést. De értette a módját, hogyan vonjon bele – részben roppant különös – elfoglaltságaiba: nem is sutogással, inkább jelekkel és pillantásokkal. Például elmondta nekem, hogy kik azok a diákok, akik érdeklik, és hogy miképpen tanulmányozza őket. Némelyiküket igen pontosan ismerte. Volt, hogy óra előtt azt mondta: hogy amikor jelez nekem a hüvelykujjával, akkor ez és ez a fiú idénáz, vagy megvakarja a nyakát, és így tovább. Aztán óra alatt, amikor szinte már teljesen megfeledeztem az egészről, Max

hirtelen, feltűnő mozdulattal jelzett a hüvelykujjával, mire én gyorsan ránéztem arra a diákra és az, mint akit zsinóron húznak, megteszi azt a bizonyos mozdulatot. Kérletem Maxot, hogy egyszer próbálja ezt ki a tanárral is, de nem ment bele. Egy alkalommal azonban, amikor az egyik óra előtt elmondtam, hogy mára nem készültem, és nagyon remélem, hogy a pap nem fog felszólítani, Demian segített rajtam. A lelkész tekintete a diákokat pásztázta, kivel mondasson fel egy részt a katekizmusból, s szeme megakadt büntudatos arcomon. Lassan közeledett felém, rám bökött az ujjával, már a nyelvén volt a nevem, ám ekkor hirtelen szórakozott, nyugtalan lett, megigazgatta a gallérját, Demianhoz fordult, aki farkasszemet nézett vele. Valamit kérdezni akart tőle, de nagy meglepetésemre ismét elfordult, köhécselt egy darabig, majd végül mást szólított fel. Jókat derültem ezeken a tréfákon, s csak lassan vettem észre, hogy barátom gyakran űzi velem is ugyanezt a játékot. Előfordult, hogy az iskolába vezető úton hirtelen az az érzésem támadt, hogy Demian mögöttem jön, és amikor visszafordultam, valóban ott volt.

– Te meg tudod azt csinálni, hogy valaki azt gondolja, amit te akarsz? – kérdeztem. Készségesen válaszolt, nyugodtan és tárgyilagosan, felnőtteken, ahogyan szokott.

– Nem – mondta – de nem is lehet. Az embereknek ugyanis nincs szabad akaratuk, még ha a pap azt mondja is. Senki sem azt gondolja, amit ő akar, de én sem kényszeríthetem arra, hogy azt gondolja, amit én akarok. Azonban ha jól megfigyelsz valakit, akkor elég pontosan kiszámíthatod, hogy mit gondol vagy érez, és legtöbbször azt is megmondhatod, mit tesz majd a következő pillanatban. Egyszerű ez, csak az emberek nem tudnak erről. Természetesen gyakorolni kell. Van például egy éjszakai lepkefajta, amelynél sokkal kevesebb a nőstény, mint a hím. A lepkék is szaporodnak, mint a többi állat: a hím megtermékenyíti a nőstényt, az pedig lerakja petéit. Na már most ha van neked egy ilyen nőstény éjjeli lepkéd, akkor te is tapasztalhatod – ezt a természettudósok többször kipróbálták – hogy éjszaka a hím lepkék megtalálják ezt a nőstényt, még több órányi távolságból is! Órákig repülnek, gondold csak el! Ha csak egyetlen nőstény van a környéken, az a sok hím még azt is megérzi kilométerekről. Sokan szeretnének magyarázatot találni erre, de még senkinek sem sikerült. Szaglóérzék lehet vagy ilyesféle, talán olyasmi, mint a jó vadászkutyaé, akik megtalálják és követni tudják a szinte láthatatlan nyomot. Érted? A természet tele van ilyen csodákkal, és senki sem tudja megmagyarázni őket. Én azonban azt gondolom: ha ezeknél a pillangóknál ugyanannyi lenne a nőstény, mint a hím, akkor a hímeknek nem lenne olyan finom a szaglásuk! Csak azért olyan jó, mert arra idomították magukat. Ha egy állat vagy egy ember teljes figyelmét és akaratát egyvalamire összpontosítja, akkor el is éri azt. Ennyi az egész. És pontosan ugyanígy történik az is, amire kíváncsi vagy. Ha elég alaposan megfigyelsz valakit, előbb-utóbb már többet tudsz róla, mint ő saját magáról. Már a nyelvemen volt a „gondolatolvasás” szó, amelylyel eszébe juttatom azt a régi Kromer-féle történetet. De mintha erről is valami titkos megegyezést kötöttünk volna: soha egyikünk sem tett célzást arra, hogy Demian egyszer, évekkal azelőtt komolyan beavatkozott az életembe. Úgy tettünk, mintha korábban semmi közünk sem lett volna egymáshoz, vagy mintha mindketten meg lennénk győződve arról, hogy a másik már elfelejtette az egészet. Sőt, egyszer-kétszer, amikor együtt mentünk az utcán és véletlenül találkoztunk Franz Kromerrel, még csak egymásra sem pillantottunk, és egy szót sem ejtettünk róla.

– Hogy is van ez a szabad akarat? – kérdeztem. Azt mondod, az embernek nincs szabad akarat. De aztán meg azt mondod, hogy az embernek csak rá kell irányítania valakire az akaratát, s akkor el is éri a célját. Hát én ezt nem értem! Ha nem vagyok ura az akaratomnak, akkor hogyan tudnám tetszés szerint ide vagy oda irányítani? Megveregette a vállamat. Mindig ezt tette, ha megörvendeztettem valamivel.

– Jó, hogy kérde! – mondta nevetve.

– Mindig kérdezni, mindig kételkedni kell. De a dolog nagyon egyszerű. Ha például egy ilyen éjjeli lepke az akaratát egy csillagra akarná irányítani, arra nem lenne képes. Csakhogy meg sem próbálja! Csak azt keresi, ami fontos a számára

amire szüksége van, amit mindenképpen meg kell szereznie. És éppen ezért sikerült neki a lehetetlen – kialakított egy csodálatos hatodik érzéket, amellyel egyetlen más állat sem rendelkezik! Nekünk, embereknek nagyobb a játékerünk és több mindenre van szükségünk, mint egy állatnak. De mi is aránylag szűk körben mozoghatunk csak, nem léphetünk ki belőle. Persze, elképzelhetek ezt vagy azt: például elhatározhatom, hogy mindenképpen elmegyek az Északi-sarkra, vagy ilyesmit, de véghezvinni csak akkor leszek képes és elég erősen akarni csak akkor tudok, ha a kívánság lényem legmélyéről fakad, ha valóban egész lényemet kitölti. Amint ez megtörténik, amint olyasvalamit akarsz, amit bensőd parancsol, az sikerül is, és akkor befoghatod magad elé az akaratod, mint egy jó igáslovat. Ha például én most azt akarnám elérni, hogy a pap tanárunk ezentúl ne hordjon szemüveget, az nem sikerülne. Csak játszadozás lenne. De amikor az ősszel erősen akartam, hogy elültesse az első padból, az egész jól sikerült. Akkor egyszer csak visszajött valaki az osztályba, aki a névsorban előttem állt és aki addig beteg volt, és mivel valahova le kellett ülnie, természetesen én voltam az, aki átengedte a helyét, hiszen az akaratom készen állt arra, hogy

megragadja a kínálkozó lehetőséget.

– Igen – mondtam én – ez is feltűnt akkor. Attól a pillanattól kezdve, hogy felfigyeltünk egymásra, egyre közelebb költöztél hozzám. De hogy is volt? Nem kerültél azonnal mellém, először egy ideig az előttem lévő padban ültél, ugye? Miért?

– Az úgy volt, hogy egy ideig magam sem tudtam, hová, csak elkíváncoztam az első padból. Csak abban voltam biztos: hátrébb akarok ülni. Az akaratom azt diktálta, hogy a közeledbe kerüljek, de még nem ismertem fel ezt a szándékot. De ugyanakkor a te akaratod is vonzott, és ez segített. Amikor már ott ültem előtted, csak akkor jöttem rá, hogy kívánságom csak félig teljesült – hogy tulajdonképpen semmi mást nem akartam, mint melletted ülni.

– De akkor nem volt, akinek átadd a helyed.

– Nem, de akkor egész egyszerűen azt tettem, amit akartam. Fogtam magam és melléd ültem. A fiú, akinek elfoglaltam a helyét, csak csodálkozott, de rám hagyta. A pap ugyan egyszer észrevette, hogy valami változás történt. Különben ha rám néz, mindig zavarba jön, hiszen tudja, hogy Demiannak hívnak, akkor meg mit keresek hátul az S-nél. De mindez nem jut el a tudatáig, mert az akaratom ellene dolgozik és mindig újra megakadályozza ebben. Mindig megneszeli, hogy itt valami nincs rendben és alaposan szemügyre vesz a jóember. De nekem van ez ellen egy egyszerű módszerem. Minden alkalommal nagyon-nagyon erősen belenézek a szemébe. Ezt nagyon rosszul tűrik az emberek. Nyugtalaná válnak. Ha valakinél el akarsz érni valamit, és váratlanul nagyon keményen a szemébe nézel, és az illető nyugodt marad, akkor add fel! Nem fogsz elérni nála semmit, soha! De ez nagyon ritka. Mindössze egyetlen embert ismerek, akinél nem érek célt ezzel.

– Ki az? – kérdeztem gyorsan. Kicsit összeszűkülött szemmel nézett rám, mint aki gondolkodik. Aztán elfordította a tekintetét, anélkül, hogy válaszolt volna, és én képtelen voltam megismételni a kérdést, bármennyire furdalt is a kíváncsiság. Azt hiszem azonban, hogy az anyjáról beszélt akkor. Mintha nagyon meghitt kapcsolatban éltek volna, de sohasem mesélt nekem róla, sohasem hívott meg magukhoz. Nem is tudtam elképzelni, milyen lehet az édesanyja. Akkoriban néha megkíséreltem utánozni őt, megpróbáltam akaratomat úgy összpontosítani valamire, hogy el is érjem azt. Voltak kívánságaim, amelyek jó lett volna, ha mielőbb teljesülnek, de nem lett az egészből semmi: nem ment. Nem tudtam rászánni magam arra, hogy ezt Demiannal megbeszéljem. Képtelen voltam beavatni abba, hogy mit kívántam. Ő pedig nem kérdezősködött. Keresztény hitem addigra meglehetősen hézagossá vált. Gondolkodásom, amelyet Demian irányított, nagyon eltért azoktól az osztálytársaimétól, akik hitetlenek voltak. Közülük páran néha olyan eszméknek is hangot adtak, miszerint Istenben hinni nevetséges és nem emberhez méltó, hogy a Szentháromság vagy Jézus szeplőtelen fogantatása egyszerűen ostoba mese, és szégyen, hogy egyesek manapság még mindig ezzel az ócska történettel házalnak. Én egyáltalán nem gondolkodtam így. Ha voltak is kételyeim, gyermekkorom összes élménye a hívő élet valóságát igazolta. Így éltek a szüleim, ezért tudtam, hogy nincs benne semmi alantas, semmi színlelés. A vallásosság iránt továbbra is a legmélyebb tiszteletet éreztem. Demian csak arra vezetett rá, hogy az elbeszéléseket és hittételeket szabadabban, személyesebben, játékosabban, gazdagabb fantáziával kövessem. Persze sok közülük meghökkentő volt, mint az a Káin-történet is. Egyszer egy hittanóra alatt még vakmerőbb gondolatokkal rémített meg. A tanár a Golgotáról beszélt. Az Üdvözítő szenvedéséről és haláláról szóló bibliai történet mély benyomást tett rám kora gyermekkorom óta. Néha, kisfiú koromban, például Nagypénteken, miután apám felolvasta Krisztus szenvedésének történetét, lelkesen és meghatottan éltem tovább ebben a szenvedéssel teli, szép, áttetsző, kísérteties és mégis szörnyen valóságos világban, a Getsemáne-kertben és a Golgotán. Amikor Bach Máté-passióját hallgattam, misztikus borzongással töltött el a titokzatos világ nyomasztóan hatalmas, fájdalmas ragyogása. Ebben a zenében és az „Actus tragicus”-ban találok meg még ma is a költészet és minden művészi alkotás teljességét. Nos, annak az órának a végén így szólt hozzám Demian:

– Van itt valami, Sinclair, ami nem tetszik nekem. Olvasd el még egyszer a történetet, és gondold át alaposan, valahogy túl egyszerű, sófán. Ott az a két lator. Igazán látványos: három kereszt egymás mellett a dombon! Szentimentális tanmese a jobb latorról! Az az ember bűnöző volt és mocskos dolgokat művelt, Isten tudja, mi mindent, most meg elolvad, s könnyes szemmel ünnepli a javulást és a megbánást. Mi értelme van, kérlek, az ilyen megbánásnak, amikor valaki fél lábbal a sírban van? Már megint vérbeli csuhástörténet, negédes, tisztességtelen, könnyzacskókát csiklandozó és persze fölöttébb színpadias. Ha ma a két lator közül az egyiket barátodul kellene választanod, vagy azon kezdenél gondolkodni, hogy a kettő közül melyikben bízna meg inkább, akkor biztos hogy nem azt választanád, amelyik siránkozva megtért. Nem bizony, viszont a másik fickó kemény és gerinces. Ő fűtyül a megtérésre, hiszen a megtérésnek abban a helyzetben már amúgy sincs értelme. Ő végigjárja útját és az utolsó pillanatban nem szakít gyáván az ördöggel, akivel addig cimborált. Szilárd jellem, és a jellemes emberek a Bibliában gyakran húzzák a rövidebbet. Talán ő is Káin utódja. Nem gondolod? Megdöbbsz. Azt hittem, a keresztre feszítés történetét jól ismerem, és csak most fogtam fel, milyen kevés képzelőerővel hallgattam és olvastam azelőtt,

mennyire nem voltak eredeti gondolataim róla. Mégis, Demian új gondolata szentségtörőnek hangzott és azzal fenyegetett, hogy olyan eszméket rombol le bennem, amelyeket fontosnak hittem. Nem, így mégsem lehet mindennel és mindenkivel dobálózni, legfőképpen a legszentebb dolgokkal nem! Mint mindig, most is észrevette ellenállásomat, még mielőtt egy szót is szóltam volna.

– Tudom már – mondta lemondóan – a régi mese. De nem kell komolyan venni! Hadd mondjak valamit: ez az egyik pont, ahol lelepleződik ennek a vallásnak a hiányossága. Arról van szó, hogy az Ó- és Ujszövetség istene nagyszerű alak, de nem azonos azzal, amit szeretne megtestesíteni. Ő a jó, a nemes, az atyai, a szép és magasságos, egész pontosan a szentimentális! De a világ másból is áll, azonban azt a részét – vagyis pontosan a felét egész egyszerűen az ördög számlájára írják, minden további nélkül elhallgatják. Istent úgy imádják, mint az élet atyját, de a szőnyeg alá söprik az egész nemiséget, sőt ördöginek, bűnösnek kiáltják ki, pedig ez jelenti az élet folytonosságát. Egyáltalán semmi kifogásom az ellen, hogy ezt a Jehova istent tisztelik. De szerintem mindent kellene tisztelnünk és szentté avatnunk, az egész világot, nem csak ezt a művilég leválasztott, hivatalosan elfogadott felét! Tehát az istentisztelet mellett ördögtiszteletnek is kellene lennie! Ez volna a helyes. Vagy olyan istent kellene teremtenünk, akiben benne van az ördög is, és aki előtt nem kell lesütünk a világ legtermészetesebb dolgai miatt. Demian – ami tőle szokatlan volt – majdnem indulatba jött, de rögtön azután megint elmosolyodott, és nem dülta tovább a lelki nyugalmamat. Bennem azonban egész gyermekkorom rejtélyét találták el e szavak, a titkot, amelyről egyetlen órára sem feledkeztem meg, és amelyről soha, senkinek egy szót sem szóltam. Amit Demian ott Istenről és Ördögről, az elfogadott isteni és az elhallgatott ördögi világról mondott, az bizony pontosan az én saját gondolatom volt, az én mítoszom a két világról, a világ két feléről – a világosról és a sötétről. Hirtelen szent árny suhant el fölöttem, s megértettem, hogy kételyem minden ember kételye, amely ott van mindenki életében és gondolataiban. Félelem és alázat fogott el, amikor láttam, és rádöbbenem, hogy személyes életem és a gondolataim mennyire szervesen beleépülnek a nagy eszmék örök folyamatába. A felismerés nem volt örömteli, valahogy mégis erőt adott és boldoggá tett. Mellbevágó volt, íze fanyar, mert a felelősséget, a gyermekkor halálát, az egyedüllétet éreztem benne. Életemben először tártam fel ennyire mély titkot: az egészen gyermekéveimtől bennem élő elképzelést a „két világról”, s Demian azonnal észrevette, hogy mélyen legbelül neki adok igazat. Ő azonban nem volt olyan, aki ezt kihasználja. A szokottnál is figyelmesebben hallgatott és közben a szemembe nézett, amíg állni tudtam a tekintetét. Mert benne ismét azt a különös időtlenséget láttam, amely ott van az állatok szemében is, és az ésszel felfoghatatlan öregséget.

– Majd máskor többet beszélünk erről – mondta csendesen.

– Látom, több jár a fejedben, mint amennyit képes vagy elmondani. De ha ez így van, akkor azt is tudod, hogy sohasem élted meg egészen azt, amit gondoltál, és ez nem jó. Csak azoknak a gondolatoknak van értékük, amelyeket megélünk. Tudtad, hogy a „megengedett világod” csupán fele az egész világnak, és megpróbáltad a másik felét elhallgatni, mint a papok és a tanárok. Ez nem sikerülhet! Senkinek sem sikerülhet, aki egyszer gondolkodni kezdett! Elevenembe vágott. Szinte felkiáltottam:

– De hát vannak tilos és csúnya dolgok, azt nem tagadhatod! És ezek bizony tiltottak, és le kell mondanunk róluk! Hiszen tudom, hogy létezik gyilkosság és léteznek más bűnök is, de nekem is bűnözővé kell válnom, csak azért, mert ezek a világon vannak?

– Ma ennek nem járunk a végére – csitított Max. Persze, hogy nem kell ölnöd, sem kéjgyilkosságot elkövetned. De te még messze vagy attól, hogy megérthetnéd, mi is az a „tilos” és a „szabad”. Csak egy részét érezted meg az igazságnak. A többi is jön majd, nem kell aggódnod. Most például, körülbelül egy éve, felébredt benned egy ösztön, amely az összes többinél erősebb, és „tilosnak” számít. A görögök csakúgy, mint sok más nép, ennek az ösztönnek, éppen ellenkezőleg, istent találtak ki, akinek tiszteletére nagy ünnepeket rendeztek. A „tilos” tehát nem örökkévaló, változhat. Hiszen ma is bárki hálhat nővel, ha elment a paphoz és feleségül vette. Más népeknél ez másképpen van, még ma is. Ezért mindenkinek önmagának kell megtalálnia, hogy az ő számára mi a megengedett és mi a tilos. Attól még lehet valaki utolsó gazember, hogy soha nem követett el tiltott dolgokat, és fordítva.

– Tulajdonképpen ez csak kényelmesség kérdése! Aki túl kényelmes ahhoz, hogy önállóan gondolkodjon és önmaga bírása legyen, az engedelmeskedik a készen kapott tiltásoknak. Könnyű dolga van. Másoknak saját törvényeik vannak. Számukra az tilos, amit minden becsületes ember nap mint nap megtesz, és az megengedett, amit mások kárhoznak. Mindenki magamagáért felelős. Hirtelen elhallgatott, mintha megbánta volna, hogy ilyen sokat mondott. Az eszemmel nem, de a szívemmel már akkor is felfogtam valamennyire, hogy mit érzett eközben. Ugyanis bármennyire lenyűgözően és látszólag könnyedén adta elő mondandóját, nem állhatta az üres fecsegést és az okoskodást. Nálam azonban, az őszinte érdeklődés mellett, túl sok játékoságot, az „okos csevegés” túlzott élvezetét vagy ilyesvalamit érzett – egyszóval az igazi komolyság hiányát. Ahogy az imént leírt szavakat – „igazi komolyság”

újából elolvasom, egyszerre csak eszembe jut egy másik jelenet, amelyet Max Demiannal azokban a félig gyermeki időkben átéltem, és amely a legerősebben hatott rám. Közeledett a konfirmáció. Az utolsó eligazító hittanórák az úrvacsoráról szóltak. A pap, mivel egy számára fontos részről volt szó, nagyon igyekezett, így valóban kissé emelkedett hangulatot lehetett érezni a levegőben. Csakhogy ezen a néhány utolsó órán gondolataim egészen máshol jártak, mégpedig barátom személye körül. Mialatt készültem a konfirmációra, amely ünnepélyes felvételünket jelentette az egyházközségbe, elemi erővel tört fel bennem a gondolat, hogy számomra ennek a fél évig tartó hitoktatásnak az értéke nem abban rejlik, amit itt tanultunk, hanem Demian közelségében és befolyásában. Nos, nem arra álltam készen, hogy az egyházba lépjek be, hanem egészen máshova: a gondolat és a személyiség rendjébe, amelynek biztosan léteznie kellett a Földön, és amelynek barátom – úgy éreztem – képviselője vagy hírnöke volt. Igyekeztem elfojtani ezeket a gondolatokat. Mindennek ellenére a konfirmációt méltósággal szerettem volna átélni, de az új nézeteimmel ez szemlátomást nehezen fért össze. Tehettem volna bármit, a gondolat megfogant és lassan összefonódott a közelgő egyházi ünnepel. Felkészültem arra, hogy másképpen ünnepeljem, mint a többiek. Számomra felvételemet jelentette abba a gondolatvilágba, amelyet Demian által ismertem meg. Azokban a napokban egy alkalommal ismét hevesen vitatkoztam vele éppen egy hittanóra előtt. Barátom tartózkodó volt, és nem örült meglehetősen koravén és fontoskodó beszédemnek.

– Túl sokat beszélünk – mondta tőle szokatlan komolysággal.

– Az okos beszéd nem ér az égvilágon semmit. Csak eltávolít önmagadtól. Ez pedig bűn. Meg kell tanulnod úgy elrejtőzni önmagadban, mint ahogy azt egy teknősbéka teszi. Nyomban utána beléptünk az osztályterembe. Elkezdődött az óra, igyekeztem odafigyelni, és Demian nem zavart ebben. Azonban egy idő múlva kezdtem valami különösét érezni onnan, ahol ült, ürességet, hideget vagy ilyesmit, mintha Demian észrevétlenül elment volna a helyéről. Amikor az érzés már szinte fojtogatott, odafordultam. Láttam, hogy barátom ott ül, szép egyenes tartással, mint mindig. Most mégis egészen másnak látszott: olyan légkör vette körül, s áradt belőle, amelyet nem ismertem. Azt hittem, behunyta a szemét, de észrevettem, hogy nyitva volt. Ám tekintete üres volt, szemével nem látott, befelé meredt, vagy valami végtelen messzeségbe. Tökéletes mozdulatlanságban ült ott, úgy látszott, nem is lélegzik, száját mintha fából vagy kőből faragták volna. Arca sápadt volt, egyenletesen halovány, élettelen, mint a kő, még barna haja élt rajta leginkább. Két keze is élettelenül nyugodott előtte a padon, mint két tárgy, kődarab vagy gyümölcs, szintelenül és mozdulatlanul, mégsem volt petyhüdt, hanem szoros, biztos burokként vette körül a benne rejlő életerőt. Beleremettem a látványba. Meghalt! – kiáltottam fel magamban, s majdnem kimondtam hangosan is. Ám tudtam, hogy Demian nem halhatott meg. Megigézve csüngtem az arcán, ezen a sápadt kőarcon és megéreztem, ez Demian. Amikor velem beszélgetett, az csak Demian egyik fele volt, valaki, aki időnként szerepet játszik, alkalmazkodik, szívességből részt vesz a dolgokban. A valódi Demian azonban ilyen volt, amilyenek most láttam: megkövült, ősrégi, állatszerű, szép és rideg halott, akiben titokban csak úgy hömpölyög az élet. És körülötte ez a csendes űr, ez az éteri csillagtér, ez a magányos halál! Azt éreztem, most teljesen visszavonult önmagába, s megborzongtam. Sohasem maradtam még ennyire egyedül! Nem lehettem vele, elérhetetlen volt számomra, még annál is távolibb, mintha a világ legtávolabbi szigetén lett volna. Szinte képtelen voltam felfogni, hogy rajtam kívül senki sem látja. Miért nem nézett oda mindenki, miért nem borzongott bele a látványba! De senki sem figyelt rá. Demian mereven ült, mint egy szobor, sőt, mint egy bálvány. Egy légy szállt a homlokára, lassan végigment az orrán és az ajkán – de Maxnak arcizma sem rezdült. Hol, vajon hol lehetett most? Mire gondolt, mit érzett? A mennyországban vagy a pokolban volt? Nem kérdezhettem meg. Amikor az óra végén ismét élni és lélegezni láttam, amikor tekintete találkozott az enyémmel, ismét ugyanolyan volt, mint azelőtt. Honnan jött? Hol volt eddig? Fáradtnak látszott. Arcába visszatért a szín, keze ismét mozgott, de barna haja fénytelen lett és mintha megfakult volna. A következő napokban esténként többször is egy új gyakorlattal próbálkoztam: egyenes háttal leültem egy székre a hálószobában, kimeresztettem a szememet, mozdulatlanul merevedtem, és vártam, meddig fogom kibírni, mit fogok érezni. De csak belefáradtam, és szemhéjam erősen viszketni kezdett. Ezután hamarosan megvolt a konfirmáció, amelyről semmi fontos emlékem nem maradt. Minden megváltozott. A gyermekkor széthullott, s romokban hevert körülöttem. Szüleim kicsit értetlenül néztek rám. Növéreimtől teljesen eltávolodtam. Kijózanodás hamisította meg és fakította el a megszokott érzéseket és örömeiket: nem éreztem a kertből jövő illatokat, az erdő nem csábított, köröttem a világ olyanná vált, mint egy végkiárusítás: unalmassá és érdektelenné. Papír volt csupán a könyv, zaj a zene. Őszi fáról hullanak így a levelek. A fa sem érzi, eső éri-e, vagy a tűző nap, netán fagy hasítja, mert az élet ilyenkor visszahúzódik a legszűkebb, legmélyebb bensőjébe. Nem hal meg. Vár. Szüleim úgy döntöttek, hogy a szünidő után másik iskolába íratnak, így életemben először el kell hagynom az otthonom. Anyám néha különös gyöngédséggel közeledett hozzám, igyekezett szeretetet varázsolni a szívembe, és azt, hogy egyetlen percre se feledkezzek meg az otthonomról, hogy vágyjak utána. Demian elutazott. Egyedül maradtam.

NEGYEDIK FEJEZET – Beatrice

A szünet végén utaztam St.-be anélkül, hogy barátomat viszontlátnam volna. Szüleim mindketten elkísértek, és féltő gondoskodással adtak át egy gimnáziumi tanár vezetésével működő fiúkollégiumnak. Kővé meredtek volna rémületükben, ha tudták volna, mi veszi ezzel kezdetét. Még mindig nyitott volt a kérdés, hogy idővel jó fiú és rendes polgár válik-e belőlem, vagy természetem más utakra visz. Utolsó kísérletem, hogy az atyai ház és szellemének árnyékában boldogságra leljek, sokáig tartott, néha már-már sikerült is, de végül mégis teljesen csődöt mondtam vele. Az a különös üresség és elhagyatottság, amelyet először a szüenidőben, a konfirmáció után éreztem (később milyen jól megismertem ezt az űrt, ezt a ritka levegőt!) nem múlt el olyan gyorsan. Az otthontól könnyen vettem búcsút, amit furcsállottam is, s tulajdonképpen szégyelltem magam, hogy nem voltam bánatosabb. Nővéreim zokogtak, én sírni sem tudtam. Csodálkoztam magamon. Mindig érzékeny voltam, és alapjában véve jó gyerek. Most mintha kicseréltek volna. Közömbösen viselkedtem a külvilággal szemben, és naphosszat csak befelé figyeltem. Hallgattam az áramlatokat, a felszín alatt sötétben zúgó tiltott, belső áramlataimat. Az utóbbi fél év alatt igen megnőttem. Nyurgán, soványan és félig felnőtten néztem a világba. A kisfiú szeretetreméltósága egészen kivesszett belőlem, magam is éreztem, hogy így nem szerethetnek, én pedig végképp nem szerettem magam. Gyakran erősen vágyakoztam Max Demian után, de volt, hogy gyűlöltem is, sőt hibáztattam, amiért életem sivárrá vált, s amit úgy fogadtam, mint egy utálatos betegséget. Diákszállásunkon eleinte se nem szerettek, se nem tiszteltek, először piszkáltak, azután már békén hagytak, de kiszámíthatatlan, kellemetlen különcnek tartottak. Ez a szerep tetszett nekem, még rá is játszottam: dühödten vettem magam a magányba, amely kifelé férfias világmegvetést mutatott, mialatt belül, titokban gyakran rohant meg az emészto fájdalom és a gyöttrő kétségbeesés. Az iskolában azon kellett kérődzni, amit már otthon egyszer megtanultam, mert az osztály valamivel hátrább tartott, mint a régi osztályom, s rászoktam, hogy a velem egyidős társaimat kissé megvetően gyerekeknek tekintsem. Így ment ez több mint egy évig. Az első szüenidei hazalátogatásokba sem vegyültek új hangok. Szívesen utaztam vissza. November eleje volt. Akkoriban, bármilyen volt is az idő, gyakran indultam rövid sétákra. Mentem, töprengtem, s közben valami furcsa gyönyört éreztem, a melankólia gyönyörét, világmegvetést és önmegvetést. Egy este így kóboroltam a város körül a nedves, ködös szürkületben. Egy parkba értem, hívogatott az elhagyatott széles sétány. Az utat vastagon borították a lehullott levelek, s ugyanazzal a furcsa gyönyörrel gázoltam bennük, miközben a ködből kísértetiesen és árnyszerűen léptek elő a messzi fák. Nedves és kesernyés szag szállt fel az útról. A sétány végén bizonytalanul megálltam, belebámultam a fekete avarba és mohó vággyal szívtam magamba a korhadás és az elmúlás nyirkos illatát, amelyet visszhangzott és örömmel fogadott bennem valami. Ó, mily unalmas volt az élet! Egy ösvényen lobogó galléroköpenyben közeledett valaki. Tovább akartam menni, de akkor megszólított:

– Halló, Sinclair! Alfons Beck volt az, szállónkon a legidősebb. Mindig örültem, ha láttam, és nem volt benne más kivetnivalóm, mint az, hogy velem is, mint a többi fiatalabb fiúval mindig lekezelően beszélt, mint egy nagybácsi. Bivalyerősnek számított, állítólag szállásunk gondnokát is a markában tartotta, és sok gimnáziumi pletyka keringett róla.

– Hát te mit csinálsz itt? – szólt nyájas hangon, mint a nagyok, ha időnként leereszkedtek hozzánk.

– Fogadjunk, hogy verset faragsz! – Eszemben sincs! – utasítottam el nyersen. Fölnevetett, s mellém szegődött. Egészen furcsának találtam, ahogy csevegett.

– Ne félj attól, Sinclair, hogy én azt tán nem értem meg. Van abban valami, ha az ember így este a ködben járkal, fejében őszi gondolatokkal. Jó ilyenkor verset írni. A haldokló természetéről, persze, és a hozzá hasonlatos, elveszett ifjúságról, mint Heinrich Heine.

– Én nem vagyok ilyen szentimentális – védekeztem.

– Na jó, hagyjuk! De szerintem ebben az időben jól teszi az ember, ha keres egy csendes helyet, ahol adódik egy pohár bor, vagy efféle. Velem tartasz? Most éppen teljesen egyedül vagyok. Vagy nem akarsz? Ha mintagyerek vagy, nem szeretnék a megrontód lenni, barátocskám. Nem sokkal később már egy külvárosi kocsmában ültünk, gyanús bort ittunk és koccintottunk a vastagfalú poharakkal. Eleinte nem nagyon tetszett, de legalább újdonság volt. Nem szoktam a borhoz, így hamarosan megoldódott a nyelvem. Mintha egy ablak nyílt volna ki bennem, amelyen beragyogott a világ. Milyen régen, milyen szörnyen régen öntöttem ki utoljára a szívemet! El akartam kápráztatni újdonsült cimborámat, ráadásul épp Káin és Ábel történetébe avattam be! Beck élvezettel hallgatott. Végre volt egy ember, akinek adtam valamit! Megveregette a vállamat, és ördögi fickónak nevezett. Nekem meg csak úgy dagadozott a szívem a gyönyörűségtől, hogy végre rázúdíthattam valakire az összes belémszorult szót és felhalmozódott gondolatot, hogy elismertek, hogy valaki lehettem egy idősebb szemében. Amikor zseniális bestiának nevezett, édes, részegítő borként áradt szét szívemben a szó. A világ új színekben pompázott, száz pimasz kis

forrásból eredtek gondolataim, szellem és tűz lángolt bennem. Beszélgettünk a tanárokról és a diáktársakról, szemlátomást remekül megértettük egymást. Beszélünk a görögökről és a pogány világról, s Beck mindenáron arra akart bírni, valljam be szerelmi kalandjaim. Ilyesmíról azonban nem tudtam beszámolni. Nem éltem át semmit, nem volt mit mesélnem. Amit pedig éreztem, elképzelttem, megalkottam önmagamban, ott bennem égett, de a bor sem oldotta ki belőlem, nem lehetett elmondani. A lányokról Beck sokkal többet tudott nálam, és én kigyúlt szívvel hallgattam ezeket a történeteket. Elképesztő dolgokat tudtam meg akkor, az elképzelhetetlen lapos valósággá, magától értetődővé vált. Alfons Beck a maga mintegy tizennyolc évével már tett szert némi tapasztalatra. Többek között, hogy a lányok nem akarnak egyebet, mint lovagiasságot meg széptevést, ami valóban nagyon szép dolog, de azért mégsem az igazi. Több sikert az asszonyoknál lehet remélni. Az asszonyok sokkal eszesebbek. Például Jaggelt asszonyossággal, akié a ceruzaés irkabolt, lehet ám beszélni, ami a pultja mögött már megesett, arról nemigen írának lányregényt. Teljes bűvöletben, megilletődötten ültem. Bár Jaggelt asszonyt nem tudtam volna szeretni – de amit hallottam, mégiscsak elképesztő volt. Eredtek itt források, legalábbis az idősebbek számára, amelyekről én még csak nem is álmodtam. Volt ugyan valami hamis felhangja az egésznek: nem tűnt olyan jónak, nagyszerűnek és édesnek, mint amilyenek a szerelem ízének, véleményem szerint lennie kellett volna, de mégis, valóság volt, élet és kaland. Olyasvalaki ült velem szemben, aki átélte ezt, akinek, úgy látszott, mindez teljesen természetes. Beszélgetésünk kissé letompult, s veszített a hangulatából. Nem voltam már a zseniális kis fickó, már csak egy fiú voltam, aki egy férfit hallgatott. De még így is, ha szembeállítottam azzal, ami hosszú hónapok óta az életem volt, ez fenséges volt, szinte mennyei. Ráadásul ahogyan lassacskán érezni is kezdtem, mindez tilos volt, nagyon is tilos, kezdve attól, hogy kocsmában ültünk, egészen addig, amiről beszélgettünk. Akárhogy is volt, én a szellem, a forradalom ízet éreztem benne. Minden apró részletére pontosan emlékszem annak az éjszakának. Később a pislákoló gázlámpák alatt elindultunk hazafelé a nyirkos, hideg éjszakában. Életemben először voltam részeg. Nem volt jó, rettenetesen éreztem magam, mégis volt benne valami: csábítás, édesség, lázadás és orgia, élet és szellem. Beck nem hagyott cserben. Zöldfülű kezdőnek nevezett, s szidott, mint a bokrot, de hazavitt, olykor cipelt, míg végül sikerült egy nyitott folyosóablakon keresztül becsempésznie bennünket. Az ájulásszerű rövid alvást gyötrelmes kijózanodás követte, de a testi kínoknál sokkal kegyetlenebbül szenvedtem a lelkiaktól. Fölültem az ágyban. Az előző napi ing volt rajtam, a többi ruhám és a cipőm szanaszét hevert a földön. Minden dohánytól és hányadéktól büzlött. A fejfájás, a hányinger és az égető szomjúság közepette az a kép jelent meg lelki szemeim előtt, amely régóta mintha feledésbe merült volna. Láttam az otthon, a szülői házat, Apát és Anyát, a két nővéretem, a kertet, láttam csöndes, meghitt hálószobámat, láttam az iskolát és a piacteret, láttam Demiant és a hittanórákat. Mindezt dicsfény övezte, csodásan ragyogott, isteni volt és tiszta. Most már tudtam: tegnap, de még néhány órával ezelőtt is mindez az enyém volt, és rám várt, de akkor, abban az órában már hátat fordított nekem, elsüllyedt, elátkozott, kitaszított magából, undorodott tőlem! Elpusztult minden szeretet és meghittség, amelyet valaha a messzi arany gyermekkor kertjében a szüleimtől kaptam: anyám összes csókja, minden Karácsony, a vasárnap reggelek jámbor, meghitt ragyogása, a kert minden virága. Minden elpusztult, mindent eltapostam! Ha most csendörök jönnek értem, és mint söpredéket és templomgyalázót megkötözve az akasztófához vezetnek, nem tiltakoztam volna, örömmel és egyetértéssel mentem volna velük. Tehát ilyen voltam én belül! Én, aki kerültem és megvettem a világot! Én, aki lélekben büszke voltam, és Demian gondolatait osztottam! Így néztem ki: utolsó, részeges disznó, mocskos, undorító, közönséges, sivár lelkű bestia, akit elsodortak förtelmes ösztönei! Így néztem ki én, aki azokból a kertekből érkeztem, ahol mindenütt tisztaság, fény és kegyes gyöngédség volt, én, aki valaha Bach zenéjét és a szép verseket szerettem! Undorral és elszörnyedve hallottam saját nevetésemet, ezt a zabolátlanul fel-felbugyborékoló részeg és idéetlen röhögést. Ez voltam hát én! Mindennek ellenére azonban szinte élvezettel szenvedtem el e kínokat. Olyan sokáig lézengtem vakon és kábultan, oly sokáig hallgatott a szívem és gubbasztott kifosztva a sarokban, hogy még az önvádnak, ennek a rettenetes, iszonyú lelkiállapotnak is megörültem. Ez legalább érzés volt, lángok lobbantak, szív vonaglott benne! Nyomorúságom közepette valami megszabadulást, tavaszt éreztem zavarodott lelkemben. Ezalatt látványosan haladtam lefelé a lejtőn. Az első mámort újabbak követték. Iskolánkban sokan kocsmáztak és sokan éltek kicsapongó életet. Én, bár a legfiatalabbak közé tartoztam, hamarosan már nem az voltam, akit megtűrték és lekezelő jóindulattal befogadtak. Vezér és csillag vált belőlem, hírhedt, vakmerő kocsmatöltelék. Ismét a sötét világhoz, az ördöghöz tartoztam, és ebben a világban remek fickónak számítottam. Ugyanakkor siralmasan éreztem magam. Önpusztító kicsapongásokban tobzódtam, és amíg a társaim között vezérnek és ördögi fickónak, átkozottul kemény és tréfás legénynek számítottam, addig lényem legmélyén félnék, szorongó lélek verdesett. Még emlékszem, hogy egyszer a könnyem is kicsordult, amikor egy vasárnap délelőtt a kocsmából jöttem és gyerekeket láttam játszani az utcán: derűsen és elégedetten, frissen fésült hajjal, ünneplő ruhában. S míg olcsó vendéglők mocskos, sörtócsás asztalainál döbbenetes cinizmusommal szórakoztattam, sőt gyakran meg is rémítettem cimboráimat, titokban, mélyen a szívemben mélységesen tiszteltem mindazt, amit kigúnyoltam, és legbelül sírva térdepeltem a lelkem előtt, a múltam előtt, az anyám előtt és Isten előtt. Hogy sohasem azonosultam a társasággal, hogy magányos maradtam és szenvedtem közöttük, annak megvolt a jó oka. Kocsmahős voltam, és gúnyolódó, a legnyersebbek szája szerint.

Bátran és szellemesen beszéltem és gondolkodtam a tanárokról, az iskoláról, a szülőkről, az egyházzal – elviseltem a hecceket és magam is heccelődtem – de ha cimboráim a lányokhoz mentek, sohasem tartottam velük. Egyedül voltam, szívem izzón, de ugyanakkor reménytelenül vágyakozott a szerelem után, közben pedig beszédemből kiégett kéjencnek mondhattak volna. Érzékeny és szegénylős voltam, mint senki más. Ha néhanapján fiatal, csinos polgárlányokat láttam, amint derűs tisztasággal, kecsesen mentek előttem az utcán, csodálatos, ártatlan álomlányoknak tűntek, akik ezerszer is jobbak, tisztábbak nálam. Egy ideig Jaggelt asszony papírboltjába sem mentem be, mert elvörösödtem, ha ránéztem és eszembe jutott, amit Alfons Beck mesélt. Szakadatlanul magányosnak és oda nem illőnek éreztem magam új társaságomban, mégsem tudtam megszabadulni tőle. Valójában nem is tudom, hogy leltem-e valaha is örömet a vedelésben és a hetvenkedésben. Az iváshoz sohasem szoktam hozzá, mert minden alkalommal éreztem a kellemetlen következményeket. Ám mindezt muszáj volt megtennem, mert különben fogalmam sem volt arról, mit is kezdjek magammal. Rettegtem a hosszú egyedüllétektől, félttem az érzékeny, szemérmes, bensőséges hangulataimtól, amelyekre – úgy éreztem mindig is hajlamos voltam, félttem a gyengéd, szerelmes gondolatoktól, amelyek oly gyakran merültek fel bennem. Leginkább egy barát hiányzott. Volt ugyan két-három diáktársam, akiket kedveltem, de ők kerültek engem, mert a szófogadók közé tartoztak, és az én vétkeimről pedig már régóta mindenki tudott. Reménytelen szerencsejátékos voltam a szemükben, aki ingatag talajon lépdelt. A tanárok sokat tudtak rólam, sokszor kaptam szigorú büntetést, és várható volt, hogy előbb-utóbb kizárnak az iskolából. Ezzel én magam is tisztában voltam, már régóta nem is tartoztam a jó tanulók közé, sokat csaltam, lapítottam, nehezen tartottam már magam. Csak abban reménykedtem, hogy úgysem tart már soká. Számítalan út van, amelyen az Isten a magányba és ezzel önmagunkhoz vezet. Az egyik ilyen utat járatta akkor velem is. Olyan volt, mint egy lidérces álom. Látom magamat, az elvarázsolt álmodozót, amint éjszakákon át ragacsos, mocskos, szétört söröspoharakon, cinikus fecsegések közepette megkínzottan csúszom-mászom megállás nélkül, ocsmány és tisztátalan úton. Vannak ilyen álmok: a királylányhoz igyekezve beleragadsz a trágyalébe, a bűzös, szennyes hátsó udvarok mocskába. Ez történt velem is. Úgy rendeltetett, hogy egyáltalán ne elegánsan váljak magányossá, hogy így emeljek egy lelakatolt, könnyörtelen örökkel őrzött Édenkaput önmagam és a gyermekkor közé. Kezdet volt ez, a vágy ébredése, hogy eljussak önmagamhoz és otthonra leljek ott. Még megijedtem, és összerándultam, amikor apám, miután megkapta gondnokunk figyelmeztető leveleit, először jelent meg St.-ben és váratlanul elém toppant. Amikor a tél végén másodszor is eljött, már kemény és közömbös voltam, hiába szidalmazott, kérlelt, és hiába emlékeztetett anyámra. Végül is feldühödött, és azt mondta, ha nem változom meg, hagyja, hogy szégyenszemre megrovással kizárjanak az iskolából, és javítóintézetbe küld. Csak tessék! Amikor elutazott, megsajnáltam, de nem ért el semmit, szavai már nem jutottak el hozzám, és időnként úgy éreztem, meg is érdemli. Nem érdekelt, hogy mi lesz velem. Sajátosan és nem éppen tetszetősen harcoltam a világgal: a kocsmezéssel és daccal – így tiltakoztam. Tönkretettem magam, és azt mondtam: ha a világnak nincs szüksége az olyan emberekre, mint én, ha nem tudja őket méltányolni, s igazi feladatokat adni nekik, hát akkor a hozzám hasonló emberek szépen elzúllenek. Aztán csak lássa kárát a világ! Az a karácsonyi szünet igen örömtelen volt. Anyám megijedt, amikor meglátott. Még magasabbra nőtem, sovány arcom szürkévé és züllötté, vonásaim lagymataggá váltak, szemhéjam gyulladt volt. A serkenő bajuszom és a szemüvegem miatt, amelyet nem régóta viseltem, még idegenebb lehettem számára. A nővéreim visszariadtak tőlem és kuncogtak. Mindez kellemetlen volt. Kellemetlen és keserű volt a beszélgetés apámmal a dolgozószobájában. Kellemetlen volt a rokonok üdvözlése és legkellemetlenebb a Szenteste. Amióta csak az eszemet tudom, ez volt házunkban a nagy nap, az ünnepélyesség, a szeretet és a hála estéje, amikor újra és újra megerősítettük a szülőök és közöttük meglévő köteléket. Ez alkalommal minden csak nyomasztott és idegesített. Mint mindig, apám felolvasta az Evangéliumnak azt a részletét, amelyben a pásztorok a réten „mind ott őrizték nyájaikat”. A nővéreim sugárzó arccal álltak az ajándékos-asztalnál, apám hangja azonban örömtelenül kongott, arca öreg volt és mintha összeaszalódott volna, anyám szomorú volt, én pedig kínlódtam és a pokolba kívántam az egészet: az ajándékokat és a jókívánásokat, az Evangéliumot és a karácsonyfát. A mézeskalács édes illata édes emlékelhőket idézett fel. A fenyőfa illatozott és olyasmiről suttozott, ami már nem létezett. Alig vártam, hogy véget érjen az este és az ünnepek. Az egész tél így folytatódott. Csak nemrégiben részesített szigorú megrovásban a tanári kar, és kizárással fenyegetett. Már nem tarthat ez így sokáig. Nos, felőlem. Max Demianra külön haragudtam. Vele egész idő alatt nem találkoztam. Kétszer írtam neki, amikor St.be kerültem, de nem kaptam választ, ezért a szünidőben sem látogattam meg. Ugyanabban a parkban történt, ahol ősszel Alfons Beckkel találkoztam: a tavasz elején, amikor a sövények zöldellni kezdtek, megakadt a szemem egy lányon. Egyedül sétáltam, tele gyötrő gondokkal és gondolatokkal, hiszen az egészségem megromlott, azonkívül állandóan pénzzavarban voltam, kisebb-nagyobb összegekkel tartoztam társaimnak. Azt kellett hazudnom, halaszthatatlan kiadásaim vannak, hogy otthonról ismét küldjenek valamennyi pénzt. Több üzletben is fölhalmozódtak a fizetetlen számláim az ott vásárolt szivarokról meg egyebekről. Nem mintha mindez nagyon mélyen érintett volna. Ha itt tartózkodásomnak úgyis nemsokára vége, ha vízbe vetem magam, vagy ha javítóintézetbe csuknak, akkor ezen a néhány apróságon már semmi sem múlik. De mégis, minduntalan szembekerültem ezekkel az undorító dolgokkal, és szenvedtem miattuk. Az imént említett tavaszi napon

találkoztam a parkban egy nagyon vonzó, fiatal hölgygel. Magas volt és karcsú, csinosan öltözött, okos fiúarca volt. Azonnal megtetszett: szerettem ezt a típust, és kezdte foglalkoztatni a képzeletemet. Alig lehetett idősebb nálam, de sokkal érettebbnek látszott. Elegáns és jó alakú volt, már majdnem kész hölgy, de ami a legjobban tetszett: arcában az a pajkosság és fiatalosság. Sohasem mertem közeledni azokhoz a lányokhoz, akikbe beleszerettem. Most sem. De ez a hatás sokkal mélyebb volt, mint a korábbiak, ez a szerelem alapvetően befolyásolta az életemet. Váratlanul megint lett egy kép előttem, egy fenséges és imádott kép. Ő, semmi másra nem vágytam annyira, mint hogy tiszteljek és imádjak valakit. A Beatrice nevet adtam neki – bár Dantét nem olvastam, de őriztem egy reprodukciót Beatricéről. Ez egy angol festményről készült, amelyen Beatrice angol, preraffaelita, karcsú lányalak, nagyon hosszú vétagokkal, keskeny, hosszúkás fejjel, szinte anyagtalan kezekkel és vonásokkal. Az én szép, fiatal lánykám nem hasonlított rá teljesen, bár ő is karcsú és fiús volt, amit annyira szerettem, és valamit még a festett Beatrice átszellemültségéből vagy lelkiségéből is magán viselt. Egyetlen szót sem váltottam vele. Mégis ő hatott rám a legmélyebben. A képét állította elém, megnyitott előttem egy szentélyt, egy templomot, ahol imádkozhattam. Egyik napról a másikra felhagytam a kocsmázással és az éjszakai portyázásokkal. Ismét elviseltem az egyedüllétet, újra szívesen olvastam, szívesen sétáltam. Hirtelen megtérésemet gúnyosan fogadták. De érzéketlenné váltam irántuk, mert tudtam, hogy most van valamim, amit szeretni és imádni tudok, ismét van egy ideálom, az élet újra tele lett sejtelemmel és színes, titokzatos derengéssel. Megint otthon voltam önmagamban, bár csupán mint rabja és szolgálója egy imádott képnek. Nem tudok meghatottság nélkül visszagondolni arra az időre. Legőszintébb igyekezetemmel próbáltam „tisza világot” építeni egy összeomlott élet romjaiból, ismét csak annak az egyetlen vágnak éltem, hogy a sötétet és gonoszt kiirtsam magamból, és teljes egészében a fényben maradjak, istenek előtt térdepelve. Azonban ez a mostani „tisza világ” már kicsit a tulajdon művem is volt, végre nem a gyerekkorba, az anyai védelem mögé menekültem vissza, hanem vadonatúj szolgálatot vállaltam, amelyet én követeltem meg önmagamtól, s amelyet felelősség és önfegyelem jellemezett. A nemiségnek, amelytől szenvedtem, és amelytől folyton menekültem, most ebben a szent tűzben szellemiséggé és áhíttá kellett dicsőülnie. Nem lehetett többé zavaros vagy csúnya, nem jelenthetett már átsóhajtozott éjszakákat, sem szívdobogást, amelyet illetlen képek nézegetése váltott ki, sem bűnös házak előtti hallgatóságot vagy kéjsóvárságot. Mindezek helyén oltárt állítottam Beatrice képével, és azáltal, hogy neki szenteltem magam, átadtam magam a szellemiségnek és az isteneknek. Az életnek azt a részét, amelyet a sötét hatalmaktól vontam el, a világosnak áldoztam. Nem az élvezet volt a célom, hanem a tisztaság, nem a boldogság, hanem a szépség. A Beatrice-kultusz teljes egészében megváltoztatta az életemet. Tegnap még koravén cinikus voltam, ma elvakult hívő lettem, s szentté akartam válni. Nemcsak a mindennaposá vált züllött életmóddal hagytam fel, hanem igyekeztem mindent megváltoztatni, igyekeztem tisztaságot, nemességet és méltóságot vinni mindenbe, akár evésről, ivásról, beszédéről vagy öltözködésről volt szó. A reggelt hideg vizes mosakodással kezdtem, amit eleinte alig bírtam végigcsinálni. Komolyan és önérzetesen viselkedtem, egyenesen tartottam magam, igyekeztem kimeríteni, lassan és méltóságteljesen lépdelni. A kívülállóknak ez komikusnak tűnhetett, nekem azonban az istentisztelethez tartozott. Az összes gyakorlat közül, amelyekkel új érzületemet igyekeztem kifejezni, az egyik rendkívül fontosá vált számomra. Festeríteni kezdtem. Azzal kezdődött, hogy az angol Beatrice-kép, amely a birtokomban volt, nem hasonlított eléggé arra a lányra. Le akartam festeni őt magamnak. Sosem érzett örömmel hordtam össze a szobámba rövid ideje saját szobám volt – a papirost, a festéket és az ecseteket, jóleső izgalommal készítettem elő a palettát, az üveget, a porcelánt, a tálkákat és a ceruzákat. Lenyűgöző volt a finom temperafesték az apró tubusokban. Volt köztük egy tüzes krómoxidzöld – még most is a szemem előtt van, ahogy először felragyogott a kis fehér tálkában. Óvatosan kezdtem. Tudtam, hogy nehéz arcot festeni, így először mással próbálkoztam. Díszítőelemeket, virágokat és képzeletbeli kis tájakat festettem: egy fát mellette kápolnával, egy római hidat tövében ciprusokkal. Néha teljesen belefeledkeztem ebbe a játékos tevékenységbe, boldog voltam, mint egy gyermek a festékesdobozával. De végül is elkezdtem Beatricét festeni. Néhány próbálkozásom teljesen rosszul sikerült, ezeket eldobtam. Minél inkább igyekeztem felidézni a csak ritkán látott arcot, annál kevésbé sikerült. Végül lemondtam róla. Egyszerűen csak egy arcot kezdtem festeni, a fantáziámat és a megkezdett kép, a festék és az ecset sugallatát követve. Álomarc lett belőle, amelyet egész tűrhetőnek találtam. Azonnal tovább folytattam a kísérletezést, és mindegyik vázlat egyre kifejezőbben beszélt, egyre közelebb került, ha nem is a valósághoz, de a lány típusához mindenképpen. Egyre jobban hozzászóltam, hogy álmodozó ecsettel vonalakat húzzak és felületeket fessek be modell nélkül, játékos tapogatózással, felszínre hozva a tudatalattit. Végül egy napon, szinte öntudatlanul, olyan arcot festettem így, amely erősebben szólt hozzám az előbbieknél. Nem annak a lánynak az arca volt, de már régen nem is arra törekedtem. Más volt, nem éppen valóságos, de annál értékesebb. Inkább látszott fiú- mint leányarcnak. A haja nem világoszőke volt, mint a csinos lánykámé, hanem vörösesbarna, az álla erős és kemény, szája azonban eleven. Az egész arc merev volt és álarcszerű, de kifejező és tele titokzatos étellel. Mikor már az elkészült kép előtt ültem, furcsán hatott rám. Istenképnek vagy szent maszknak látszott. Félig férfias volt, félig nőies, kortalan, erős akaratú, de ugyanakkor álmodozó, merev, de titokban eleven. Ez az arc szólt hozzám, követelt tőlem valamit, hozzám tartozott. Ráadásul hasonlított valakire, de nem tudtam, kire. Az arckép egy

ideig minden gondolatomat elkísérte, és életem egy része lett. Egy fiókban rejtegettem, nehogy meglássák és gúnyoljanak miatta. De amint egyedül maradtam kis szobámban, elővettem és megpróbáltam kapcsolatba lépni vele. Esténként a tapétára tűztem az ágyammal szembe, és elalvásig néztem. Reggelenként első pillantásom reá esett. Éppen akkoriban kezdtem el újra sokat álmodni, ugyanúgy, mint gyerekkoromban. Úgy éreztem, mintha éveket nem álmodtam volna. Most egészen újfajta képek jöttek elő, és gyakran felbukkant köztük a festett arckép is. Életre kelt és beszélt hozzám: barátságosan vagy ellenségesen, néha végtelenül szépen, harmonikusan és nemesen, néha pedig szép vonásai torz grimaszba húzódtak. És egy reggel, amikor egyik ilyen álmomból ébredtem, hirtelen felismertem. Oly hihetetlenül ismerősen nézett rám, és mintha a nevemen szólított volna. Úgy éreztem, ismer, mintha anyám lenne, aki öröktől fogva hozzám tartozik. Szívem hevesen dobogott, miközben bámultam a képet: a sűrű barna haját, a félig nőies száját, a különös fénylő erőteljes homlokát – magától száradt meg így – és egyre erősebben éreztem, hogy egyszer valahol felismerem, rátalálok. Kiugrottam az ágyból, elé álltam, és közvetlen közletről néztem, pontosan a tágra nyitott, zöldes, merev szemekbe, amelyek közül a jobb oldalt kissé magasabbra festettem, mint a másikat. Ez a jobb szem egyszerre csak megrándult. Finoman és könnyedén rebent meg, mégis nyomban észrevettem és ettől a szemrebbenéstől felismertem... Hogyhogy ilyen sokára jöttem csak rá! Demian arca volt. Később gyakran összehasonlítottam a képet Demian arcvonásaival, ahogy az emlékeimben éltek. Egyáltalán nem voltak azonosak a képen látható arccal, bár hasonlítottak rá... De mégis Demian volt azon a képen. Egy kora nyári este a nap ferdén és vörösen sütött be nyugatra néző ablakomon. A szobára félhomály borult. Akkor jutott eszembe, hogy Beatrice, avagy Demian arcképét az ablakkeretre tűzöm, és megnézem, hogyan süt rajta keresztül a nap. Az arc körvonalai elmosódtak, de a szemek vöröses körvonalai, a fényes homlok és a tüzes piros száj mélyen és vadul izzottak elő a sík felületéből. Sokáig ültem a képpel szemben, akkor is, amikor már kialudt belőle a fény. Lassacskán az az érzésem támadt, hogy az se nem Beatrice, se nem Demian – hanem én Beatrice magam vagyok. A kép nem hasonlított rám – éreztem, hogy ez nem is fontos – de kifejezte az életem lényegét. A lelkem volt, a sorsom vagy a démonom. Így nézne ki a barátom, ha még találnék egyet valaha. Így nézne ki a kedvesem, ha egyszer lenne. Ilyen lenne az életem és a halálom, benne volt a sorsom dallama és ritmusa. Azokban a hetekben olyan könyvre bukkantam, amely erősebben hatott rám, mint bármelyik, amelyet előtte olvastam. Később sem éltem át így könyvet, talán csak Nietzsche-t. Egy Novalis-kötet volt: levelek és bölcsességek. Sokat közülük nem értettem, mégis mind elmondhatatlanul vonzott és mély nyomot hagyott bennem. Nos, ekkor eszembe jutott az egyik aforizma, s tollal az arckép alá írtam: „Sors és lelkület egyazon dolog nevei.” Ezt a gondolatot megértettem. A lánnyal, akit magamban Beatricének neveztem, még sokszor találkoztam. Ilyenkor már nem éreztem felindulást, csak finom összhangot, s felsejlett bennem egy érzés: „Mi ketten már összekapcsolódtunk, de nem te, csupán a képed: része vagy sorsomnak.” Vágyakozásom Max Demian után ismét a hatalmába kerített. Évek óta semmit sem tudtam róla. Egyetlenegyszer találkoztam vele valamelyik szünetében. Úgy látom, jegyzeteimben nem említettem e rövid találkozást, tudom, hogy ez szégyenérzetből és hiúságból fakadt. Bepótolom hát. Szóval, az egyik szünetében – ez a kocsmázós korszakomban történt – fásult és mindig egy kicsit fáradt arckifejezéssel szülővárosomban kóboroltam, sétabotomat lóbálva. A nyárspolgárok soha nem változó, örökké megvető arckifejezését figyeltem, amikor egyszer csak régi barátom jött velem szemben. Alighogy megpillantottam, összerázkódtam, és rögtön Franz Kromer jutott az eszembe. Bárcsak valóban elfelejtette volna Demian azt a történetet! Oly kiszolgáltatottnak éreztem magam! Hisz tulajdonképpen csak egy ostoba gyerektörténet, de mégis csak lekötelezettje voltam... Szemlátomást arra várt, hogy üdvözlöm-e, és amikor eléggé hanyagul köszöntöttem, kezét nyújtott. Az a jól ismert kézfogás! Biztonságot adó és meleg, mégis hűvös, férfias! Figyelmesen az arcomba nézett és így szólt:

– Megnóttél, Sinclair.

– Ő maga ugyanolyan időseknek, változatlanul fiatalnak látszott, mint mindig. Együtt sétáltunk tovább, s csupa lényegtelen dolgról beszélgettünk, semmi olyasmiről, mint azelőtt. Eszembe jutott, hogy valaha többször is írtam neki, de sohasem kaptam választ. Ó, bárcsak elfelejtette volna ezeket a rettenetesen ostoba leveleket is! Nem hozta szóba őket. Akkoriban még nem volt sem Beatrice, sem az arckép, még javában korhely korszakomat éltem. A város szélére értünk, s hívtam, jöjjön be velem egy vendéglőbe. Elfogadta a meghívásomat. Kérkedve egy üveg bort rendeltem, töltöttem, koccintottam vele, és mint aki nagyon járatos az ivászatban, egy húzásra ürítettem ki az első poharat.

– Sokat jársz kocsmába? – kérdezte.

– Igen – feleltem unottan – mi mást csináljon az ember? Végére még mindig ez a legszórakoztatóbb.

– Gondolod? Lehet. Persze van, ami nagyon jó benne – bacchusi mámor! De szerintem a legtöbb kocsmázóból ez teljesen kiveszett. Éppen a kocsmába járás az, ami igazán nyárspolgári. Az már valami, ha egyetlen éjszakára, égő fáklyák fényénél merülsz az igazi részegítő mámorba és kábulatba! De így, újra meg újra, egyik pohárral a másik

után biztosan nem lehet olyan igazi! Talán el tudod képzelni Faustot, amint estéről estére a törzsasztalánál ül egy kocsmában? Ittam és ellenségesen néztem rá.

– Hát éppenséggel nem mindenki Faust – vettem oda foghegyről. Kissé döbbenet nézett rám. Aztán felnevetett, üdén és fölényesen, mint régen.

– Na, minek is veszekednék rajta? Az iszákos vagy a korhely élete feltehetőleg még mindig igazibb, mint a makulátlan polgáré. Meg aztán olvastam egyszer valahol, hogy a züllés készíti elő a legjobban a misztikumra. Hisz mindig a Szent Ágostonhoz hasonlóknak válnak látókká. Korábban ő is korhely volt és világfi. Bizalmatlan voltam, és semmi esetre sem akartam hagyni, hogy fölém kerekedjen. Így blazírt hangon válaszoltam:

– Igen, kinek mi tetszik! Nekem, hogy őszinte legyek, nem áll szándékomban látónak vagy valami hasonlónak lennem. Demian kissé összehúzott szemmel, megértően nézett rám.

– Kedves Sinclair – mondta lassan – nem akartam kellemetlen dolgokat mondani neked. Egyébként, hogy miért is iszol, azt egyikünk sem tudja. Az a valami, ami benned van és ami az életedet alakítja, már tudja. Olyan jó az a tudat, hogy van bennünk valaki, aki mindent tud, mindent akar, és mindent jobban csinál, mint mi magunk. De bocsáss meg, most haza kell mennem. Röviden elbúcsúztunk. Kedvetlenül végeztem az üveg borral, és amikor menni akartam, felfedeztem, hogy Demian már fizetett helyettem. Ez még jobban feldühített. Amint akkor a képpel szemben álltam, gondolataim megtorpantak ennél az apró esetnél. Telítve voltam Demiannal. Szavai, amelyeket abban a városszéli kocsmában mondott, újra előjöttek az emlékezetemből, hihetetlenül frissen és elevenen. „Olyan jó az a tudat, hogy van bennünk valaki, aki mindent tud.” Mennyire vágytam Demian után! Semmit sem tudtam róla, fogalmam sem volt, hol érhetem el. Csak azt tudtam, hogy feltehetőleg tanul valahol, hogy miután befejezte a gimnáziumot, anyjával együtt elköltöztek a városunkból. Előkerestem minden emléket, amely a Kromer-ügy utáni időszakból származott, s amely valamiképpen Max Demianhoz fűzött. Mennyi minden visszhangzott bennem, amit akkoriban mondott, ami most is fontos volt, időszerű, s megérintett! Amit utolsó, oly kevésbé örömteli találkozásunkkor a korhelyekről és a szentekről mondott, az is hirtelen megvilágosodott előttem. Hát nem ugyanezt éltem át én is? Hát nem éltem én is mámorban, kábulatban és pizsokban, elveszetten, míg egy új életöszön éppen az ellenkező irányba nem terelt, és fel nem ébresztette bennem a tisztaság, a szentség utáni vágyat? Így kutattam tovább az emlékeimben, odakinn régen leszállt az éjszaka, és esni kezdett. Az emlékeimben is meghallottam az esőt. A gesztenyefák alatt történt, hogy Max Franz Kromerről faggatott és kitalálta első titkaimat. Egyik emlék követte a másikat: beszélgetések iskolába menet, a hittanórák... Végül eszembe jutott legelső találkozásom Max Demiannal. Miről is beszélgettünk akkor? Nem jöttem rögtön rá, de nyugodtan gondolkodtam tovább. Egészen belemélyedtem, s egy idő múlva eszembe jutott. Házunk előtt álltunk, miután Demian kifejtette nekem, mit is gondol valójában Káinról. Akkor beszélt a régi kopott címerről is, amely a kapunk fölött a fölfelé szélesedő zárókövön volt. Azt mondta, érdekes ez a címer, és figyelniük kellene az ilyesmikre. Éjszaka Demianról és a címerről álmodtam. Demian a kezében tartotta, s a címer folyton változtatta az alakját. Hol kicsi volt és szürke, hol hatalmas és sokszínű, de Demian megmagyarázta, hogy a címer mégis mindig egy és ugyanaz. Végül rávettem, hogy egyem meg a címet. Amikor lenyeltem, iszonyúan megrémültem, mert éreztem, hogy a címermadár megelevenedik bennem, kitölt és belülről emészteni kezdi a testemet. Az éjszaka közepén felriadtam, halálfélelmem volt. Teljesen felébredtem és hallottam, hogy az eső bever a szobába. Felkeltem, hogy becsukjam az ablakot, s közben ráléptem valamire, valami világosra, ami a padlón hevert. Reggel megtaláltam: a festményem volt az. Az esővízben hevert a padlón, és teljesen megszívta magát vízzel. Betettem egy nehéz könyvbe itató papírok közé, hogy megszáradjon. Amikor másnap megnéztem, már száraz volt, de megváltozott. A piros száj sápadtabb és valamivel keskenyebb lett. Most egészen olyan volt, mint Demian szája. Nekiláttam egy új képnek: a címermadarat akartam megfesteni. Már nem emlékeztem pontosan, milyen is volt tulajdonképpen, de ha nem tévedek, volt rajta néhány olyan részlet, amelyet közelről sem lehetett már jól felismerni, ugyanis a címer régi volt és gyakran átfestették. A madár vagy állt, vagy ült valamin, talán egy virágon, egy kosárban vagy egy fészekben, esetleg egy fa tetején. Nem törődtem ezzel, inkább azzal kezdtem, amire pontosan emlékeztem. Magam sem tudom, mi késztetett arra, hogy rögtön élénk színekkel kezdjem: a madár feje máris aranysárgán virított a papíron. Akkor festettem tovább, ha kedvem támadt hozzá, míg végül pár nap alatt a kép elkészült. Ragadozó madár lett, éles, merész karvalyfejjel. Fél testével egy sötét földgömbbe szorult, amelyből mint óriás tojásból küzdötte ki magát a kék égalapra. Ahogy a képet tovább szemléltem, egyre inkább az álomban látott színes címet véltem látni benne. Levelet nem írhattam Demiannak, még akkor sem, ha tudtam volna a címét. Azzal az álomszerű sejtéssel azonban, amely akkoriban minden cselekedetemet irányította, elhatároztam, hogy elküldöm neki a karvalyos képet, akár megkapja, akár nem. Nem írtam rá semmit, a nevemet sem, gondosan levágtam a széleit, vásároltam egy nagy borítékot, és ráírtam barátom régi címét. Aztán feladtam. Vizsga közeledett, és többet kellett készülnöm, mint máskor. A tanárok ismét kegyeikbe fogadtak, amióta hitvány viselkedésem hirtelen jó irányba megváltozott. Jó tanuló most sem voltam, de velem együtt senki sem gondolt már arra, hogy egy fél éve

még nagyon közel álltam ahhoz, hogy kicsapjanak az iskolából. Apám ismét a régi hangon írt nekem, szemrehányás és fenyegetés nélkül. Mégsem éreztem ösztönzést arra, hogy akár neki, akár másnak beszámoljak arról, miként esett meg velem ez a változás. Merő véletlen volt, hogy megegyezett szüleim és tanárain kívánságával. Ez az átalakulás azonban nem vitt közelebb a többiekhez, senkihez sem, csak még magányosabbá tett. Az ismeretlenbe mutatott, Demian felé, egy távoli sors felé. És minderről mit sem tudtam, hiszen teljes lényemmel a folyamat részévé váltam. Beatricével kezdődött, de egy ideje a festményeimmel és Demian körül keringő gondolataimmal olyannyira valószínűtlen világban éltem, hogy a lányt teljesen elveszítettem a szemem elől és gondolataimból. Álmaidról, vágyaidról, belső változásomról senkinek sem mesélhettem egy szót sem, még akkor sem, ha akartam volna. De hogyan is akarhattam volna?

ÖTÖDIK FEJEZET – A madár kiküzdí magát a tojásból

Festett álommadaram úton volt, és barátomat kereste. Ahogy a választ kaptam, az maga volt a csoda. Az iskolában az egyik szünet végén, a padomon egy cédulát találtam a könyvemben. Pontosan úgy volt összehajtogatva, ahogy a diákok szokták, amikor az óra alatt titokban leveleznek. Csak azon csodálkoztam, ki küldhet nekem ilyen cédulát, hiszen én egyik diáktársammal sem voltam ilyen kapcsolatban. Azt gondoltam, valamilyen felhívás lesz egy diáktrefára, de mivel ebben úgysem vennék részt, a cédulát olvasatlanul visszatettem a könyvembe. Csak óra alatt került megint a kezembe. Eljátszogatam a papírral, széthajtogatam. Néhány rövid mondat állt rajta. Belepillantottam, és a szemem megakadt egy szón. Megrémültem. Elkezdtem olvasni, s közben azt éreztem, a sors jeges kézzel szorítja meg a szívemet: „A madár kiküzdí magát a tojásból. A tojás a világ. Aki meg akar születni, annak egy világot kell szétrombolnia. A madár Istenhez szárnyal. Az Istent Abraxasnak hívják.” Többször is elolvastam a cédulát, aztán eltöprengtem. Semmi kétség, ez Demian válasza volt. Senki sem tudhatott a madárról, csak ő meg én. Megkaptam a festményemet. Megértette, és segített nekem megfejteni. De hogyan függött össze mindez? És – ez kínzott elsősorban – ki az az Abraxas? Sohasem hallottam és nem is olvastam róla. „Az istent Abraxasnak hívják!” Az órából egy szót sem hallottam. Megkezdődött a következő, az utolsó azon a délelőttön. Dr. Follen, egy fiatal tanársegéd tartotta, aki nemrég jött az egyetemről, és már csak azért is tetszett nekünk, mert fiatal volt és nem tudálékoskodott. Hérodotoszt fordítottunk. Ez azon kevés tantárgyak közé tartozott, amelyek érdekelték, de most nem tudtam figyelni. Gépiesen felütöttem a könyvet, de nem kísértem figyelemmel a fordítást. Gondolataimba merültem. Egyébként már többször magam is tapasztaltam, milyen igaza volt Demiannak, amikor annak idején a hitoktatáson azt mondta: amit elég erősen akar az ember, az sikerül neki. Ha az óra alatt elég mélyen belemerültem gondolataimba, akkor nyugodt lehettem, hogy a tanár békén hagy. Persze ha szétszórt vagy álmos voltam, akkor hirtelen ott termett: már ezt is tapasztaltam. De ha az ember valóban gondolkodott, valóban elmélyedett valamiben, akkor biztonságban volt. Farkasszemet is néztem, az is bevált. Akkoriban, amikor Demiannal voltam, még nem sikerült, most azonban gyakran éreztem, hogy pillantásokkal és gondolatokkal sok mindent elérek. Így ültem most is: messze Hérodotosztól és az iskolától. Am egyszer csak váratlanul, villámcsapásként ért, amit a tanár mondott, és rémülten eszméltem föl. Közvetlenül magam mellett hallottam a hangját – már-már azt hittem, engem szólított. De nem nézett rám. Fellelegeztem. Akkor újra meghallottam a hangját. „Abraxas.” Ezt a szót mondta. Dr. Follen tovább magyarázta azt, aminek az elejéről lemaradtam. „Az ókor e szektáinak és misztikus közösségeinek nézeteit nem szabad olyan naivnak képzelnünk, amilyenek racionalista szemmel nézve látszanak. Az ókor egyáltalán nem ismerte a mai értelemben vett tudományt. Viszont nagyon magas szinten foglalkoztak filozofikus-misztikus igazságokkal. Ebből részben mágia és szemfényvesztés lett, amelyek igen gyakran a csalással és a bűnözéssel szövetkeztek. De a mágia mögött is nemes eredet és mély gondolatok voltak. Ilyen Abraxas tana is, amelyet az előbb példának hoztam. Abraxas nevét görög varázsigékkel kapcsolatban emlegetik és sokan úgy vélik, valami ördögvarázslót takar, amilyenek még ma is találhatók vad népeknél. Azonban Abraxas sokkal többet jelenthet ennél: egy isten nevét, akinek jelképesen az volt a feladata, hogy az istenit és az ördögöt egyesítse.” A kis, okos ember választékosan és serényen beszélt tovább. Senki sem figyelt túlzottan, és mivel Abraxas nem került többé szóba, hamarosan újra elmerültem a gondolataimban. Az istenit és az ördögöt egyesítse!” visszhangzott bennem. Innen tudtam folytatni. Ez a gondolat már ismerős volt. Demian beszélt erről, amikor már jó ideje barátok voltunk. Azt mondta akkoriban, hogy van ugyan istenünk, de az a világnak csak egy önkényesen leválasztott felét képviseli – a világ hivatalosan elfogadott, „rendes” felét. Az embernek azonban az egész világot kellene tisztelnie, tehát vagy egy olyan istenének is lenni kellene, aki ördög is egyben, vagy be kellene iktatni az istentisztelet mellé egy ördögtiszteletet is. És íme, itt van Abraxas, aki éppúgy isten, mint ördög. Egy ideig nagy igyekezettel kutattam tovább e nyomon, de nem jártam sikerrel. Egy egész könyvtárat átkutattam Abraxas után, de mindhiába. Sohasem kedveltem ezt a célirányos és tudatos igazságkeresést: az ember így először csak olyan igazságokra talál, amelyek élettelen kövekként maradnak a kezében. Beatrice, akivel egy ideje olyan sokat foglalkoztam a lelkemben, most lassacskán tovatűnt, pontosabban szólva eltávolodott tőlem, egyre a horizonthoz közeledett, árnyszerűbbé vált,

távolibb, sápadtabb lett. Kevés volt már a lelkemnek. Furcsa, begubózott életemben, amelyben úgy jártam-keltem, mint egy alvajáró, egy új képződmény kezdett testet öltetni. Kivirágzott bennem az élet utáni, jobban mondva a szerelem utáni vágy és a nemi ösztön. Amit egy ideig csillapítani tudtam Beatrice imádatával, most új képeket és célokat követelt. Még mindig nem kecsegtetett a beteljesülés: egyre inkább képtelenségnek látszott, hogy ezt azoktól a lányoktól várjam, akiknél társaim rövid boldogságra letek, s így megtéveszem a vágyat. Ismét élénken és sokszor álmodtam, még hozzá inkább nappal, mint éjszaka. Fantáziák, képek vagy kívánságok törtek fel belőlem a felszínre, és elvontak a külső világtól, így ezekkel a belső képekkel, álmokkal vagy árnyakkal valóságosabb és élőbb kapcsolatom volt, mint a valódi környezetemmel. Egyre nagyobb jelentősége lett számomra egy ismételten visszatérő álomnak, egy fantáziájátéknak. Életem legfontosabb és legmakacsabb álma volt ez. Visszatérek az atyai házba – a kapu fölött kék alapon, sárgán virít a címermadár. A házban anyám jön elém – de amint belépek és meg akarom ölelni, már nem ő az, hanem egy magas és hatalmas valaki, akit még sosem láttam. Max Demianhoz és festményemhez hasonlít, mégis más, és hatalmas termete ellenére nagyon nőies. Ez az alak magához von és borzongató, szerelmes karjaiba ölel. Gyönyör és iszonyat keveredtek, az ölelés egyszerre volt istentisztelet és büntetés. Az alak nagyon emlékeztetett az anyámra, de ugyanakkor Demian barátomra is. Ölelése sértett minden konvenciót, és mégis maga volt az üdvösség. Gyakran mély boldogságérzettel ébredtem fel ebből az álomból, gyakran halálfélelem és lelkiismeret-furdalás kínozta, mintha szörnyű bűnt követtem volna el. Csak lassan jött létre a kapcsolat a lelkemből fakadó isten és a között az istenség között, amely után a külső jeladás alapján kutattam de ez a kapcsolat azután egyre szorosabb és bensőségebb lett: emlékszem, hogy éppen ebben a sejtelmes álomban Abraxast szólítottam. Gyönyör és borzalom, összekeverve férfi és nő, a legszentebb és a förtelmes egymásba szövődve, a sötét bűn a leggyöngébb ártatlanság képében – ez volt szerelmi álomképem és ez volt Abraxas is. A szerelem nem volt már vad, állatias ösztön, amelytől eleinte féltem, és nem volt már az a vallásosan átszellemült imádat sem, amellyel Beatrice képének adóztam. Mindkettő volt, mindkettő és még sokkal több. Angyal volt és Sátán, férfi és nő, ember és állat egy testben, a legfőbb jószág és a legmocskosabb gonoszság. Mindezt nem élhettem meg, ez nem volt a sorsomban megírva, csupán megízlelhettem. Vágyakoztam utána és féltem tőle, de mindig jelen volt, mindig fölöttem lebegett. A következő tavasszal el kellett már hagynom a gimnáziumot, és egyetemre kellett volna mennem, de nem tudtam, hogy hol és mit tanuljak. Ajkam fölött kis bajusz nőtt, felnőtt lettem, mégis teljesen gyámoltalan és céltalan maradtam. Csak egy volt biztos: a belső hang, az álomkép. Éreztem: feladatom, hogy vakon kövessem. Tehernek éreztem, és naponta fellázadtam ellene. Gyakran arra gondoltam, talán örült vagyok, talán nem vagyok olyan, mint a többi ember. De arra képes voltam, hogy ugyanannyit teljesítsek, mint mások. Kis szorgalommal és fáradsággal megtanultam olvasni Platón, trigonometriai feladatokat oldottam meg, és értettem a kémiai folyamatokat. Egyvalamire azonban képtelen voltam: hogy megragadjam bensőmben a sötétben rejtőző célokat, és pontosan körülrajzoljam, mint ahogy ezt azok tették, akik tudták, hogy professzorok, orvosok vagy művészek akarnak lenni, tudták, hogy erre miért van szükségük, és hogy mennyi időbe telik, amíg ezt elérik. Erre én nem voltam képes. Talán egyszer belőlem is lehetne valami hasonló, de honnan tudhatnám? Lehet, hogy tovább kellene keresnem, még tovább, évekig – gondoltam akkoriban – bár lehet, hogy úgy sem lenne belőlem semmi, úgy sem érnék célt. Az is lehet, hogy elérnék a célhoz, de kiderülne, hogy az bűnös, veszélyes, ijesztő. Hiszen én csak azt akartam megélni, amit belső törvényem követelt. Miért volt ez olyan nagyon nehéz? Gyakran próbáltam megfesteni hatalmas termetű álombeli szeretőmet. De sohasem sikerült. Pedig elküldtem volna a képet Demiannak. Hol lehetett Demian? Nem tudtam. Csak azt tudtam, hogy a lelünk mélyén összetartozunk. Vajon mikor jön el a nap, amikor viszontláthatom? A Beatrice-korszak békés, nyugalmas hetei és hónapjai rég elmúltak. Akkoriban azt hittem, révbe jutottam és békére leltem. De így volt ez mindig: alighogy megszerettem egy állapotot, alighogy segített rajtam egy álom, máris hervadni kezdett, megfakult. Hiábavaló sírni utána! Most a csillapíthatatlan vágy, a feszült várakozás tüzeiben éltem, s ez gyakran megvadított, szinte megőrjített. Az álombeli szerető képét sokszor túlságosan élesen láttam, valóságosabbnak, mint a saját kezemet. Beszéltem hozzá, sírtam előtte, átkoztam. Anyának neveztem, és könnyek között térdeltem előtte, szeretőmnek neveztem, érezni véltem mindent kitöltő csókját, ördögnek és kurvának neveztem, vámpírnak és gyilkosnak. A leggyöngédebb, álmodozó szerelemre és féktelen szemérmelenségekre csábított, semmi sem volt neki elég jó és fenséges, semmi sem volt túl rossz és alantas. Nehéz elmondanom azt az egész télen át tartó belső vihart, amelyet akkor átéltem. A magányt már régen megszoktam, nem nyomasztott, és velem volt Demian, a karvaly, a nagy álombeli alak, aki sorsommá és szeretőmmé vált. Mindez betöltötte az életemet, mert jelentősége volt. Előre, a távolba mutatott, és Abraxasra utalt. De ezen álmoknak és gondolatoknak egyike sem engedelmeskedett nekem, egyiket sem tudtam előhívni, egyiknek sem tudtam kedvem szerint megváltoztatni a színét. Eljöttek és birtokba vettek, uralkodtak rajtam, és felemésztettek. Jól körülbástyáztam magam. Az emberektől nem féltem, ezt a diáktársaim is megtanulták és ezért titokban tiszteltek, ami sokszor megmosolyogtatott. Ha akartam, többnyire bármikor beléjük láttam, s ezzel ámulatba is ejtettem őket. Azonban ritkán, vagy inkább sohasem akartam. Mindig magammal voltam elfoglalva, mindig csak önmagammal. Sóvárogva vágytam arra, hogy végre egyszer egy kicsit éljek, egy kicsit kilépjek magamból, hogy kapcsolatba kerüljek,

harcoljak a világgal. Néha, amikor a nyugtalanságtól este az utcákat jártam és éjfélig bolyongtam, azt gondoltam, most, most találkozom a szerelemmel, a következő sarkon felbukkan, a következő ablakból megszólít. Néha mindezt elviselhetetlenül fájdalmasnak éreztem, és képes lettem volna megölni magam. Különös menedéket találtam – „véletlenül”, ahogy mondani szokták. Ilyen véletlenek azonban nincsenek. Ha valaki megtalálja azt, amire szüksége van, akkor ezt ne a véletlennek köszönje, hanem saját magának, saját vágyakozásának, saját kényszerítő erejének. Amikor sétálgattam, két-három alkalommal orgonajáték hallatszott ki egy kisebb külvárosi templomból, de nem időztem el mellette. Amikor újra arra jártam, ismét hallottam, és felismertem, hogy Bachot játszanak. A kapuhoz mentem, de zárva találtam. Az utcácskában alig jártak, így leültem a templom mellé a kerékvetőre, köpenyembe burkolódtam és figyelni kezdtem a zenét. Az orgona kicsi volt ugyan, de szépen szólt, és az orgonista csodálatosan játszott rajta. Játékában sajátosan és nagyon egyénien érvényesült az akarat s az állhatatosság. úgy hangzott, mint egy ima. úgy éreztem, az orgonista tudja, hogy ebben a zenében kincs rejtőzik, s hogy megtalálja, úgy igyekszik, kutat és fáradozik, mintha az élete függne tőle. Bár hangszeren nem tudok játszani, de a léleknek ezt a kifejezési formáját gyermekkorom óta ösztönösen megértettem. A zeneértést velem született adottságnak éreztem. Az orgonista azután valami modern darabot játszott, talán Régert. A templom szinte teljesen sötét volt, csak a közeli ablakból hatolt ki egy vékony fénynyaláb. Végighallgattam a zenét, aztán föl-alá járkáltam, amíg az orgonista ki nem jött. Fiala volt, de nálam idősebb, erőteljes és köpcös. Határozott, de ugyanakkor kelletlen lépésekkel sietett el. Ezentúl néha esténként a templom előtt ültem, vagy föl-alá járkáltam. Egyszer a kaput is nyitva találtam, és vagy egy fél órán keresztül dideregve és boldogan ültem a padban, mialatt az orgonista fent, a pislákoló gázlágnál játszott. A játékból nem csak rá következtethettem. Minden, amit játszott, egymással is rokonságban volt, valamilyen titkos kapcsolatban álltak egymással. Hívón, odaadón és jámboran játszott mindent, de nem úgy, mint a szenteskedők és a papok, hanem úgy, mint a középkori zarándokok és koldusok. Irgalmatlan odaadása egy olyan világerzetre utalt, amely minden felekezett fölött állt. Fáradhatatlanul játszott Bach előtti mestereket és régi olaszokat. És mind ugyanazt mondták, amit a muzsik is a lelkében hordozott: vágyat, a világ gyengéd megragadását s durva eltaszítását, izzó kívánságot sötét lelkének titkai után, az odaadás mámorát és a csodálatos utáni szomjúságot. Egyszer az orgonista után osontam, amikor elhagyta a templomot, követtem, amíg messze a város szélén betért egy kiskocsmába. Nem tudtam ellenállni és utánamentem. Ott láttam őt először szemtől szembe. A kis helyiség egyik sarkában ült a kocmaszatalnál, fején fekete filckalap, előtte egy icce bor. Az arca olyan volt, amilyenre számítottam: csúnya, egy kissé vad, kutató és elmélyült, önfejtő és akaratos, ugyanakkor szája körül lágy és gyerekes. A szeméből és a homlokáról sugárzott az erő és a férfiaság. Többi arcvonása ellenben lágy volt és éretlen, elmosódott, fegyelmetlen és részben elpuhult: állában kisfiús határozatlanság, ami ellentmondott a homlokának és a tekintetének. Azonnal megtetszett sötétbarna szeme, amely büszkén és ellenségesen tekintett a világra. Más nem volt a kocsmában, s én szó nélkül leültem vele szemben. Rám villantotta szemét, mintha el akart volna kergetni. Én azonban álltam a tekintetét és rendületlenül néztem, amíg mogorván rám nem mordult:

– Mit néz olyan átkozottul élesen? Akar tőlem valamit?

– Nem akarok magától semmit – mondtam.

– De már sokat kaptam magától. Összevonta a szemöldökét.

– úgy, szóval zenerajongó? A zenerajongást undorítónak tartom. Nem hagytam magam elijeszteni.

– Sokszor hallgattam magát, ott kinn a templomban mondtam.

– Egyébként nem akarom zavarni. Azt reméltem, találom magánál valamit, valami különlegeset, nem tudom pontosan, mit. De inkább ne is törődjön velem! Elég, ha hallgathatom a játékát a templomban.

– Hisz mindig bezárom a kaput.

– Nemrégiben elfelejtette, és én beültem. Egyébként kint állok, vagy a támaszkövön ülök.

– Vagy úgy? Máskor majd bejöhetsz, odabenn melegebb van. Csak kopogj a kapun. De erősen és ne akkor, amikor játszom. Most pedig ki vele – mit akart? Maga egészen fiatal, valószínűleg gimnazista vagy egyetemista. Zenész?

– Nem. Szívesen hallgatok zenét, de csak olyat, amelyet maga is játszik. Öntörvényű zenét, amelyben érezni, hogy egy ember a mennyet és a poklot rázza. Szeretem a zenét, azt hiszem azért, mert oly kevés az erkölcsös. Minden más erkölcsös, és én olyasvalamit keresek, ami nem az. Az erkölcs miatt mindig csak szenvedtem. Nem tudom jól kifejezni magam. Tud arról, hogy kell lennie egy istennek, aki egyszerre isten és ördög? Kell, hogy legyen, hallottam róla. A muzsikussal kissé hátrább toltam a nagy karimájú kalapot és hátrasímitotta sötét haját magas homlokából. Ezalatt úgy nézett, mint aki keresztüllát rajtam, és az asztal fölött hozzám hajolt. Halkan és feszülten kérdezte:

- Hogy hívják azt az istent?
- Sajnos szinte semmit sem tudok róla, tulajdonképpen csak a nevét. Abraxasnak hívják. A muzsikus bizalmatlanul körbepillantott, mintha valaki kihallgatna bennünket. Azután közelebb húzódott hozzám és suttogva mondta:
- Tudtam. Ki maga?
- Gimnazista vagyok.
- Honnan tud Abraxasról?
- Véletlenségből. Rácsapott az asztalra, hogy poharából kilötytett a bor.
- Véletlenségből! Ne beszéljen marhaságokat, fiatalember! Abraxasról nem tud az ember véletlenül, ezt jegyezze meg. Majd még mesélek magának, tudok róla egy keveset. Elhallgatott és hátrátolta a székét. Mikor várakozóan ránéztem, grimaszt vágott.
- Nem itt! Máskor. Tessék, vegyen! Eközben belenyúlt a kabátzsebébe, elővett pár sült gesztenyét, és elélem gurította. Szótlanul elvettem a gesztenyét, eszegetni kezdtem, s közben elégedett voltam.
- Tehát! – suttogta az orgonista egy idő után.
- Honnan tud róla? Azon nyomban válaszoltam.
- Egyedül voltam és tanácstalan – meséltem.
- Akkor eszembe jutott egy régi barátom, aki szerintem sokat tud. Festettem valamit, egy madarat, amely egy világgömbből törekszik kifelé. Ezt küldtem el neki. Egy idő múltán, amikor már szinte le is mondtam róla, egy cédula került a kezembe, amelyen ez állt: „A madár kiküzdí magát a tojásból. A tojás a világ. Aki meg akar születni, annak egy világot kell szétrombolnia. A madár Istenhez szárnyal. Az istent Abraxasnak hívják.” Nem válaszolt semmit, pucoltuk a gesztenyéinket és rágszáltuk őket a borhoz.
- Vegyünk még egy iccével? – kérdezte.
- Köszönöm, én nem kérek. Nem szoktam inni. Kicsit csalódottan felnevetett.
- Ahogy akarja! Ezzel én másképp vagyok. Én még maradok. Maga menjen csak. Legközelebb is meghallgattam az orgonajátékát. Amikor utána vele mentem, nem volt túlságosan közlékeny. Egy régi utcácskán keresztül elvezetett egy ódon, méltóságot árasztó házba, majd egy hatalmas, kissé komor és elhanyagolt szobába, amelyben egy zongorán kívül semmi sem utalt a zenére, ellenben egy nagy könyvszekrény és egy íróasztal tudós jelleget kölcsönzött a helyiségnek.
- Milyen sok könyve van! – mondtam elismerően.
- Ennek egy része apám könyvtárából való, akivel lakom. Igen, fiatalember, én apámnál és anyámnál lakom, de nem mutathatom be őket magának, ugyanis személyem nem élvez túl nagy megbecsülést ebben a házban. Tudja, afféle tékozló fiú vagyok. Apám igen tiszteletreméltó férfi. A város közsímet lelkésze és prédikátora. Én pedig, hogy máris megtudja, az ő tehetséges és sokat ígérő fia vagyok, aki azonban kisiklott és többé-kevésbé megőrült. Teológus voltam, és röviddel az államvizsga előtt hátat fordítottam ennek a derék fakultásnak, habár magántanulmányaimban még mindig a teológiával foglalkozom. Most is erősen izgat és érdekel, hogy miféle isteneket találtak ki maguknak az emberek. Egyébként most muzsikus vagyok, és talán nemsokára mint orgonista álláshoz jutok. És akkor újra csak az egyháznál leszek. Végignéztam a könyveket, s amennyire az asztali lámpa gyenge fényében kivehettem, görög, latin, héber címeket találtam. Eközben barátom a fal mellé feküdt, a homályba. Nem tudtam, mit csinál.
- Jöjjön – szólalt meg kis idő múltán – filozófájlunk most egy kicsit. Ez annyit jelent, hogy befogjuk a szánkat, hasra fekszünk és gondolkodunk. A kandallóban a farakás alatt egy gyufával meggyújtotta a papírt. A láng fellobbant, ő pedig nagy gonddal és körültekintéssel kotorta és táplálta a tüzet. Melléfeküdtem az elnyúlt szőnyegre. A tűzbe bámultunk, amelynek látványa engem is vonzott. Vagy egy óráig csendben feküdtünk hason az égő fahasábok előtt. Láttuk, amint lángolva lobognak, összegörnyednek és megroppannak, pislákolnak és reszketnek, míg végül csendesen sercegve parázként roskadnak össze.
- A tűzimádás nem a legostobább dolog a világon dörögte egyszerre maga elé új barátom. Különben egyikünk sem szólt egy szót sem. Én meredten néztem a tűzbe, elsüllyedtem az álomban és a csendben, alakokat láttam a füstben és képeket a hamuban. Egyszer csak felriadtam. Barátom egy darab gyantát dobott a parázsba. Karcsú kis lángnyelv szökkenett föl belőle, amelyben a sárga karvalyfejú madarat láttam. A kandalló haldokló parázsában aransárgán izzó

szálak fonódtak hálóká, betűk és képek jelentek meg benne: arcok, állatok, növények, kígyók és csúszómászók bennem mélyen elásott emlékképei. Amikor ébredvezve barátomra néztem, ő állát az öklére támasztva önfeledten és fanatikusan meredt a hamuba.

– Mennem kell – mondtam halkán.

– Jól van, menjen csak. Viszontlátásra! Nem állt fel. A lámpa nem égett, így nagy nehezen, tapogatózva jutottam csak ki az elátkozott házból, keresztül a sötét szobán, a sötét folyosókon és a lépcsőn. Az utcán megálltam és felnéztem az ódon házra. Egyetlen ablakában sem égett fény. A kapu fölötti gázlámpa fényében kis réztábla csillogott. „Pistorius főlelkész” olvastam rajta. Csak otthon jutott eszembe, amikor vacsora után egyedül üldögéltem kis szobámban, hogy Pistoriustól nem tudtam meg semmit sem Abraxasról, sem másról, és hogy összességében alig váltottunk tíz szót. De a nála tett látogatással mégis nagyon elégedett voltam, és ő a következő alkalomra egy egészen különleges orgonamuzsikát ígért nekem. Buxtehudétól egy passacagliát. Amikor a homályos remeteszobában a kandalló előtt a földön hasaltam, anélkül, hogy tudtam volna, Pistorius, az orgonista, az első leckét adta nekem. A tűzbe nézés jót tett nekem: igazolta és megerősítette azokat a képességeimet, amelyek mindig is megvoltak bennem, csak éppen nem fejlesztettem őket. Ez kezdett világossá válni előttem. Már kisgyermekként, néha-néha kedvem támadt szemlélni a természet bizzarr formáit. Nem kívülállóként, hanem átadva magam varázsuknak, kusza nyelvüknek. Hosszú, kérges fagyókerek, színes erek a kövekben, olajfoltok a vízen, repedések az üvegben – mindez varázslatosnak mutatkozott, legfőképpen a víz és a tűz, a füst, a felhők, a por, és különösen a mozgó színfoltok, amelyeket akkor láttam, ha becsuktam a szemem. Mindez a Pistoriusnál tett látogatásom utáni napokban jutott újra eszembe. Ugyanis azóta bátorítást és örömet éreztem, hogy a sejtés, amely lényemről kialakult bennem, megerősödött, s ezt kizárólag a tűz hosszú bámulásának köszönhettem. Figyelemreméltóan jótékony és gazdagító hatása volt! A tulajdonképpeni életcélomhoz vezető úton eddig összegyűjtött kevés tapasztalatomhoz most új csatlakozott: a tűzhez hasonlatos képződmények szemlélése, az elmélyedés a természet irracionális, kusza, különös formáiban azt az érzést kelti bennünk, hogy lényünk legbelül megegyezik azzal az akarattal, amely ezeket a képződményeket létrehozta. Hamarosan kísértést érzünk, hogy saját szeszélyeinknek tartjuk őket – vibrálni és szétfolyni látjuk a határt önmagunk és a természet között, és megismerjük azt az állapotot, amikor nem tudjuk, hogy a recehártványunk a képek külső vagy belső hatásra születnek-e. Sehol sem fedezhetjük fel olyan könnyen és egyszerűen, mint éppen ennél a gyakorlatnál, hogy magunk is teremtők vagyunk, hogy lelkünk mindig is óriási mértékben vesz részt a világ soha nem szűnő megalkotásában. Sőt, ez ugyanaz a megoszthatatlan istenség, amely bennünk és a természetben ugyanúgy működik, és ha körülöttünk a világnak vége is lenne, közülünk bárki képes lenne arra, hogy újra fölépítse. Mert hegy és folyam, fa és levél, gyökér és szírom, a természet minden képződménye eleve ott él a képzeletünkben, a lelkünkéből származik. S lelkünk lényege az örökkévalóság, amelynek természetét azonban nem ismerjük, de megmutatkozik nekünk, ott érezzük a szeretet és az alkotás erejében. Csak néhány év múltán találtam meg egy könyvben e megfigyelés igazolását Leonardo de Vincinél, aki valahol arról ír, hogy milyen jó és mennyire ösztönző egy teleköpködött falat nézni. Ő az összeköpködött fal minden egyes foltja előtt ugyanazt érezhette, amit Pistorius és én a tűz előtt. Amikor legközelebb találkoztunk, az orgonista magyarázattal szolgált:

– Mindig túlságosan szűkre szabjuk személyiségünk határait. Csak azt számítjuk bele, amit egyének nevezünk, és amit megkülönböztetünk a többitől. Pedig valamennyien magunkban hordozzuk a világ egészét, és ahogyan testünkben az egész törzsfej lődés nyomon követhető a halaktól és még régebből, ugyanúgy a lelkünkben is benne van mindaz, amit az emberi lélek valaha is átélt. Az összes isten és ördög, amely valaha létezett, legyen az görög, kínai vagy zulukaffer, az mind együtt él bennünk, itt van mint lehetőség, mint kívánság, mint kiút. Ha egy tanulatlan, átlagos képességű gyerek kivételével kihalna az emberiség, akkor ez a gyerek újra feltalálná a démonokat, isteneket, édenkerteket, parancsolatokat és tiltásokat, régi és új testamentumokat, mindent létre tudna hozni újra.

– Na jó – vettem közbe – de akkor meg mi határozza meg a különböző emberek értékét? Mire kell mégis törekednünk, ha már úgymint minden ott van bennünk?

– Állj ! – kiáltott Pistorius hevesen.

– Nagy különbség, hogy valaki csak magában hordja a világot, vagy tud is róla! Egy örültnek támadhatnak olyan gondolatai, amelyek Platonéra emlékeztetnek, és egy Hermhuter-intézeti ájtatos kisdíák is felfedezhet mély mitológiai összefüggéseket, amelyek a gnosztikusoknál vagy Zarathusztránál fordultak elő, de nem tud róluk! És amíg nem tud róluk, fa, kő, vagy legjobb esetben állat lehet! Míhelyst azonban felragyog ennek a felismerésnek az első szikrája, emberré válik. De hát nem tarthatunk embernek minden kétlábút, amely az utcán sétál, csak azért, mert felegyenesedve jár, és a kölykét kilenc hónapig hordja! Nyilván maga is látja, hogy milyen sok közöttük a hal, a birka, a giliszta vagy a pióca, mily sok a hangya, a méh? Nos, mindegyikükben benne van a lehetőség, hogy ember legyen, de csak ha megsejti, sőt, ha részben megtanulja tudatossá tenni, akkor lesz ez a lehetőség az övé. Ilyesmikről

beszélgettünk. Ritkán tudtam meg a beszélgetésekből valami egészen újat, teljes egészében meglepőt, de mindegyik, a legbanálisabb is, állandóan halk kalapácsütéssel talált bennem ugyanarra a pontra: mindegyik segített a fejlődésben, mindegyik segített bőröket levedleni magamról, tojánhéjakat széttörni, amelyekből mindig egy kicsit magasabbra, egy kicsit szabadabban emeltem a fejem, amíg sárga madaram szép ragadozófejét a széttört világhéjból fel nem ütötte. Gyakran elmeséltük egymásnak az álmainkat. Pistorius értett az álomfejtéshez. Az egyikre, egy különös álmra most is emlékszem. Akkoriban volt egy álmom, amelyben repülni tudtam, de úgy, hogy egy nagy lendület sodort valamiképpen a levegőbe, amely fölött nem volt hatalmam. Ez a repülés felemelő érzés volt, de hamarosan félni kezdtem tőle, amikor akaratom ellenére veszélyes magasságokba emelkedtem. Akkor azt a megváltó felfedezést tettem, hogy emelkedésemet és zuhanásomat lélegzetem visszatartásával és kiengedésével szabályozni tudom. Pistorius ezt mondta:

– A lendület, amely a levegőbe emeli, az emberiség közös tulajdona, amelyet mindenki birtokol. Ez kapcsolat minden erő forrásával, s ettől hamar megijedhet az ember! Átkozottul veszélyes! Ezért mondanak le a legtöbben olyan szívesen a repülésről, és andalognak inkább törvényes előírások szerint a járdán. De maga nem! Maga repül tovább, mint ahogy az egy derék legényhez illik, s egyszer csak felfedez valami csodálatosat, azt, hogy lassan úrrá lesz a repülésen, mégpedig úgy, hogy a nagy, általános erőhöz, amely felemelte, egy finom, leheletnyi erő is társul, egy szerv, egy kormány! Ez fantasztikus! Enélkül az ember saját akarata nélkül szállna a légtérben, ezt teszik például az örültek. Nekik mélyebb sejtések adtak, mint a kitaposott úton járóknak, de nincs hozzájuk kormányuk, sem kulcsuk, így elszárguldanak a végtelenségbe. Maga azonban, Sinclair, ura lesz a helyzetnek! És hogyan, kérem? Ugye, még csak nem is tudja, igaz? Maga ezt egy új szervvel teszi, egy légzésszabályzóval. Nos, most láthatja, hogy mily kevésbé egyéni a lelke mélye. Ugyanis nem az találta fel ezt a szabályzót. Nem új! Már évezredek óta létezik, amit kölcsönvett! Ez a halak egyensúlyszerve, az úszóhólyag, s valóban van egy pár különös és maradi halfajta még ma is, amelyeknél az úszóhólyag egyben tüdő is, és bizonyos esetekben légzőszervként is szolgálhat. Tehát hajszálpontosan úgy, mint a tüdő, amelyet maga az álomban repülőhólyagnak használ! Még egy zoológiai könyvet is hozott, hogy ezeknek a régimódi halaknak a neveit és ábráit megmutassa nekem. Én pedig élőnek éreztem magamban egy funkciót, amely a fejlődésünk egy korai szakaszából ered, s ez különös borzongással töltött el.

HATODIK FEJEZET – Jákob harca

Nem tudom röviden elmesélni azt, amit Pistoriustól, a különös muzsikustól Abraxasról megtudtam. De a legfontosabb, amit nála tanultam, még egy lépéssel tovább vitt az önmagamhoz vezető úton. Én akkoriban, a tizennyolc évemmel, szokatlan fiatalembernek számítottam, száz dologban koraérett, száz másikban nagyon visszamaradott és gyámoltalan. Ha néha-néha összehasonlítottam magam másokkal, gyakran voltam büszke és beképzelt, de ugyanakkor gyakran levert és megalázott. Gyakran tekintettem magamat zseninek, gyakran féltörtnek. Nem tudtam osztozni a velem egykorúak örömeiben és életében, emiatt gyakran vádoltam magamat, aggódom a közt vergődtem, mintha reménytelenül el lennék tőlük választva, mintha az élet el lenne zárva előlem. Pistorius, aki szinte tökélyre vitte különtségét, megtanított arra, hogy megőrizsem bátorságomat és a magam iránti tiszteletet. Azzal bátorított, hogy szavaimban, álmaimban, képzelődéseimben és gondolataimban mindig talált valami értékeset, mindig komolyan vette és megbeszélte velem.

– Azt állítja – mondta egy alkalommal – hogy Ön azért szereti a zenét, mert a zene nem moralizál. Felőlem! De magának sem kellene moralistává válnia! Ne hasonlítsa magát össze másokkal. Ha a természet denevérek teremtette, ne akarjon struccmadárrá válni. Maga néha különcnek tartja magát, szemrehányást tesz magának, hogy más utakon jár, mint a többiek. Ezt verje ki a fejéből! Nézzen bele a tűzbe, nézzen a felhőkbe, s amikor jönnek a sejtelmes képek és lelkében megszólalnak a hangok, adja át magát nekik, és ne azzal foglalkozzon, hogy vajon a tanár úr vagy apjaura, vagy valamely jóisten elégedett-e magával! Ettől elromlik valami az emberben! Csak a kitaposott úton tud már járni és előbb-utóbb kövület lesz belőle. Kedves Sinclair, a mi istenünket Abraxasnak hívják, ő Isten és Sátán, magában hordozza a világos és a sötét világot is. Abraxas nem ítéli el egyetlen gondolatát, egyetlen álmát sem. Ezt ne felejtse el soha! De ha maga egyszer makulátlanná válik és beáll a sorba a többiek közé, akkor Abraxas elhagyja magát és másik edényt keres gondolatai kifőzéséhez. Álmaim közül az a sötét szerelmi álom tért vissza a leghűségesebben. Gyakran, nagyon gyakran álmodtam: a címermadár alatt léptem be házukba, anyámat akartam megölelni, de helyette egy hatalmas nőt vettem a karjaim közé, aki félig férfi, félig anya volt, akitől félttem, s akihez mégis a legperzselőbb vágygal vonzódtam. Ezt az álmodot sohasem tudtam elmesélni a barátomnak. Magamba fojtottam, holott minden mást feltártam előtte. Ez volt a titkom, a rejtett zugom, a mentsváram. Ha lehangolt voltam, megkértem Pistoriust, játssza el nekem az öreg Buxtehude passacagliáját. Ilyenkor az esti sötét templomban ülve teljesen elmerültem ebben a különös, bensőséges, mintegy önmagának és önmagáért szóló zenében, amely minden alkalommal jót tett nekem, és segített meghallanom lelkem hangjainak igazságát. Néha az orgona utoljára

felcsendülő hangjai után is egy ideig a templomban maradtunk, elnéztük, hogyan szűrődik be, majd tűnik el a gyenge fény a magas csúcsíves ablakokon át.

– Nevetséges – mondta Pistorius – hogy valaha teológiával foglalkoztam és majdnem lelkész lett belőlem. De csak formai tévedés volt, amit ezzel elkövettem. A lélek ápolása a hivatásom és az életcélom. Csak túl korán abbahagytam, és Jehovának adtam oda magam, még mielőtt Abraxast megismertem volna. Minden vallás szép. A vallás maga a lélek, mindegy, hogy az ember keresztyén úrvacsorát vesz, vagy Mekkába zárándokol.

– Akkor éppenséggel akár lelkész is lehetett volna vettem közbe.

– Nem, Sinclair. Hiszen hazudnom kellett volna. Mi úgy gyakoroljuk a mi vallásunkat, mintha nem is vallás lenne, mintha az értelem műve lenne. Ha nagyon muszáj, katolikus még lehetnék, de protestáns lelkész – soha! Az a néhány igazi hívő – ismerek ilyeneket – a szó szerinti értelmezéshez tartja magát. Nekik nem mondhatnám például azt, hogy Krisztus nekem nem egy ember, hanem hős, mítosz, egy hatalmas árnykép, amelyben az emberiség önmagát látja az örökkévalóság falára festve. A többiek pedig, akik csak azért jönnek a templomba, hogy okos szót halljanak, vagy azért, hogy kötelességüket teljesítsék, vagy hogy semmit se mulasszanak el, és így tovább, nekik mit mondhatnék? Gondolja, meg kellene őket térítenem? De én egyáltalán nem akarok téríteni. A lelkész nem akar téríteni, ő csak a hívők, a hozzá hasonlók között akar élni, hordozója és kifejezője akar lenni az érzésnek, amelyből isteneinket csináljuk. Itt elhallgatott, majd folytatta:

– Az új hitünk, barátom, amelynek most az Abraxas nevet választjuk, szép. A legjobb, amink csak lehet. De még csecsemő! Még nem nőttek ki a szárnyai! A mi vallásunk még magányos, még nem az igazi! Közössé kell válnia, kultusza, mánora, ünnepei és szertartásai kell, hogy legyenek... Töprengve magába merült.

– Nem lehet a szertartásokat egyedül, vagy nagyon szűk körben megtartani? – kérdeztem habozva.

– De lehet – bólintott.

– Én már régóta megtartom őket. Én olyan istentiszteleteket tartok, amelyekért évekre is leültethetnének, ha tudnának róluk, de tudom, hogy ez még nem az igazi. Hirtelen úgy a vállamra csapott, hogy összerendeztem.

– Fiú – mondta nyomatékkal – magának is vannak szertartásai. Vannak olyan álmai, tudom, amelyeket elhallgat előlem. Nem is akarom ismerni őket. De azt mondom, élje meg ezeket az álmokat, játssza végig őket, építsen nekik oltárokat! Ez még nem a tökély, de egy út. Hogy mi, maga és én, meg még néhányan egyszer meg fogjuk-e újítani a világot, az majd kiderül. De belül, önmagunkban, nap mint nap meg kell újítanunk, különben semmit sem érünk. Ezt tartsa észben! Maga tizenhét éves, Sinclair, mégsem szalad az utcalányokhoz, de biztosan álmodik a szerelemtől, biztosan vágyik rá. Talán olyanok az álmai, hogy fél tőlük. Ne féljen! Semmi sem jobb az álmoknál, a legnagyobb kincsek! Elhitheti nekem. Én sokat vesztettem azzal, hogy amikor annyi idős voltam, mint most maga, erőszakkal elfojtottam magamban a szerelemtől szóló álmaimat. Ez teljesen felesleges. Ha már tud Abraxasról, ilyen nem szabad megtennie. Nem szabad félnünk semmitől, és nem szabad tilosnak tartanunk semmit sem, amit a bennünk élő lélek kíván. Ijedten vettem ellen:

– De nem tehet meg mindent az ember, amire csak vágyik! Például nem ölhet meg valakit csak azért, mert ellenszenves neki! Közelebb húzódott hozzám.

– Bizonyos körülmények között azt is szabad. De az ilyen vágy legtöbbször tévedésből ered. Én sem gondolom azt, hogy egyszerűen tegyen csak meg mindent, ami átvillan az agyán. Nem, de ne rontsa meg ezeket az ötleteket azzal, hogy elkergeti őket, vagy moralizálgat fölöttük. Ahelyett, hogy magát, vagy valaki mást keresztre feszítene, ihat az ember emelkedett szellemben bort egy kehelyből, mialatt az áldozatiság misztériumát idézi fel. De az ilyen cselekedetek nélkül is – szeretettel és tisztelettel – kordában tarthatja az ember az ösztöneit és az úgynevezett kísértéseit. Akkor megmutatkozik az értelmük, és mindnek van értelme. Ha egyszer valami egészen örült, vagy bűnös dolog jutna eszébe, Sinclair, ha valakit legszívesebben megölné, vagy valami rettenetes ocsmányságot szeretne elkövetni, akkor gondoljon arra, hogy Abraxas az, aki magában fantáziál! Hiszen az, akit meg szeretne ölni, igazából nem X. úr, hanem csak egy álruha. Ha gyűlölünk valakit, akkor annak képében olyasmit gyűlölünk, ami bennünk van. Ami nincs meg bennünk, az nem zaklat fel. Sohasem mondott nekem Pistorius olyat, amivel ilyen mélyre, a legtökösabb elevenemre tapintott volna. Nem tudtam válaszolni. Ami azonban a legerősebben és a legkülönösebben érintett, hogy e biztatás azonos volt Demian szavaival, amelyeket hosszú évek óta hordtam magamban. Nem tudtak egymásról, mégis mindketten ugyanazt mondták.

– Az, amit látunk – mondta Pistorius halkan – ugyanaz, mint ami bennünk van. Nincs más valóság, csak az, amit önmagunkban hordozunk. Azért él az emberek zöme olyan valóság nélkül, mert a külső képeket tartják

valóságosnak, és a belső világukat egyáltalán nem engedik szóhoz jutni. Akár boldogok is lehetnek így. De aki egyszer azt a másikat is megismerte, annak már nincs lehetősége a választásra, az már nem járhatja a kitaposott utat. Sinclair, a többség útja könnyű, a mienk nehéz. Mi menni akarunk. Pár nap múlva, késő este, miután két alkalommal hiába vártam rá, összetalálkoztam vele egy utcasarkon, amint magányosan sodródott a hideg éjjeli szélben, bukdácsolva, teljesen részegen. Nem akartam megszólítani. Elment mellettem, de nem vett észre. Izzó, elárvult szemekkel meredt maga elé, mintha egy ismeretlenből jövő sötét hívásnak engedelmeskedne. Követtem őt egy utcahosszal. Úgy sietett tova, mintha láthatatlan dróton húzták volna, merev, mégis puha járással, mint egy kísértet. Szomorúan mentem haza megfejtetlen álmaimhoz. „Szóval, így újítja meg magában a világot!” – gondoltam, de még ugyanabban a pillanatban éreztem, hogy ez alantas és moralizáló gondolat volt. Mit tudtam én az ő álmairól? Talán álmaiban is biztosabb úton járt, mint én a szorongásaimmal. A tanítási órák közötti szünetekben olykor feltűnt nekem, hogy egyik diáktársam, akit sohasem méltattam figyelemre, a társaságomat keresi. Alacsony, gyengének látszó, vézna fiú volt, vékonyszálú, vörösszőke hajjal. Tekintetében és viselkedésében volt valami eredeti. Egy este, amikor hazafelé mentem, az utcán várt rám, elengedett maga előtt, majd megint utánam futott, és megállt a házuk kapujában.

– Akarsz tőlem valamit? – kérdeztem.

– Csak szeretnék egyszer beszélni veled – mondta félénken.

– Légy oly jó, és sétálj velem egy pár percig. Együtt mentünk és éreztem, mennyire felindult, mennyire tele van várakozással. Reszketett a keze.

– Te spiritiszta vagy? – kérdezte hirtelen.

– Nem, Knauer – mondtam nevetve.

– Szó sincs róla! Honnan gondolod?

– Akkor teozófus csak vagy?

– Az sem.

– Ó, ne légy olyan zárkózott! Nagyon is jól érzem, hogy van benned valami különleges. Látszik a szemedben. Biztos vagyok benne, hogy szellemekkel vagy kapcsolatban. Nem kíváncsiságból kérdezem, Sinclair, ne hidd! Magam is kutatok, és olyan egyedül vagyok! – Mesélj csak! – bátorítottam.

– Habár semmit sem tudok a szellemekről. Az álmaimban élek, talán azt érezted meg. A többi ember is álmokban él, csak nem a sajátjaiban, ez a különbség.

– Igen, talán így van – suttogta.

– Csak attól függ, milyenek az álmok, amelyekben az ember él. Hallottál már a fehér mágiáról? Nemmel kellett felelnem.

– Amikor az ember megtanul uralkodni önmagán. Halhatatlanná is válhat így, varázsolhat is. Sohasem csináltál efféle gyakorlatot? Kíváncsian kérdezgettem ezekről a gyakorlatokról, ő azonban először titokzatoskodott, de amikor ott akartam hagyni, azért mégiscsak elmondta.

– Például ha el akarok aludni, vagy koncentrálni akarok, akkor csinálom ilyen gyakorlatot. Rágondolok valamire, például egy szóra, egy névre vagy egy mértani formára. Ezt magamba szuggerálom, olyan erősen, ahogy csak bírom, megpróbálom elképzelni a fejemben, amíg meg nem érzem, hogy tényleg benne van. Aztán arra gondolok, hogy a torkomban van, és így tovább, amíg teljesen kitölt. Akkor aztán teljesen szilárddá válok, semmi sem hozhat ki a nyugalmamból. Valamennyire megértettem, hogy mire gondolt. Mégis jól éreztem, hogy valami más is nyomja a szívét, mert furcsa, izgatott és ideges volt. Próbáltam megkönnyíteni neki a kérdezést, és hamarosan elő is állt a valódi bajával.

– Ugye, te is megtartóztatod magad? – kérdezte tőlem félénken.

– Hogy érted? A nemi önmegtartóztatásra gondolsz?

– Igen, igen. Én most már két éve önmegtartóztató vagyok, amióta tudok a tanokról. Azelőtt hódoltam egy bűnös élvezetnek, tudod, minek. Tehát te sohasem voltál nővel?

– Nem – mondtam.

- Nem találtam meg az igazit.
- De ha megtalálnád azt, akiről úgy gondolsz, hogy ő az igazi, akkor lefeküdnél vele?
- Igen, természetesen. Ha nem lenne ellene kifogása tettem hozzá enyhe gúnnnyal.
- Ó, akkor rossz úton vagy! A belső erőket csak úgy lehet kifejleszteni, ha az ember teljesen megtartóztatja magát. Én már két éve ezt csinálom. Két éve és egy kicsivel több, mint egy hónapja. Olyan nehéz! Néha már alig bírom.
- Figyelj csak Knauer, én nem hiszem, hogy az önmegtartóztatás olyan rettenetesen fontos volna.
- Tudom – tiltakozott – ezt mondja mindenki. De tőled nem ezt vártam. Aki a magasabb szellemi úton akar járni, annak mindenképpen tisztának kell maradnia.
- Akkor tedd azt! De nem értem, miért lenne „tisztább” valaki, csak azért, mert megtagadja a nemiséget. Vagy talán ki tudod törölni minden gondolatodból és álmodból is? Kétségbeesetten nézett rám.
- Nem, épp ez az! Istenem, de mégis úgy kell lennie! Olyan álmaim vannak éjjelente, amelyeket még magamnak sem mernék elmesélni! Te, rettenetes álmok azok! Emlékeztem rá, mit mondott nekem Pistorius, de bármennyire is igaznak éreztem szavait, nem tudtam őket továbbadni, nem adhattam olyan tanácsot, amely nem saját tapasztalataimból fakadt, és amelynek követésére még magamat sem éreztem elég érettnek. Elhallgattam. Kellemtlenül éreztem magam, hogy valaki tanácsot kért tőlem, és nekem nincs mit adnom.
- Mindent megpróbáltam – kesergett Knauer.
- Megtettem, amit ember tehet, próbálkoztam hideg vízzel, hóval, tornával és futással, de nem segít semmi. Minden éjjel olyanokat álmodok, amikre egyáltalán nem volna szabad gondolnom, és a borzalmas az, hogy ezzel lassan mindent újra elvesztek, amit szellemileg megnyertem. Már szinte sohasem vagyok képes arra, hogy koncentrálnak, vagy elaludjak, gyakran egész éjjel ébren fekszem. Már nem bírom tovább. Ha végül mégsem tudom megvívni a harcot, ha megadom magam, ha megint bemocskolom magam, akkor rosszabb leszek, mint a többiek, akik nem is harcoltak soha. Ezt csak megérted? Bólintottam, de nem tudtam mit hozzáfűzni. Untatott, és megijedtem magamtól, mert nyilvánvaló baja és kétségbeesése nem volt rám nagy hatással. Csak azt éreztem: én nem tudok rajta segíteni.
- Tehát nem tudsz semmi megoldást a bajomra? – kérdezte végül kimerülten és szomorúan.
- Semmit az égvilágon? Biztos, hogy van valami! Te hogyan csinálod?
- Nem tudok mondani semmit, Knauer. Ebben nem segíthetnek egymáson az emberek. Rajtam se segített senki. Gondolkozz el saját magadon, és tedd azt, ami valóban a lényedből fakad. Nincs más mód. Ha saját magadat nem tudod megtalálni, akkor azt hiszem, szellemeket sem fogsz találni. Váratlanul elnémult és csalódottan nézett rám a kis vézna fiú. Aztán hirtelen gyűlölet izzott föl a tekintetében. Elfintorodott és dühösen felkiáltott:
- Szép kis szent vagy! Neked is megvan a magad bűne, tudom! Bölcsnek tettetted magad, közben titokban ugyanabban a mocskokban hemperegsz, mint mindenki! Disznó vagy, disznó, mint ahogy én is! Mind disznók vagyunk! Sarkon fordultam és otthagytam. Két-három lépést még jött utánam, aztán lemaradt, megfordult és elrohant. Hányingerem támadt a sajnálattól és utálattól, és addig nem szabadultam tőle, amíg kis szobámban magam köré nem állítottam képeimet és vágyakozó áhítattal át nem adtam magam álmaimnak. Akkor azonnal előjött az álom, a kapuról és a címerről, anyámról és az idegen nőről. Vonásait akkor olyan élesen láttam, hogy még aznap este elkezdtem rajzolni a képét. Amikor néhány nap múlva, álomszerű negyedórák alatt, a kép szinte öntudatlan munkában elkészült, este felakasztottam a falra, ráirányítottam az olvasólámpát és ott álltam előtte, mint egy kísértet előtt, akivel a végsőkig harcolnom kell. Az előzőhöz hasonló arcot ábrázolt, hasonlított Demian barátomra, néhány vonásában énám is. Az egyik szeme feltűnően magasabban volt, mint a másik, mereven révedt el fölöttem, tekintetében ott volt a sorsa. Elé álltam, s mintha a szívem mélyéig kihültem volna a belső erőfeszítéstől. Beszéltem a képhez. Kérdeztem tőle, szidtam, becéztem, imádkoztam hozzá: neveztem anyának, neveztem szerelmemnek, neveztem kurvának és utcalánynak, neveztem Abraxasnak. Eközben eszembe jutottak Pistorius – vagy Demian? – szavai, nem emlékeztem, mikor hangzottak el, de újra hallani véltem őket. Pár szó volt ez Jákob Isten angyalával vívott harcáról és ez a mondat: „Nem eresztelek, míg meg nem áldasz.” A lámpafényben a festett arc minden megszólításra megváltozott. Hol fényes és sugárzó, hol fekete és komor volt, fénytelen szemére néha sápadt szemhéjat eresztett, azután kinyitotta a szemét, parázsló tekintete újra szikrázott. Egyszer nő volt, másszor férfi, aztán leány, kisgyerek, állat. Hol folttá mosódott, hol ismét nagy lett és tiszta. Végül egy erős, belső hívást követve behunytam a szemem, és így egész lelkemmel láttam a képet. Még erősebb és hatalmasabb volt. Le akartam térdelni előtte, de már nem tudtam magamtól elválasztani, mert mintha teljesen összeolvadt volna az énemmel, mintha egygyé

váltunk volna. Akkor sötét, nehéz zúgást hallottam, mint amilyet tavaszi viharban hall az ember, és beleremegtem abba a leírhatatlan érzésbe, amelyet a félelem és az új élmény váltottak ki belőlem. Csillagok villantak fel és aludtak ki. Egyre régebbi emlékek peregtek le előttem, de nem álltak meg a gyermekkor már elfelejtett első képeinél, hanem továbbmentek, sőt előegzisztenciákat, igen, a keletkezés korai lépcsőfokait is felidéztek. Ezek az emlékképek ezután újra lejátszódtak, s végignézhettem az egész életemet a legtitkosabb pontig, sőt, nem elégedtek meg a tegnappal és a mával, hanem továbbmutattak a jövőbe. Elszakítottak a jelentől, új létformák képeit mutatták, amelyek hihetetlenül világosak és kápráztatóak voltak, ám közülük egyre sem tudtam később tisztán visszaemlékezni. Éjszaka ébredtem mély álmomból: ruhástól feküdtem keresztben az ágyon. Világosságot gyújtottam, éreztem, hogy valami fontosra kellene emlékezmem, de semmit sem tudtam felidézni az elmúlt órákból. A szétáradó fénnel lassan az emlékezetem is visszatért. Kerestem a képet. Nem függött már a falon, az asztalon sem volt. Homályosan földeregett bennem, hogy mintha elégettem volna. Vagy csak álmodtam, hogy elégettem a kezemben és a hamuját megettem? Erős, cikázó nyugtalanság ébredt bennem. Vettem a kalapom, elindultam, ki a házból, keresztül az utcán. Valami hajszolt: csak mentem és mentem utcákon át, tereken át, mintha vihar sodort volna. Barátom sötét temploma előtt hallgatóztam, kerestem valamit; kerestem sötét ösztöntől hajtva, anélkül, hogy tudtam volna, mit keresek. A külvárosban, a bordélyházakból még itt-ott kiszűrődött a fény. Még kijebb építkezések mellett téglarakások álltak, egy részüket szürke hó borította. Mint egy holdkóros, idegen erő hatására sodródtam ezen a sivár tájon, miközben eszembe jutott az építkezés szülővárosomban, ahova valamikor Kromer, a kínzóm, odarendelt első elszámolásunkra. Hasonló építmény húzódott itt előttem a szürke éjszakában, fekete ajtónyílása ásított felém. Vonzott, menjek be. Ki akartam térni előle, de már homokban és törmelékben botladoztam: a vonzás erősebb volt, be kellett mennem. Deszkák és téglatörmelék között botorkáltam a csupasz helyiségben, nyirkos, hideg kövek szomorú szaga csapta meg az orrom. Egy homokrakás fehérresszürke foltja világított csak, különben minden sötét volt. Döbrent hang kiáltott rám:

– Az Isten szerelmére, Sinclair, hogy kerülsz te ide? Egy ember bukkant elő mellettem a sötétségből: sovány kis fickó, mint egy kísértet, és mialatt a hajam még az égnek állt, felismertem iskolatársamat, Knauer.

– Hogy kerülsz ide? – kérdezte, szinte rekedten az izgalomtól.

– Hogyan találtál rám? Nem értettem.

– Nem kerestelek – mondtam elfogódottan. Minden szó nehezemre esett, fárasztott és nehezen hagyta el zsiabdát, súlyos, szinte fagyos ajkamat. Rám meredt:

– Nem kerestél?

– Nem. Valami idevonzott. Nem hívtál? Biztos hívtál. Mit csinálsz itt? Hiszen éjszaka van. Vékony karjaival görcsösen átölelt.

– Igen, éjjel van. Nemsokára hajnalodik. Ó, Sinclair, hát nem felejtettél el! Meg tudsz nekem bocsátani?

– Mit kéne megbocsátanom?

– Hogy olyan utálatos voltam! Csak most jutott eszembe a beszélgetésünk. Négy vagy öt nappal ezelőtt lehetett. Mintha egy élet múlt volna el azóta. De most hirtelen minden megvilágosodott. Nem csak az, ami kettőnk közt történt, hanem az is, hogy miért jöttem ide, és hogy mire készült itt Knauer.

– Meg akartad ölni magad, Knauer? Összerázkódott a hidegtől és a félelemtől.

– Igen, azt akartam. Nem tudom, hogy képes lettem volna-e rá. Meg akartam várni a reggelt. Kivittem a szabadba. A hajnal első vízszintes fénynyalábjai kimondhatatlanul hidegen és kedvetlenül pislogtak a szürke levegőben. Egy darabig karon fogva vezettem a fiút. Ilyen szavak fakadtak belőlem:

– Most hazamész, és senkinek sem mondasz semmit! Rossz úton jártál, igen, rossz úton! És nem is vagyunk disznók, ahogy gondolod. Emberek vagyunk. Isteneket teremtünk, harcolunk velük, és ők megáldanak minket. Némán mentünk tovább és úgy is váltunk el. Mire hazaértem, már nappal volt. Abból az időből, amelyet nekem St. még tartogatott, azok az órák voltak a legszebbek, amelyeket Pistoriusszal az orgonánál vagy a kandalló tüze előtt töltöttem. Együtt olvastunk egy görög szöveget Abraxasról, részleteket olvasott fel nekem a Védákból és megtanított a szent OM” mondására. Mindazonáltal nem ezek a tudományosságok fejlesztettek igazán, hanem inkább az ellenkezőjük. Ami nekem jót tett, az az előrejutás volt önmagamban, a növekvő bizalmam az álmaimban, a gondolataimban és megérzéseimben, és az önmagamban rejlő erő egyre biztosabb tudata. Pistoriusszal különbözőképpen tudtam érintkezni. Csak erősen rágondoltam, és biztos lehettem benne, hogy ő vagy egy üdvözlőtel eljut hozzám. Ugyanúgy, mint Demiantól, tőle is bármit kérdezhettem, akkor is, ha ő maga nem is volt jelen. Elég

volt erősen elképzelnem őt, és kérdéseimet gondolatok formájában irányítottam hozzá. Mint válasz, az a lelkiertő tért vissza hozzám, amelyet akkor a kérdésbe beleadtam. Csakhogy nem Pistorius volt az, akit magam elé képzeltem olyankor, nem is Max Demian, hanem a kép, amelyet megálmodtam és megfestettem, a férfi-nő démonom álomképe, akihez fohászkoztam. Most már nem csak az álmaimban és papírra festve élt, hanem bennem is, mint eszményképem, azonkívül lényemet is erősítette. Különös és olykor komikus volt viszonyom Knauerrel, a felsült öngyilkossal. Azóta az éjszaka óta, amikor hozzá küldtettem, úgy csüngött rajtam, mint egy hú szolga vagy kutya, megpróbálta az enyémhez kötni életét, és vakon követett. A legfurcsább kérdésekkel és kívánságokkal fordult hozzám, szellemeket akart látni, a Kabbalát akarta kitanulni, és nem hitte el, amikor bizonygattam neki, hogy ezekhez mit sem értek. Azt gondolta rólam, mindenre képes vagyok. A különös csak az volt, hogy mindig éppen akkor jött hozzám furcsa és ostoba kérdéseivel, amikor bennem is minden összekuszálódott, szeszélyes ötletei pedig gyakran adták meg az utolsó lökést a megoldáshoz. Gyakran terhemre volt, és elzavartam, de éreztem: ő is nekem küldtetett, belőle is, megkétszerezve jött vissza hozzám az, amit adtam, ő is vezetőm volt, vagy inkább az utam. Azokból az ostoba könyvekből és írásokból, amelyeket odahordott hozzám, s amelyekben üdvösségét kereste, többet tanultam, mint amennyit akkor gondoltam volna. Ez a Knauer később észrevétlenül tűnt el az utamról. Vele nem kellett összeütközésbe kerülnöm. Annál inkább Pistorius barátommal. Vele még át kellett élnem valami különösét St.-i iskolaéveim vége felé. Az ártatlan embernek is kijut egyszer vagy többször az életben, hogy nem tud megfelelni a könyörület és a hála szép erényeinek. Mindenkinek meg kell tennie egyszer azt a lépést, amely az apjától vagy a tanítótól elválasztja, mindenkinek meg kell éreznie valamit a magány szigorából, még akkor is, ha a legtöbben ebből keveset képesek eltűrni, és hamarosan ismét keresnek egy helyet, ahol vezetőre találnak, ahol meghúzhatják magukat. Szüleimtől és világuktól, szép gyermekeim „fényes” világától nem heves harcok árán szakadtam el. Lassan és csaknem észrevétlenül, fokról fokra távolodtam el és idegenedtem el tőlük. Amikor hazalátogattam, ez sok keserű órát okozott nekem, és sajnálattal töltött el, de nem hatolt mélyen a szívembe, nem volt elviselhetetlen. De ha valakit nem illendőségből szeretünk és tisztelünk, hanem mert lelkünk legmélye készlet erre, ha valakinek odaadó tanítványai és őszinte barátai voltunk a szívünk mélyéig, akkor keserű és szörnyű az a pillanat, amikor hirtelen felismerjük, hogy az áramlat, amelyben haladunk, elsodor a szeretett személytől. Akkor minden gondolat, amely a barátot és tanítót elutasítja, mint mérges tüske fordul vissza szívünk felé, és minden védekező mozdulatunk saját arcunkba talál. Akkor az, aki erkölcsösnek hiszi magát, mint ocsmány szidalmat és mint szégyenbélyeget éli meg az olyan szavakat, mint „hütlenség és „hálátlanság”. Akkor a riadt szív rettegve menekül vissza a gyermekkori erények kedves völgyébe, s nem akarja tudomásul venni, hogy ennek a szakításnak is be kell következnie, hogy ezt a kötést is el kell vágni. Lassan kialakult bennem egy érzés, amely nem engedte, hogy fenntartás nélkül a vezetőmnek fogadjam el a barátomat, Pistoriust. Ifjúkorom legfontosabb hónapjainak élményét az ő barátsága, tanácsai, vigasza, közelsége jelentette. Rajta keresztül Isten szólt hozzám. Szavaival álmaim tisztán, érthetően tértek vissza hozzám. Bátorságot adott ahhoz, hogy önmagammá váljak. Most azonban lassan nőtt bennem az ellenállás vele szemben. Túl sok kioktatást hallottam a szavaiban, úgy éreztem, csak egy részemet érti meg egészen. Nem volt közöttünk veszekedés, nem volt szakítás, még csak szóváltás sem. Csak egyetlen, tulajdonképpen ártatlan szót mondtam neki – de mégis éppen ez volt az a pillanat, amikor egy illúzió, amely bennünket összetartott, színes cserepekre hullott szét. Jó ideje nyomasztott már ez a sejtés, egy vasárnap pedig, Pistorius tudóskamrájában, határozott érzéssé változott. A tűz előtt feküdtünk a földön, és ő azokról a misztériumokról és vallásformákról beszélt, amelyeket tanulmányozott, amelyeken töprengett és amelyeknek lehetséges jövője foglalkoztatta. Nekem azonban mindez inkább furcsának és érdekesnek tűnt, mint létfontosságúnak, pusztán okoskodást hallottam ki belőle, értelmetlen keresgélést letűnt világok romjai között. Egyszerre ellenszenvet éreztem az ilyen gondolkodásmód iránt, a mitológiák kultusza iránt, gyűlöltem, hogy a ránk maradt hitformákat kirakós játéknak tekintik.

– Pistorius – mondtam hirtelen, s magam is meglepődtem, milyen ijesztően tör fel belőlem a rosszindulat jobb lenne, ha egyszer elmesélné nekem egy álmát, egy valódi álmát, amit az éjjel látott. Amit itt előad, az olyan... olyan átkozottul porlepte! Sohasem hallott még így beszélni, és ugyanabban a pillanatban átvillant rajtam – bár szégyelltem és megijedtem a gondolatától – hogy a nyilat, amelyet kilőttem felé és amellyel a szívébe találtam, az ő fegyvertárából vettem, hogy az ironikus hangú önvádakat, amelyeket tőle hallottam, most gonoszul, kihegyezett formában fordítottam ellene. Tüstént megérezte ezt ő is, és azonnal elhallgatott. Szívemben hideg félelem áradt szét, amint ránéztem és láttam, hogy rettenetesen elsápadt. Hosszú, súlyos csend után fát rakott a tűzre és halkán így szólt:

– Teljesen igaza van, Sinclair, maga okos fickó. Ezentúl megkímélem a porlepte kacattól. Tökéletes nyugalommal beszélt, én azonban nagyon is kihallottam szavaiból a megsebzettség fájdalmát. Mit tettem! A sírás határán voltam, szerettem volna tiszta szívvel fordulni hozzá, bocsánatát kérni, biztosítani szeretetemről és gyöngéd hálámról. Megható szavak jutottak eszembe – de nem jöttek a számra. Csak feküdtem, a tűzbe bámultam és hallgattam. Ő is hallgatott. Így feküdtünk, a tűz kialudt, összeesett a parázs, és én minden egyes kihunyó lángnál éreztem, hogy vele együtt elhamvad valami szép és bensőséges, elszáll és nem jön vissza többé.

– Attól félek, félreértett – mondtam végül rekedten, nagyon erőltetve. Ostoba, értelmetlen szavak jöttek gépiesen kiszáradt számra, mintha egy folytatásos képregényből olvastam volna fel őket.

– Nagyon is jól értem, amit mond – mondta Pistorius halkán.

– Hisz igaza van.

– Várt, majd lassan folytatta: Már amennyiben egy embernek igaza lehet egy másikkal szemben. Nem, nem! Kialtott valami bennem, nincs igazam! De mondani nem tudtam semmit! Tudtam, hogy egyetlen kis szavammal az elevenére, valami hiányosságára, fájdalmas pontjára tapintottam. Azt a pontot érintettem meg, ahol ő sem bízott magában. Eszményképe bizony „porlepte” volt, a régmúltat kereső romantikusé. Hirtelen mélyen átéreztem: ami Pistorius nekem volt, éppen az nem tudott lenni saját maga számára, amit nekem adott, azt nem tudta megadni önmagának. Olyan útra vezetett, amelyen ő maga, a vezető nem tudott végigmenni. Isten tudja, hogyan jött a számra ilyen szó! Egyáltalán nem gondoltam rosszra, nem is sejtettem a katasztrófát. Kimondtam valamit, aminek jelentéséről abban a pillanatban nem volt tudomásom, engedtem egy könnyed, tréfás, kicsit gonoszkodó ötletnek, és sors lett belőle. Figyelmetlenségéből apró gorombaságot követtem el, amely ítéletté változott. Ó, mennyire kívántam akkor, hogy dühöngjön, védekezzen, kiabáljon velem! Nem tett semmi ilyesmit, s így nekem maradt az önvád. Ő mosolygott volna, de hogy képtelen volt rá, abból láttam a legjobban, mennyire az elevenébe találtam. Azzal, hogy tőlem, a kotnyeles és hálátlan tanítványától Pistorius az ütést ilyen némán elfogadta, hogy hallgatott és igazat adott nekem, hogy szavamat mint sorsát fogadta el, ezerszeresére nagyította bennem azt az érzést, hogy meggondolatlan voltam, s meggyűlöltettem önmagammal. Amikor ütöttem, erős és védekezésre kész emberre számítottam – s helyette csendes, tűrő embert találtam, aki védekezés nélkül, némán megadta magát. Sokáig feküdtünk még a pislákoló tűz előtt, amelyben minden parázsló alak, minden kunkorodó hamuszál boldog, szép, gazdag órákat idézett föl emlékezetemben, s egyre nagyobbra duzzasztotta adósságomat Pistoriusszal szemben. Végül nem bírtam tovább. Felálltam és elmentem. Sokáig álltam az ajtaja előtt, aztán a sötét lépcsőn, sokáig vártam még a ház előtt, hátha utánam jön. Később órákon keresztül bolyongtam a városban, a város peremén, parkokban és az erdőben, egészen estig. Akkor éreztem először Káin jegyét a homlokomon. Csak lassan jutottam el addig, hogy elgondolkozzak. Minden gondolatom azzal kezdődött, hogy engem vádolt és Pistoriust védte. De mindegyik éppen az ellenkezőjével végződött. Ezerszer voltam azon a ponton, hogy hirtelenséggel megbánom és visszavonom – de aztán mindig rájöttem, hogy igazam volt. Csak most sikerült megértenem Pistoriust, felépítettem magamban, amit megálmodott: lelkész akart lenni, aki az új vallást hirdeti, az emelkedettség, a szeretet és imádat új formáit nyújtja, új jelképeket állít fel. Ám nem volt ehhez ereje, nem ez volt a küldetése. Túl nagy élvezettel időzött el a múltban, túl pontosan ismerte a régi világot, túl sokat tudott Egyiptomról, Indiáról, Mithrasról és Abraxasról. Azokat a képeket szerette, amilyeneket a föld már látott, ugyanakkor lelke mélyén maga is jól tudta, hogy a nagy Ujnak valóban újnak és másnak kell lennie, hogy friss földből kell kibugyannia, nem múzeumokból és könyvtárakból kell életerőt merítenie. Talán az volt a küldetése, hogy segítse az embereket abban, hogy magukra találjanak, mint ahogy azt velem is tette, s nem pedig az, hogy új isteneket adjon nekik, akikről még senki sem hallott. Tüzes parázként égetett meg a felismerés: mindenkinek van „megbízatása”, de azt nem választhatja senki önmaga, nem tervezheti meg és nem végezheti el tetszése szerint. Hiba, ha valaki új isteneket vagy bármit is akar adni a világnak! Nincs, nem volt, és nem is lehet a tudatra ébredt embernek más kötelessége, mint hogy önmagát keresse, belül megerősödjék és a saját útján tapogatózzon előre, akárhova vezet is az az út. Mélyen megrázott ez a felfedezés, amely számomra ennek az élménynek a gyümölcse lett. Gyakran eljátszottam a jövő képeivel, álmodtam szerepekről, amelyeket nekem szánt a sors: lehetnék talán költő, próféta, festő vagy valami más. Ám ekkor rájöttem, hogy mindez értelmetlen. Nem azért vagyok itt, hogy verset írjak, prédikáljak vagy fessek. Sem én, se más. Mindez mellékes. Mindenkinek csak egyetlen igazi „megbízatása” van: hogy önmagára találjon. Végezheti mint költő, mint örült, mint próféta vagy mint bűnöző. Ez nem a mi dolgunk, sőt végső soron jelentősége sincs. Nem az a dolgunk, hogy kitaláljunk magunknak egy sorsot, hanem az, hogy megtaláljuk a sajátunkat, s azt teljességgel és töretlenül éljük végig. Minden más csak félmegoldás, megfutamodás, visszamenekülés a tömeg eszményeihez, alkalmazkodás, és rettegés a saját lelkünkötől. Félelmetes és szentséges volt, amint tisztán kirajzolódott előttem egy új kép, amelyet százszor megsejtettem, talán nem egyszer már meg is fogalmaztam, de mégis csak most éltem át igazán. A természet kísérletezése vagyok, amely az ősmélységből kihajított a bizonytalanságba, talán valami új felé, talán a semmibe, és nem lehet más hivatásom, mint hogy teljesen azonosuljak e hajítás lendületével, és átérezzem akaratát. Csakis ez, semmi más! Sokféle magányt kóstoltam már. Most megsejtettem, hogy létezik sokkal mélyebb magány is, és hogy nem menekülhetek előle. Nem próbáltam megbékíteni Pistoriust. Barátok maradtunk, de kapcsolatunk megváltozott. Csak egyetlenegyszer beszélünk az esetről, pontosabban csak ő. Azt mondta: „Tudja, hogy lelkész szerettem volna lenni. Legszívesebben annak az új vallásnak lettem volna lelképásztora, amelyről már vannak sejtéseink. Sohasem lehetek az, tudom, már régóta tudtam, bár magamnak sosem vallottam be. Így hát más lelki szolgálatot teljesítek majd, talán orgonázással,

talán máshogy. De mindig kell, hogy legyen körülöttem valami, amit szépnek és szentnek tartok: orgonazene és misztérium, szimbólum és mítosz. Szükségem van erre, és nem engedek belőle. Ez az én gyengém. Mert néha tudom, időnként tudom, Sinclair, hogy nem volna szabad megengednem magamnak ilyen kívánságokat, hogy ez luxus és gyengeség. Mennyivel nagyszerűbb és helyesebb lenne, ha egész egyszerűen átengedném magam a sorsnak, s elfelejteném az összes igényemet. Csakhogy képtelen vagyok erre, ez az egyetlen, amire képtelen vagyok. Maga talán képes lesz rá egyszer. Nehéz, a világon ez az egyetlen, ami valóban nehéz, barátom. Gyakran álmodtam róla, de nem tudom megtenni, iszonyodom tőle – képtelen vagyok teljesen meztelenül és egyedül állni. Én is csak egy szegény, gyarló eb vagyok, akinek szüksége van egy kis melegre és némi ennivalóra, és néha szeretné érezni a hasonszőrűek közelségét. Aki valóban nem akar mást, mint megélni a sorsát, annak nincsenek már társai, tökéletesen egyedül van, csak a hideg világűr veszi körül. Gondoljon csak Jézusra a Getsemáne-kertben. Éltek mártírok, akik szívesen hagyták magukat keresztre feszíteni, de ők sem voltak ilyenek, nem voltak szabadok, ők is akartak valamit, amibe beleszerettek, és amiben kibontakozhattak. Voltak példaképeik, voltak ideáljai. Aki már csak a sorsot akarja, annak nincsenek sem példaképei, sem ideáljai, nem szeret semmit, nem vigasztalja semmi. Tulajdonképpen ezen az úton kellene menni. Az olyan emberek, mint maga és én, magányosak vagyunk, de még egymásnak társai vagyunk, még titkos elégtételt érzünk, hogy mások vagyunk, hogy fellázadunk, hogy nem a szokványosat akarjuk. De ezen is túl kell lépnie annak, aki teljesen végig akarja járni az utat. Az ne akarjon forradalmár, példakép, vagy mártír lenni. Egyébként az lehetetlen is...” Igen, lehetetlen is volt. De lehetett álmodni róla, lehetett megérezni, sejteni. Ha egy órára teljes csendben egészen egyedül maradtam, néha megéreztem belőle valamit. Olyankor magamba fordultam, és belenézttem sorsom tágra nyitott szemébe. Lehetett tele bölcsességgel vagy örülettel, sugározhatott szeretetet vagy mély gonosztságot, mindegy volt. Nem én választottam, nem én akartam. Csak önmagamot akarhattam, csak a sorsomat. Eddig a pontig vezetett el Pistorius. Azokban a napokban szinte vakon járkáltam, vihar zúgott bennem, minden lépés veszélyt rejtett magában. Nem láttam magam előtt mást, mint feneketlen sötétséget, amelyben minden eddigi út elveszett és elsüllyedt. Lelkemben pedig a vezető képét láttam, aki Demianra hasonlított, és akinek szemében a sorsom tükröződött. Felírtam egy papírra: „Elhagyott egy vezetőm. Teljes sötétség vesz körül. Egy lépést sem tudok megtenni egyedül. Segíts!” Ezt akartam Demiannak elküldeni. Mégsem tettem: valahányszor már-már elküldtem volna, egyszerre csak semmitmondónak és értelmetlennek találtam. De betéve tudtam ezt a kis imát és gyakran elmondtam magamban. Minden percben velem volt. Kezdtém sejteni, mi is az imádság. Kijártam az iskolát. A szünidőben apám utazgatni akart küldeni, és aztán egyetemre. Hogy melyik karra, azt nem tudtam. Végül filozófiára írtak be, egy szemeszterre. Ugyanilyen elégedett lettem volna bármi mással is.

HETEDIK FEJEZET – Éva asszony

A szünidőben egyszer elmentem ahhoz a házhoz, ahol évekkal ezelőtt Max Demian az édesanyjával lakott. Egy idős asszony sétált a kertben, megszólítottam, és megtudtam, hogy övé a ház. A Demian családról kérdeztem. Jól emlékezett rájuk, de nem tudta, hol laknak most. Miután tovább érdeklődtem, behívott a házba, előkeresett egy bőrkötésű albumot, és mutatott nekem egy képet Demian anyjáról. Teljesen megfeledkeztem róla. Amint azonban a kis képet megláttam, elállt a szívverésem.

– Ez volt az én álomképem! Ez volt az a hatalmas, majdnem férfias nőalak, a fiához hasonló, de az anyaság vonásaival, a szigor vonásaival, a szenvedélyesség vonásaival, szép és csábító, szép és megközelíthetetlen, démon és anya, sors és szerető. Ő volt az! Mint elképesztő csoda hasított belém, hogy álomképem nem égi lény! Létezik egy ilyen nő, aki sorsom vonásait viseli. Azonfelül Demian anyja. De hol van? Hol? Nem sokkal azután elkezdtem utazgatni. Különös utazás volt az! Megállás nélkül, helységről helysére ötletszerűen utaztam, s mindig ezt a nőt kerestem. Voltak napok, amikor csupa olyan emberrel találkoztam, akik rá emlékeztettek, rá hasonlítottak, őt visszhangozták, olyanokkal, mint akik zavaros álmomban, idegen városok sikátorain keresztül, pályaudvarokra és vasúti kocsikba csaltak. Voltak azonban olyan napok is, amikor beláttam, milyen haszontalan a keresés. Olyankor tétlenül üldögéltem valahol egy parkban, egy szálloda kertjében vagy egy váróteremben, magamba merültem és megpróbáltam feleleveníteni a képet. Am olyankor megjárod és elmenekült. Nem tudtam aludni, csak az ismeretlen tájakon keresztülrobogó vonatokban bóbiskoltam el néha egy-egy negyedórára. Egyszer, Zürichben, rám akaszkodott egy nő: csinos, kissé szemtelen nőcske volt. Keresztülnéztem rajta, mintha levegő lett volna és továbbmentem. Úgy éreztem, inkább nyomban meghalok, mint hogy akár egy órányi együttlétet is áldozzak egy másik nőre. Éreztem, hogy vonz a sorsom, éreztem, hogy már nincs messze a beteljesülés, és majd megőrültem a türelmetlenségtől, hogy nem tehetek érte semmit. Egyszer valamelyik pályaudvaron, azt hiszem, Innsbruckban, egy éppen induló vonat ablakában megláttam egy alakot, aki órá emlékeztetett. Utána napokig boldogtalan voltam. Akkoriban egy éjjel egyszer csak ismét megjelent álmomban, sivár érzéssel és megszégyenülten ébredtem fel, mert rájöttem, hogy vadászatom értelmetlen. Egyenesen hazautaztam. Pár héttel később beiratkoztam a H.-i egyetemre, ahol minden

kiábrándított. A filozófiatörténeti előadások ugyanolyan lélektelenek és gépiesek voltak, mint az egyetemista ifjak bolondozásai. Minden sablonosan zajlott: az egyik ugyanazt fújta, mint a másik, és a felforrósodott jókedv a kisfiú arcokon lehangolóan üresnek és előregyártottnak látszott. Én azonban szabad voltam, egész nap azt csináltam, amit akartam. A városon kívül laktam, egy öreg ház falai között, csendesen és nyugalmasan, asztalomon egy pár Nietzsche-kötettel. Együtt éltem Nietzschével. Felfedeztem lelke magányát, megéreztem a sorsot, amely feltartóztathatatlanul hajszolta, vele együtt szenvedtem, és boldog voltam, hogy rábukkantam valakire, aki ilyen könyörtelenül a maga útját járta. Késő este kószáltam egyszer a városban, a lengő őszi szélben, és hallgattam a vendéglőkben danázó diákokat. A nyitott ablakokból felhőkben ömlött kifelé a dohányfüst, s tömény, élettelenül egységes áradatban az ének, amely harsányan és keményen szólt ugyan, de mégsem szárnyalt. Egy utcasarkon álltam és hallgattam, amint egyszerre két kocsmából zengett a fiatalság kötelességszerű éjszakai vidámkodása. Mindenütt a közösség, mindenütt összebújás, mindenütt menekülés a sors elől az akol finom melegébe! Mögöttem két férfi haladt el lassan. Meghallottam néhány mondatot a beszélgetésükből.

– Nem pontosan olyan ez, mint a legényház egy néger faluban? – mondta az egyik.

– Mindenben megegyeznek, sőt a tetoválás is még mindig divat. Látja, ez a fiatal Európa. A hangra nyomban felfigyeltem: ismerősen hangzott. Követtem a két férfit a sötét sikátorban. Az egyik japán volt, alacsony és elegáns, egy lámpa alatt láttam felcsillanni sárga, mosolygó arcát. A másik tovább beszélt:

– Bizonyára önöknél, Japánban sem lehet jobb. Mindenütt kevés az olyan ember, aki nem vegyül el a hordában. Azért néhány itt is akad. Minden szó örömmel vegyes ijedséggel futott át rajtam. Felismertem a beszélőt. Demian volt. A szeles éjszakában követtem őt és a japánt a sötét utcácskákon keresztül. Hallgattam beszélgetésüket és élveztem Demian zengő hangját. Hangszíne mit sem változott. Ugyanazt a régi bizonyosságot és nyugalmat éreztem benne, ami most is a hatalmába kerített. Szépnek láttam mindent. Megtaláltam őt. Egy elővárosi utca végén a japán búcsút vett és benyitott egy kapun. Demian visszafordult, én pedig megálltam és az utca közepén vártam őt. Szívdobogva néztem, amint közeledik, egyenes tartással, rugalmas léptekkel, barna esőkabátban, karjára akasztott vékony sétatobattal. Jött, anélkül, hogy egyenletes lépteit megváltoztatta volna, egészen közel jött hozzám, levette a kalapját, és akkor megláttam világos arcát, amely a határozott szájával és a különös fénnel széles homlokán ugyanolyan volt, mint régen.

– Demian – kiáltottam. Kezet nyújtott.

– Szóval itt vagy, Sinclair! Már vártalak.

– Te tudtad, hogy itt vagyok?

– Tudni éppen nem tudtam, de reméltem. Ma este láttalak először, hisz egész végig utánunk jöttél! – Ezek szerint azonnal megismertél?

– Természetesen. Igaz, megváltoztál. De rajtad van a jel.

– A jel? Miféle jel?

– Káin-jelnek hívtuk régen, ha még emlékszel. Ez a mi jelünk. Mindig rajtad volt, azért lettem a barátod. De most már jobban látszik.

– Ezt nem tudtam, bár tulajdonképpen mégis. Egyszer festettem rólad egy képet, és csodálkoztam, hogy rám is hasonlított. A jel miatt volt?

– Igen. Jó, hogy végre itt vagy. Anyám is örülni fog. Megijedtem.

– Édesanyád? Itt van ő is? Hisz nem is ismer engem.

– Elég sokat tud rólad. Megismer akkor is, ha nem mondom meg, ki vagy. Sokáig nem hallottunk rólad.

– Pedig gyakran akartam írni, de nem ment. Egy ideje éreztem már, hogy nemsokára rád találok. Minden nap erre vártam. Belém karolt, és továbbmentünk. Nyugalma engem is elárasztott. Nemsokára úgy csevegtünk, mint régen. Az iskolaévekre emlékeztünk, a hittanórákra, arra a szerencsétlen szünidei együttlétre is.

– Csak arról a legrégebbi és legszorosabb kötelékünkről, Franz Kromer történetéről nem esett szó most sem. Váratlanul különös, a jövő sejtelmétől terhes fejtegetések kellős közepén találtuk magunkat. A japán és Demian társalgását felidézve a diákletről beszélgettünk, aztán olyasmiről, ami nem is kapcsolódott ehhez, de Demian szavai mégis rávilágítottak a belső összefüggésükre. Európa szelleméről beszélt, és a kor ismertetőjegyeről. Mindenütt, mondta, szövegeteknek és hordákat alkotnak, ám a szabadság és a szeretet eltűnt. Minden közösség nem egyéb, mint

kényszerképzet, akár diákszövetségről, akár dalegyletről, akár országokról legyen szó. E közösségeket félelem, rettegés, zavarodottság tartja össze, de öregek, korhadtak és közel vannak az összeomláshoz.

– A közösség – mondta Demian – szép dolog. De ami körülöttünk mindenütt burjánzik, az nem. Az igazi közösség még nem létezik, de majd létrejön, mégpedig azáltal, hogy az emberek kölcsönösen odafigyelnek egymásra, s ez a közösség alakítja a világot. Amit most közösségnek neveznek, az csak horda. Az emberek egymáshoz menekülnek, mert félnek egymástól – urak urakhoz, munkások munkásokhoz, tanult emberek tanult emberekhez. S hogy miért félnek? Az ember csak akkor fél, ha nincs harmóniában önmagával. Az emberek most azért félnek, mert sohasem tettek hitet önmaguk mellett. A közösségek olyan emberekből állnak, akik félnek a bennük lévő ismeretlentől! Mindannyian érzik, hogy életük törvényei már nem érvényesek, elavult törvénytáblák szerint élnek, hogy sem vallásaik, sem erkölceik nem arra irányítják őket, amerre haladniuk kellene. Száz és még több éven keresztül Európa csak a fejét törte, és gyárakat épített! Pontosan tudják, mennyi lőpor szükséges ahhoz, hogy egy embert megöljenek, de nem tudják, hogyan kell szólni Istenhez! Még azt sem tudják, hogyan lehet egy órán át derűs valaki. Nézz csak meg egy ilyen diákkocsmát! Vagy egy szórakozóhelyet, ahová a gazdagok járnak! Reménytelen! Kedves Sinclair, ebből semmi jó nem származhat! Azok az emberek, akik ilyen féltősen összebújnak, tele vannak rettegéssel és gonoszsággal, egyikük sem bízik a másikban. Olyan ideálokon csüngnek, amelyek már érvényüket veszítették, s megkövezik, aki újat próbál állítani eléjük. Érzem, hogy lesznek még összeütközések, lesznek itt harcok, hidd el, nemsokára lesznek! Természetesen nem fogják a világot „megváltani”. Mindegy, hogy ki üti agyon a másikat, mindegy, hogy a munkások vagy a gyárosok kerülnek felülre, mindegy, hogy ki tiporja el a másikat, ha Oroszország és Németország egymásra támad – csak a tulajdonosok cserélődnek. Mégsem lesz ez hiábavaló, mert megmutatja a mai ideálok értéktelenségét, eltakarítja a kőkorszaki isteneket. Ez a mostani világ meg akar halni, el akar pusztulni, és el is fog pusztulni.

– És mi lesz akkor belőlünk? – kérdeztem.

– Belőlünk? Hát talán mi is vele pusztulunk. Agyonütni minket is lehet. De azzal még nincs a dolog elintézve. Az emberiség akarata a köré tömörül majd, ami belőlünk megmarad, vagy a túlélők köré. Akkor majd megmutatkozik az emberiség akarata, hiába rikácsolta túl egy ideig Európánk a technikai és tudományos zsibvásárával. Akkor majd kiderül, hogy az emberiség akarata soha és sehol sem azonos a mai közösségek, országok, népek, egyesületek és egyházak akaratával. Kiderül az is, hogy az, ami a természet célja az emberrel, minden egyénben meg van írva, benned is és bennem is. Benne volt Jézusban, benne volt Nietzschében. Ha a mai közösségek összeomlanak, végre teret kapnak ezek az egyedül fontos áramlatok, amelyek akár napról napra is változhatnak. Később megálltunk egy kert előtt a folyónál.

– Itt lakunk – mondta Demian.

– Gyere el egyszer hozzánk! Nagyon várunk! A hűvös éjszakában boldogan tettem meg a hosszú utat hazáig. Itt-ott hazafelé tartó egyetemisták zajongtak, imbolyogtak az utcákon. Régebben gyakran éreztem az ellentétet furcsa vidámságuk és magányos életem között, hol irigyeltem, hol megvettem őket. De még sohasem éreztem olyan nyugalommal és belső erővel, mint ma, hogy ez a világ már alig érint meg, hogy távolivá vált, letűnt. Eszembe jutottak szülővárosom hivatalnokai, az öreg, tisztos urak, akik úgy csüngtek átkocsomázott diákéveik emlékein, mintha az az idő maga lett volna a Paradicsom, és a diákélet elvesztett „szabadságából” olyan kultuszt teremtettek, mint a költők vagy a romantikus írók a gyermekkorból. Mindenütt ugyanazt láttam! A szabadságot” és „boldogságot” mindig valahol máshol keresték az emberek, merő félelemből, nehogy valaki a saját felelősségükre emlékeztethesse, a saját életútjukra figyelmeztethesse őket. Néhány évig védtek és hőzöngtek, aztán meghúzták magukat és komoly urak lettek, s szolgálták az államot. Igen, valami romlani kezdett, rohadásnak indult minálunk, s a diákok buta kicsapongásai legalább nem voltak annyira ostobák, annyira rosszak, mint annyi minden más. Messze laktam, s mire hazaértem és az ágyamba kerültem, ezek a gondolatok szertefoszlottak, s teljes lelkeimmel átadtam magam annak az ígéretnek, amelyet aznap kaptam. Ha akarom, akár már holnap is meglátogathatom Demian anyját! Legyenek boldogok a diákok a kocsmáikban, tetoválják csak az arcukat, rohadjon el a pusztulásra váró világ – mi közöm volt már mindehhez! Én csak arra vártam, hogy a sorsom új képben lépjen elé. Mélyen és sokáig aludtam. Az új nap ünnepként köszöntött be hozzám: ilyet gyermekkorom karácsonyai óta nem tapasztaltam. Lelkem mélyéig felbolydultam, de nem féltem. Éreztem, hogy fontos nap kezdődött számomra. Láttam és éreztem, hogy a világ megváltozott körülöttem, várakozó, összefüggésekkel teli és emelkedett lett. A halkán szemerkélő őszi eső is szép volt, csendes és ünnepélyes, tele komoly, de mégis derűs muzsikával. Először történt életemben, hogy a külső világ tisztán egybehangzott a belsővel – ilyenkor ünnepel a lélek, ilyenkor érdemes élni. Az utcán nem zavart egyetlen ház, kirakat vagy arc sem: minden olyan volt, amilyennek lennie kellett, de mégsem viselte hétköznapian semmitmondó arcát, hanem várakozó volt, hódolattal ment elébe a sorsnak. Kisfiú koromban láttam ilyenek a

világot a nagy ünnepek reggelén, Karácsonykor és Húsvétkor. El sem tudtam képzelni, hogy a világ még ilyen szép lehet egyszer! Megszoktam, hogy befelé élek, megszoktam, hogy nem is érzékelem már a külvilágot, azt hittem, ha véget ér a gyermekkorom, akkor elkerülhetetlenül eltűnnek a csillogó színek is, hogy a szabadságnak és a lélek felnőtté válásának bizonyos mértékben az az ára, hogy le kell mondanunk e kedves csillogásról. Elragadtatással töltött el a felismerés, hogy a csillogás csak sötétben van, valami eltakarja előlünk, és aki a gyermeki boldogságról lemondott és szabaddá válik, láthatja a világ csillogását, és újra megérezheti a gyermekkorban érzett belső borzongást. Eljött az óra, amikor végre ott lehettem a külvárosi kertnél, ahol Max Demiantól az éjjel elbúcsúztam. Magas, ködszürke fák mögött, megbújva állt egy kicsi ház, amely világos volt és lakályos: magas virágtövek egy nagy üvegfal mögött, csillogó ablakok mögött sötét szobák, falaikon képek és könyvespolcok. A bejárati ajtó közvetlenül egy fűtött hallba nyílt. A feketeruhás, fehér kötényes öreg cseléd szótlanul vezetett be, s elvette a kabátomat. Egyedül maradtam a hallban. Körülnéztem, és máris álmaim kellős közepén találtam magam. Egy ajtó fölött a sötét faborítású falon fekete keretes, beüvegezett kép függött! Rögtön megismertem: karvalyfejű arany madaram volt, amint kitör a tojáshéjból, kirepül a világból. Meghatottan álltam előtte: fájdalmas örömet éreztem a szívem körül, mintha ebben a pillanatban mindenre, amit valaha tettem és átéltem, választ kaptam volna, mintha elértem volna a beteljesülést. Megannyi kép suhant át villámgyorsan lelkemen: a szülői ház, a régi kőcímer a kapuív fölött, az ifjú Demian, amint a címet rajzolja. Látom magam, kisfiúként, amint ellenségem, Kromer gonosz hatalmába kerülök, és rettegek, majd ifjúként, amint csendes diákszobám asztalánál vágyam madarát festem; látom a lelkem, amint saját szálainak hálójába gabalyodik. Minden, egészen eddig a pillanatig minden visszacsendült bennem, választ kapott, helyeslésre talált és bizonyosságot nyert. Könnybelábadt szemmel bámultam a képre, miközben lelkem legmélyébe láttam. Később a madárkép alá siklott a pillantásom: a nyitott ajtóban magas, sötét ruhás nő állt. Ő volt az. Nem tudtam megszólalni. A szép méltóságteljes asszony barátságosan mosolygott rám. Arca, éppúgy, mint a fiáé, időtlen és kortalan volt, tele életerővel. Pillantása beteljesülés volt, üdvözlése hazatérést jelentett. Szótlanul nyújtottam felé mindkét kezem. Ő megfogta, s a sajátjába zárta. Erős, meleg keze volt.

– Maga Sinclair! Rögtön megismertem. Isten hozta! Mély és meleg volt a hangja, úgy szívtam magamba, mint az édes bort. Fölpillantottam nyugodt arcába, fekete, kifürkészhetetlen szemébe, üde, érett ajkára, magas, fejedelmi homlokára, amely a jelet hordozta.

– Milyen boldog vagyok! – kiáltottam és megcsókoltam mindkét kezét.

– Azt hiszem, egész életemben úton voltam, s csak most érkeztem haza. Anyaian elmosolyodott.

– Haza sohasem ér az ember – mondta barátságosan.

– De ahol baráti szálak futnak össze, ott egy órára az egész világ szülőföldnek látszik. Azt mondta ki, amit a hozzá vezető úton éreztem. Hangjában és szavaiban nagyon hasonlított a fiára, de mégis egészen más volt. Minden szó érettebben, melegebben, magától értetődőbben hagyta el az ajkát. De mint ahogy hajdanában Maxra sem mondta volna senki, hogy kisfiú, most anyja sem festett úgy, mint egy felnőtt férfi anyja. Olyan fiatalos báj lengte körül arcát és haját, olyan feszes és rántalan volt aranszínű bőre, olyan viruló az ajka! Ahogy ott állt előttem, fenségesebb volt, mint álmaimban, közelsége maga a szerelmi boldogság, tekintete maga a beteljesülés. Ez tehát az új kép, amelyben sorsom megmutatja magát nekem! Nem látszott már szigorúnak, nem szigetelt el semmitől, inkább érett volt és örömteli. Nem határoztam el semmit, nem tettem fogadalmat – elértem egy célhoz, egy magaslatra, ahonnan a további út hosszúnak, de pompásnak látszott, az ígéret földje felé mutatott, a közeli boldogság fakoronái árnyékolták, a gyönyör közeli kertjei hűsítették. Bárhogyan éreztem magam, boldog voltam, hogy ezt az asszonyt a világban tudhattam, hogy magamba szívhattam a hangját és belélegezhettem közelségét. Lehetett anya, szerető, istennő – csak mellettem legyen! Ha utam legalább a közelében haladna az övének! Felmutatott a karvalyos képre.

– Semmivel sem szerezhett volna Maxnak nagyobb örömet, mint ezzel a képpel – mondta elgondolkozva. Akárcsak nekem. Vártunk magára, és amikor a képet megkaptuk, tudtuk, hogy már úton van felénk. Amikor maga még kisfiú volt, Sinclair, egy napon a fiam hazajött az iskolából és azt mondta: „Van egy fiú, aki a homlokán viseli a jelet, azt akarom, hogy a barátom legyen.” Az volt maga. Nem volt könnyű dolga, de bízunk magában. Egyszer, amikor szünidőben otthon volt, összetalálkozott Maxszal. Úgy tizenhat éves lehetett akkor. Max elmesélte...

– Istenem, hát elmondta Önnek! – szóltam közbe.

– A legnyomorúságosabb korszakom volt! – Igen, Max azt mondta nekem: „Sinclairnek most a legnehezebb. Még egyszer megpróbál a közösségbe menekülni – kocsimázó korhely lett belőle – de ez nem fog sikerülni neki. Homlokán ugyan eltakarja a jelet, de az titokban egeti őt.” Nem így volt?

– De igen, pontosan így. Nem sokkal ezután megtaláltam Beatricét, és aztán végre megint eljött hozzám egy vezető.

Pistoriusnak hívták. Csak akkor értettem meg, hogy miért kapcsolódott annyira Maxhoz a gyermekkorom, miért nem tudtam elszakadni tőle. Ó, kedves asszonyom, kedves anyám, akkoriban gyakran azt hittem, eldobom magamtól az életem. Hát mindenkinek ilyen nehéz az útja? Légies könnyedséggel simogatta meg hajamat.

– Megszületni mindig nehéz. Tudja, a madárnak is fáradságos kibújni a tojásból. Gondoljon vissza eddigi életére és kérdezze meg magától: Hát tényleg olyan nehéz volt az az út? Csak nehéz? Nem volt mellette szép is? El tudna képzelni szebbet, könnyebbet? Megráztam a fejem:

– Nehéz volt – mondtam szinte kábultan.

– Nehéz volt, míg el nem jött az álom. Bólintott és áthatóan nézett rám.

– Igen, ha az ember megtalálja az álmát, akkor könnyű lesz az útja. De nincs örökké tartó álom, mindegyiket újabb váltja fel, és egyiket sem szabad fogva tartani. Megrémültem. Már figyelmeztet? Már védekezik? De mindegy, azt akartam, hogy vezessen, s nem firtattam a célját.

– Nem tudom – mondtam – meddig fog tartani az álom. Legszívesebben azt kívánnám, hogy örökké tartson. A madár képe alatt a sorsom fogadott – mint anya, mint szerető. Az övé vagyok és senki másé.

– Amíg ez az álom a sorsa, maradjon hű hozzá – közölte komolyan. Szomorúság vett erőt rajtam, és lázasán kívántam, bárcsak meghalnék ebben az elvarázsolt órában! Éreztem a könnyeket, amint feltartóztathatatlanul törnek elő, és legyőznek. Milyen végtelenül régen sírtam utoljára! Hirtelen mozdulattal elfordultam az asszonytól, az ablakhoz léptem és üres tekintettel bámultam el a virágcserépek fölött. Hátam mögül hallottam a hangját, szenvtelennek hangzott, és mégis annyi gyöngédség volt benne, mint egy csordultig telt kehelyben:

– Sinclair, ne legyen gyerek! Hiszen szereti a sorsa. Egyszer a magáé lesz, úgy, ahogyan álmodja. Ha hű marad. Erőt vettem magamon, és ismét odafordultam. Felém nyújtotta a kezét.

– Van néhány barátom, nagyon kevés, nagyon közeli barátom, aki Éva asszonynak szólít – mondta mosolyogva.

– Maga is nevezhet így, ha akar. Az ajtóhoz vezetett, kinyitotta és a kert felé mutatott.

– Maxot megtalálja odakinn. A magas fák alatt álltam, kábultan és megrendülten, s nem tudtam, hogy éberebb vagyok-e, vagy mélyebb álomban, mint valaha? Az ágak közül finoman csöpögött az eső. Lassan mentem be a kertbe, amely hosszan húzódott végig a folyóparton. Végre megpillantottam Demiant. A nyitott kerti pavilonban állt meztelen felsőtesttel és egy felakasztott homokzsákot püfölt. Csodálkozva álltam meg. Demian remekül nézett ki: mellkasa széles, feje férfias, határozott, izmuktól feszülő felemelt karjai keményen és ügyesen dolgoztak. A mozdulatok játékos könnyedséggel törtek elő a csípőjéből, a vállából és karizületeiből.

– Demian! – kiáltottam.

– Hát te meg mit csinálsz ott? Vidáman nevetett.

– Tréningezek. Megígértem a kis japánnak, hogy megküzdünk egymással. Olyan gyors a fiú, mint egy párdúc, és természetesen nem kevésbé kiszámíthatatlan. De nem bánik el velem. Egy aprócska megaláztatással tartozom neki. Felvette az ingét és a zakóját.

– Voltál már anyámnál? – kérdezte.

– Igen. Demian, milyen gyönyörű az édesanyád, Éva asszony! Tökéletesen illik hozzá a név, olyan, mint ő, s ő olyan, mint minden élet anyja. Egy pillanatig elgondolkodva nézett az arcomba.

– Már tudod a nevét? Büszke lehetsz, kölyök! Te vagy az első, akinek már az elején megmondtam. Ettől a naptól kezdve úgy jártam hozzájuk, mint gyermek és testvér, de úgy is, mint szerelmes. Ha becsuktam magam mögött a kaput, de már ha csak messziről felbukkantak a kert magas fáin, én boldog voltam és gazdagnak éreztem magam. Odakinn volt a „valóság”: az utcák és a házak, az emberek és az intézmények, a könyvtárak és az előadótermek, idebenn azonban szeretet és lélek honolt, a mese és az álom. Ám mégsem éltünk a világtól elzárta, gondolatainkban és beszélgetéseinkben gyakran ott éltünk a kellős közepén, csak egy másik területén. Az emberek többségétől nem határok választottak el, csupán egy másfajta látásmód. Feladatunk az volt, hogy szigetet alkossunk a világban, talán példaképet, de mindenesetre hírt adjunk arról, hogy másképpen is lehet élni. Én, aki olyan sokáig magányos voltam, megismertem a közösséget, amelybe olyan emberek tartozhatnak csak, akik már megélték a teljes egyedüllétet. Soha többé nem vágytam vissza a boldogok asztalához, a vidámak ünnepeihez, soha többé nem szállt meg irigység vagy nosztalgia, ha a többiek közös ügyködését láttam. Lassan beavattak a „megjelöltek” titkába. Mi, akik a jelet hordoztuk, joggal számíthattunk a világ szemében furcsa különcöknek, sőt akár közveszélyes örülteknek is. Mi, akik

már felébredtünk, vagy ébredtünk, az egyre tökéletesebb éberségre törekedtünk, míg a többiek arra vágytak, hogy véleményüket, eszméiket és kötelességüket, egész életüket és boldogságukat egyre szorosabban kössék a nyájához. Ők is törekedtek, bennük is volt erő és nagyság. De amíg mi, a megjelöltek, felfogásunk szerint a természet akaratát fejeztük ki egy új, öntörvényű, távoli célt tartva szem előtt, addig a többiek az állandósításnak éltek. Számukra az emberiség – amelyet ugyanúgy szerettek, mint mi – állandó és befejezett volt, amit fenn kellett tartani és védeni kellett. Számunkra viszont az emberiség a távoli jövőt jelentette, amely felé mindnyájan úton vagyunk, amelynek képét senki sem ismeri, és amelynek törvényei sehol sincsenek megírva. Éva asszonyon, Maxon és rajtam kívül tágabb, illetve szűkebb köreinkhez tartozott még néhány nagyon különböző útkereső. Ők különleges ösvényeken jártak, a legkülönfélébb nézeteket képviselték és a legkülönözőbb célokat tűzték ki maguknak. Volt közöttük asztrológus, kabbalista, tolsztojánus és még sokféle finomlelkű, félnék, sebezhető ember, új szekták követői, indiai hagyományokat tisztelő, vegetáriusok és mások. Ővelük tulajdonképpen nem kötött össze bennünket más szellemi kötelek, mint a kölcsönös tisztelet, amelyet a másik titkos életideáljának mindenki megadott. Azonban közelebb álltak hozzánk azok, akik az emberiség múltjának isteneit és eszményképeit kutatták, és akik gyakran az én Pistoriusomra emlékeztek. Könyveket hoztak magukkal, szövegeket fordítottak régi nyelvekből, régi szimbólumokat és rítusokat ábrázoló képeket mutattak. Tőlük tudtuk meg, hogy az emberiség a tudattalanban rejlő lélek álmaiból építette fel ideáljait, álmokból, amelyekben az emberiség tapogatózva követte jövendő lehetőségeinek sejtelmét. Így jutottunk el az ókor csodálatos, ezerfejű istentömegétől a kereszténység virradatáig. Megismertük a magányos hívők hitvallásait, és a vallások átalakulását a különböző népeknél. Mindabból a tudásból, amelyet így magunkba szívtunk, kialakult korunk és az akkori Európa összképe. Azé az Európáé, amely mértéktelen becsvágyától hajta létrehozta az emberiség hatalmas új arzenálját, miközben a szellem mély, s végül üvöltő sívárságára jutott. Európa az egész világot megnyerte, de közben rajtavesztett a lelke. Itt is voltak hívők, és bizonyos remények meg a lelki üdvösséget ígérő tanok hitvallói. Voltak buddhisták, akik meg akarták téríteni Európát, Tolsztoj-követők, és más irányzatok követői is. Mi, a szűk körünkben, meghallgattuk őket, de e tanok egyikét sem vettük többnek, mint jelképnek. Minket, a megjelölteket, nem aggasztott a jövő alakítása. Eleve halottnak és feleslegesnek tartottunk minden hitvallást és üdvös tant. Egyedül csak azt éreztük kötelességünknek és sorsunknak, hogy egészen önmagunk legyünk, vagyis méltók a természet bennünk ható csírájára, és hogy bármikor szembe tudjunk nézni a bizonytalan jövővel, akármit hozzon is. Mert kimondva vagy kimondatlanul, mindannyian megéreztük, hogy az újjászületés és a mostani világ összeomlása közeledik, és már érezhető is. Demian mondta nekem néha: „Elképzелhetetlen, ami jön. Európa lelke állat, amelyet végtelenül sokáig ketrechen tartottak. Ha kiszabadul, első mozdulatai nem lesznek szelídek. De az utak és kitérők nem számítanak, ha napvilágra kerül a lélek igazi igénye, amit az ember oly régóta ismételten letagadott és elnémított. Akkor eljön a mi napunk, akkor szükség lesz ránk. Nem mint vezetőkre vagy törvényhozókra – az új törvényeket mi már nem fogjuk megérni inkább mint önkéntesekre, akik készek arra, hogy elmenjenek és odaálljanak, ahova a sors rendeli őket. Nézd, minden ember képes arra, hogy valami rendkívülit vigyen véghez, ha az ideáljait veszélyben érzi. De senki sincs ott, amikor egy új ideál készül megszületni, amikor a fejlődés új, talán veszélyes és ijesztő fordulatot vesz. Mi leszünk azok a kevesek, akik ott leszünk akkor és csatlakozunk. Ezért van rajtunk a jel. Mint ahogy Káinnak is azért volt jel a homlokán, hogy félelmet és gyűlöletet szítson, és az akkori emberiséget kiterelje a beszűkült idillből, s a veszélyes messzeségbe hajtsa. Minden ember, megkülönböztetés nélkül mindegyik, aki hatással volt az emberiség fejlődésére, csak azért tudott hatni, mert alávetette magát a sors akaratának. Így volt ez Mózes és Buddha, ugyanígy Napóleon és Bismarck esetében. Hogy melyik irányt szolgálja valaki, hogy melyik pólus vezérli, azt nem ő maga választja meg. Ha Bismarck megérti a szociáldemokratákat és hozzájuk igazodik, akkor okos úriember lett volna, de nem a sorsának követője. Ugyanez igaz Napóleonra, Cézárra, Loyolai Szent Ignácra, mindre! Ezt mindig biológiai és fejlődéstörténeti szempontból kell nézni! Amikor a föld felszínén végbement környezeti változások hatására a vízállatok a szárazföldre, a szárazföldi állatok pedig a vízbe voltak kénytelenek települni, akkor csakis a sorsot vállaló példányok tudtak újat és rendkívülit véghezvinni, csak ők voltak képesek alkalmazkodásukkal megmenteni a fajukat. Hogy ezek a példányok előzőleg fajukban konzervatívak, netán különcök és forradalmárok voltak-e, azt nem tudjuk. Azt viszont igen, hogy ők álltak készen arra, hogy megmentse fajukat az új fejlemények sodrásában. Mi is készenlétben akarunk lenni.” Ezeknél a beszélgetéseknél Éva asszony gyakran volt jelen, de nem szólt egy szót sem. Ő mindegyikünknek, aki gondolatait kifejtette, hallgatósága és visszhangja volt, tele bizalommal, tele megértéssel. A gondolatok mintha mind belőle eredtek volna és őhözát tértek volna vissza. Boldogság volt a közelében ülni, néha hallani a hangját, átérezni mellette a kiforrottság és a lélek légkörét. Azonnal megéreztette, ha valami változás, zavar vagy megújulás készült bennem. Mintha éjjel látott álmaim is az ő sugallatai lettek volna. Gyakran elmeséltem neki az álmokat. Értette, természetesnek találta őket, nem volt olyan furcsaság, amelyet ne tudott volna tisztán követni. Egy időben az álmaim mintha nappali beszélgetéseinket visszhangozták volna. Azt álmodtam, hogy az egész világ forrong, és hogy én – egyedül, vagy Demiannal – feszülten várok a nagy sorsra. A sors leplet viselt, de valamiképp Éva asszony vonásait is – hogy kiválaszt-e vagy ellök, nekem az volt a sors. Néha mosolyogva azt mondta: „Nem

teljes így az álma, Sinclair, a legjobb részt elfelejtette.” S akkor gyakran eszembe is jutott, és nem tudtam megérteni, hogyan is felejthettem el. Sokszor kevésnek éreztem, amit tőle kapok, és kínozott a vágy. Úgy éreztem, nem bírom elviselni, hogy mellette ülök, de nem zárhatom a karomba. Rögtön észrevette ezt is. Amikor egyszer napokra elmaradtam, hogy aztán riadtan és megilletődve újra megjelenjek, félrevont, és azt mondta: „Ne adja át magát olyan vágyaknak, amelyekben nem hisz. Tudom, mit kíván. Mondjon le ezekről a vágyakról, vagy pedig élje át őket egész lényével. Ha egyszer úgy tud vágni, hogy egészen biztos a beteljesülésben, akkor meglesz a beteljesülés is. De maga vágyik valamire, aztán megbánja és közben fél. Próbálja meg legyőzni ezt. Elmondok egy mesét.” Egy ifjúról szólt a mese, aki egy csillagba volt szerelmes. A tengerparton állt, a csillag felé nyújtotta a karját, és imádta. Róla álmódott és csak őrá gondolt. De tudta, vagy legalábbis sejtette, hogy ember nem ölelhet csillagot. Úgy vélte, az a sorsa, hogy a beteljesülés reménye nélkül szeret egy csillagot, és ezért egész életét költeménnyé alakította. Ez a költemény a lemondásról szólt, a hűségéről és a szenvedéséről, s az ifjú azt hitte, ezek jobbá teszik és megtisztítják majd. Ám minden álma a csillag felé szállt. Egyszer éjszaka ismét a tengernél állt egy magas sziklán, és csak nézte, nézte a csillagot. Égett a szerelemtől. Amikor a vágy teljesen elhatalmasodott rajta, felugrott a magasba a csillag felé és az alatta tátongó mélységbe zuhant. Ám miközben zuhant, még átvillant az agyán: „Hiszen ez lehetetlen!” Összezúzta magát a parton. Nem tudta, hogyan kell szeretni. Ha abban a pillanatban, amikor ugrott, lett volna elég lelkierője, hogy rendíthetetlenül és biztosan higggyen a beteljesülésben, akkor felrepült volna, és eggyé válhatott volna a csillaggal.

– A szerelem nem kér – mondta Éva asszony – nem követel. A szerelemnek olyan erősnek kell lennie, hogy önmagát bizonyítsa. Akkor nem vonzódik, hanem vonz. Sinclair, a maga szerelme vonzódik. Majd ha egyszer vonz, akkor jövök. Én nem akarok ajándékot adni, én legyőzött akarok lenni. Egy másik alkalommal azonban újabb mesét mondott. Egy férfiről szólt, aki viszonzatlan szerelemmel szeretett. Egészen magába húzódott, és lelke mélyén azt gondolta, őt a szerelem elégeti. A világ elveszett számára, nem látta többé a kék eget, sem a zöld erdőt, nem csobogott neki a patak, nem zendült a hárfa. Minden elsüllyedt, ő pedig szegény és nyomorult lett. De szerelme nőttön nőtt, a férfi inkább választotta volna a halált és a nyomort, minthogy lemondjon a szép nőről. Érezni kezdte, hogy a szerelem elégetett benne minden mást, végül hatalmassá nőtt és vonzani kezdett. Vonzott, egyre csak vonzott, és a szép nő engedelmessé vált a vonzásnak, eljött és a férfi kitért karokkal várta. Ám amikor előtte állt a nő, hirtelen egészen megváltozott, és a férfi borzongva érezte és látta, hogy az egész elveszett világot vonzotta magához. Ott állt előtte és odaadta magát neki: ég, erdő és patak, minden új színben, frissen és gyönyörűen jött felé, az övé lett, az ő nyelvén beszélt. Nem csupán egy nőt nyert el, de az egész világot zárhatta a szívébe. Benne ragyogott az ég minden csillaga, és ragyogásuk boldogsággal töltötte be az egész lelkét. Szeretett és magára talált. De a legtöbben úgy szeretnek, hogy elveszítik magukat. úgy éreztem, hogy életem egyetlen értelme a szerelem Éva asszony iránt. De neki mindennap más arca volt. Néha biztosan éreztem, hogy nem is az asszony az, akit lényem vonzódva követ. Inkább lelkem jelképe ő, és még mélyebbre akar elvezetni önmagamban. Gyakran hallottam tőle olyan szavakat, amelyek mintha a tudatalattim válaszai lettek volna égető kérdéseimre. Aztán voltak pillanatok, amikor égtem az érzéki vágytól, csókoltam a tárgyakat, amelyeket megérintett. S lassan az érzéki és az eszményi szerelem, a valóság és a jelkép egymásra talált és összefonódott. Akkor történt meg, hogy otthon a szobámban bensőséges nyugalommal gondoltam rá, és közben éreztem kezét a kezemen, száját a számon. Vagy ott voltam nála, az arcába néztem, beszélgettem vele és hallottam a hangját, de mégsem tudtam, hogy valóság-e, amit megélek vagy álmodom. Kezdem sejteni, hogyan lehet a szerelmet állandóan és örökre birtokolni. Volt, hogy olvasás közben megvilágosodott előttem valami, és ez ugyanazt az érzést adta, mintha Éva asszony csókolt volna meg. Megsimogatta a hajam, mosolya érett, illatos meleget árasztott, és én ugyanazt éreztem, mint akkor, amikor lelkem újabb lépést tett előre. Minden, ami számomra fontos és sorsszerű volt, magára öltötte Éva asszony alakját. Ő pedig felvette mindegyik gondolatom alakját, és az én gondolataim felvették az övét. Félttem a karácsonyi ünnepektől, amelyeket a szüleimnél kellett töltenem, mert azt gondoltam, szenvedni fogok, ha két hétig távol leszek Éva asszonytól. De nem szenvedtem. Csodálatos volt otthon lenni és rágondolni. Amikor visszatértem H.-ba, két napig még nem mentem el hozzá, hogy kiélvezzem ezt a biztonságot, függetlenségemet érzéki jelenlététől. Olyan álmaim is voltak, amelyekben egyesülésünk jelképesen teljesedett be. Tenger volt ő, s én hömpölygő folyóként torkoltam belé. Csillag volt, s én magam is csillag voltam, amely hozzá igyekszik. Találkoztunk, éreztük, hogy vonzzuk egymást, együtt maradtunk örök időnkig, boldogok voltunk és közeli, zengő körökben keringtünk egymás körül. Amikor ismét meglátogattam, elmeséltem neki ezt az álmot.

– Szép álmom – mondta csendesen.

– Váltsa valóra! Elérkezett egy kora tavaszi nap, amelyet sohasem fogok elfelejteni. Beléptem a házba, valahol nyitva volt egy ablak, langyos léghuzat söpörte keresztül a hallon a jácintok nehéz illatát. Senkit sem láttam, így felmentem a lépcsőn Max Demian szobájába. Halkan kopogtam az ajtón és beléptem, szokás szerint anélkül, hogy

megvártam volna, amíg behív. A szobában sötét volt, minden függöny behúzva. A szomszéd helyiségben rendezte be Max a kémiai laboratóriumát. Ennek nyitott ajtaján sütött be az esőfelhőkön keresztül világos, fehér fénnel a tavaszi nap. Azt hittem, senki sincs ott, és elhúztam az egyik függönyt. Max Demiant láttam. Egy sámli ül összekuporodva az elfüggönyözött ablak közelében. Furcsán megváltozott. Villámként hasított belém az érzés: „Ezt már láttad egyszer!” Demian két karja mozdulatlanul lógott, keze az ölében nyugodott. Feje kissé előrebillent. Tágra nyitott szemében nem volt élet, a halott szembogarakban üvegesen és élesen megcsillant a fény. Demian sápadt arca magába merült, csupán merevség látszott rajta, más kifejezés nem. Olyan volt, mint egy ősrégi állatmaszk, amelyeneket néha szentélyek kapuján lehet látni. Mintha nem is lélegzett volna. Beleborzongtam abba az emlékebe, amely akkor előjött. Ilyennek, pontosan ilyennek láttam már őt egyszer, sokok évvel ezelőtt, amikor még kisfiú voltam. Ugyanígy bámult befelé a szeme, ugyanilyen élettelenül feküdt egymás mellett a két keze, és egy légy vándorolt az arcán. Akkor, talán hat évvel ezelőtt éppen ugyanilyen idősnek és ugyanilyen időtlennek nézett ki. Egyetlen vonása sem változott meg. Rámtört a félelem. Halkan kimentem a szobából, le a lépcsőn. A hallban Éva asszonnyal találkoztam. Sápadt volt és fáradtnak tűnt. Ilyennek még sohasem láttam. Árnyék borult az ablakra, a vakító, fehér nap hirtelen eltűnt.

– Maxnál voltam – suttogtam gyorsan.

– Történt valami? Alszik, vagy magába mélyedt, nem tudom. Régebben már láttam őt egyszer ilyenek.

– Ugye, nem ébresztette fel? – kérdezte gyorsan Éva asszony.

– Nem, nem vett észre. Mindjárt kijöttem. Éva asszony, mondja, mi van vele? Kézfejjével végigsimította a homlokát.

– Legyen nyugodt, Sinclair, nem lesz semmi baja, csak visszavonult. Nem tart sokáig. Felállt és kiment a kertbe, pedig éppen me eredt az eső. Éreztem, most szívesebben marad egyedül. Így a házban maradtam, a hallban járkáltam fel-alá, a kábító illatú jácintokat szagolgattam, megbámultam a karvalyt ábrázoló képeket az ajtó fölött. Azon a reggelen az egész házra furcsa árnyék telepedett, s ez szorongással töltött el. Mi lehetett az? Mi történt? Éva asszony hamar visszajött. Sötét hajában esőcseppek ragyogtak. Fáradtan leült a karosszékebe. Odaléptem hozzá, föléhajoltam és lecsókoltam hajáról a vízcseppeket. Szeme tiszta és nyugodt volt, de az esőcseppek íze olyan, mint a könnyé.

– Megnézzem? – kérdeztem suttogva. Erőtlenül mosolygott.

– Ne legyen gyerek, Sinclair! – intett le hangosan, mintha valami varázslatot akart volna megtörni magában.

– Menjen és jöjjön vissza később! Most nem tudok beszélni magával. Rohantam a hegyek felé, el a házaktól, el a várostól. A ferde, ritka eső a szemembe vágott, a felhők alacsonyban, félve vonultak az égen, mintha lenyomná őket valami. Idelelni alig fúj a szél, odafönn a magasban pedig mintha vihar lett volna. A vakítóan fehér nap többször is előtört egy-egy pillanatra a felhők acélos szürkéségéből. Egyszer csak egy könnyű, sárga felhő söpört végig az égen, s nekinyomult a szürke felhőfalnak. Néhány másodperc alatt a szél a sárgából és a kékből egy képet rajzolt: egy óriás madarat, amely kitépte magát a kék összevisszaságból és széles szárnycsapásokkal eltűnt az égbolton. Akkor már lehallatszott a vihar, és jeges eső zúdult alá a földre. Iszonyatos hangú rövid mennydörgés dübörgött végig a megkorbácsolt tájon, ám rögtön ezután a felhőkön keresztül megint áttört egy napsugár. A barna erdők fölött a közeli hegyekben fakón és idegenül világított a sápadt hó. Amikor órák múlva, szelfűttan és vizesen visszatértem, Demian nyitott ajtót nekem. Felvitt magával a szobájába. Látszott, hogy dolgozott: a laboratóriumban gázláng égett, papír hevert szanaszét.

– Ül le – mondta – biztos elfáradtál. Utálatos odakint az idő, látszik, hogy sokáig kint voltál. Mindjárt kapsz teát.

– Valami van ma a levegőben – kezdtem tévován. Nem lehet csak a vihartól. Fürkészőn nézett rám.

– Láttál valamit?

– Igen. Egy pillanatig tisztán láttam egy képet a felhőkben.

– Milyen képet?

– Egy madár volt.

– A karvaly? Az volt az? Az álommadarad?

– Igen, az én karvalyom volt: sárga és óriási, felrepült és eltűnt a kékesfekete égen. Demian mélyet lélegzett. Kopogtak. Az öreg cseléd behozta a teát.

– Igyál, Sinclair. Azon gondolkodom, nem véletlen láttad-e a képet?

– Véletlen? Lát az ember ilyesmit véletlenül?

– Jól van, persze, hogy nem. Jelent valamit. Tudod, mit?

– Nem. Csak érzem, hogy valami megrázkódtatást jelent, egy döntő lépést. Azt hiszem, mindannyiunk sorsát érinti. Demian izgatottan járkált föl és alá.

– Egy döntő lépés! A sorsunkban! – kiáltotta. Ugyanezt álmodtam ma éjjel, és anyámnak tegnap volt egy megérzése, amely ugyanezt súgta. Azt álmodtam, hogy egy létrán mászom fölfelé, valami fatörzs vagy torony mellett. Amikor felértem, láttam az egész tájat, nagy síkság volt, városok és falvak égtek körben. Még nem tudok mindent elmesélni, még én sem értek mindent belőle.

– És hogyan magyaráznád ezt az álmot? – kérdeztem. Rólad szólt?

– Hogy rólam-e? Hát persze. Senki sem álmodik olyasmiről, amihez nincs köze. De nem csak egyedül rólam szólt, abban igazad van. Én meglehetősen pontosan megkülönböztetem azokat az álmaimat, melyek a saját lelkemben zajló folyamatokat tükrözik, azoktól a nagyon ritka álmaimtól, amelyekben az egész emberiség sorsa nyilvánul meg. Ritkán voltak ilyen álmaim, olyan pedig soha, amelyről elmondhatnám, hogy jóslat volt és beteljesült. Az értelmezések korántsem egyértelműek. De azt biztosan tudom, hogy valami olyat álmodtam, ami nem csak egyedül rám vonatkozik. Az álom ugyanis a korábbi álmaimhoz tartozik, azok folytatása. Ezekből az álmokból vannak azok a sejtéseim, amelyekről már meséltem neked. Hogy világunk meglehetősen romlott, azt tudjuk, de ez még nem ok arra, hogy pusztulást vagy hasonlót jövendöljünk neki. Nekem már évek óta vannak olyan álmaim, amelyekből gondolni vagy érezni vélem, tehát amelyek alapján érzem, hogy közeledik a régi világ összeomlása. Eleinte ezek egészen gyenge, távoli sejtelmek voltak csupán, de egyre tisztábbak és erősebbek lettek. Még nem tudok többet, mint hogy valami nagy és rettenetes készülődik, ami rám is vonatkozik, Sinclair, meg fogjuk érni, amiről néha beszélgettünk! A világ meg akar újulni, halálszaga van. Halál nélkül nem születhet meg az új! Ijesztőbb, mint gondoltam. Rémülten bámultam rá.

– Elmeséled az álmod többi részét is? – kérdeztem félénken. Megrázta a fejét.

– Nem. Nem tudom. Kinyílt az ajtó, és Éva asszony lépett be.

– Hát itt ültök egymás mellett, gyerekek! Csak nem szomorkodtok? Friss volt, fáradtságnak nyoma sem látszott rajta. Demian rámosolygott, s Eva asszony úgy jött oda hozzánk, mint egy édesanya ijedt gyermekeihez.

– Nem vagyunk szomorúak, anyám, csak egy kicsit elgondolkoztunk ezen az új jelen. De igazából nem is számít. Hiszen itt lesz az, ami jönni készül, és akkor majd megtudjuk, amit tudnunk kell. Nekem azonban elromlott a hangulatom. Elbúcsúztam és egyedül mentem a hallon keresztül. A jácintok illatát fáradtnak, állottnak és halálszagúnak éreztem. Árnyék vetült most ránk.

NYOLCADIK FEJEZET – A vég kezdete

A szüleimnél elértem, hogy a nyári szünetben még H.ban maradhassak. Most szinte mindig a kertben voltunk, a folyó partján. A japán, aki egyébként valóban elvesztette a mérkőzést, elutazott, a tolsztojánus sem volt itt. Demian lovat tartott, és nap mint nap kitartóan lovagolt. Én gyakran maradtam kettesben az édesanyjával. Néha elcsodálkoztam békés életemen. Hosszú ideig voltam egyedül és hozzászoktam a lemondáshoz, a kínjaimmal vívott fáradtságos harcokhoz, így H. álomszigetnek tűnt, ahol kényelmes bűvöletben csupán a szép és kellemes dolgoknak és érzéseknek élhettem. Sejtettem, hogy ez mintegy „próbaidőszaka” annak az új, magasabb közösségnek, amelyre mindannyian gondoltunk. Időről időre mély szomorúság fogott el, mert tudtam én jól, hogy nem lehet tartós ez a boldogság. Nekem nem azt rendelte a sors, hogy a bőség és a megelégedés levegőjét szívjam magamba, nekem kín és hajsza kellett. Éreztem: egy napon felébredek ezekből a szép szerelmes álmokból és újra egyedül állok majd, egészen egyedül, a „mások” hideg világában, amelyben nem adatott meg nekem sem béke, sem közösség, csak magány vagy harc. Ilyenkor még gyöngédebben simultam Éva asszony közelébe, s örültem, hogy sorsom még mindig e szép, békés vonásokat viseli. Gyorsan és könnyedén telt el a nyár, már vége felé járt a szünet is. Küszöbön állt a búcsúzás, igyekeztem nem gondolni rá, és nem is gondoltam: úgy csüngtem a szép napokon, mint pillangó a mézvirágon. Ez volt a boldog korszakom, életem első beteljesülése, felvételem a közösségbe. Mi jöhet ezután? Ismét harcolok és szenvedek a vágtyól. Álmodom és egyedül leszek. Egyik nap olyan erősen hatalmába kerített ez az előérzet, hogy hirtelen fájdalmasan lobbant fel bennem szerelmem Éva asszony iránt. Istenem, milyen hamar itt lesz az idő, amikor többé nem látom, nem hallom határozott, megnyugtató lépteit a házban, nem találok az asztalon a virágait! És mit értem el eddig? Álmodoztam, ringatóztam az élvezetben, ahelyett, hogy megnyertem volna, hogy

harcoltam volna érte, hogy örökre magamhoz vonzottam volna! Minden eszembe jutott, amit valaha az igaz szerelemről mondott, száz finom, figyelmeztető szó, száz csendes csábítás, ígéret talán. S én kezdtem velük valamit? Semmit! Semmit! Szobám közepére álltam, összeszedtem minden akaratomat és Évára gondoltam. Lelkem minden erejét arra akartam összpontosítani, hogy érezze szerelmemet, hogy magamhoz vonzzam. Azt akartam, hogy jöjjön és vágyjon az ölelésemre, és arra, hogy csókom mohón tapadjon érett szerelmes ajkára. Álltam és megfeszítettem magam, míg ujjaim és lábam ki nem hűltek. Éreztem, hogy erő áramlik ki belőlem. Néhány pillanatra valami, valami világos és hűvös szorosan és erősen összehúzódott bennem. Egy pillanatra úgy éreztem, hogy egy kristályt hordok a szívemben, és tudtam, hogy ez az énem. A hideg felszállt a mellemig. Amikor feleszméltem ebből az iszonyatos feszültségből, éreztem, hogy valami közeledik. Halálosan kimerültem, de vártam Évát, amint belép a szobába. Patkódobogás dübörgött végig a hosszú utcán. Egyre közeledett és mind hangosabbá vált, majd hirtelen abbamaradt. Az ablakhoz ugrottam. Odalenn Demian szállt le a lóról. Lerohantam.

– Mi történt, Demian? Csak nem történt valami anyáddal? Mintha meg sem hallotta volna a kérdésemet. Nagyon sápadt volt, a homlokáról izzadságcseppek csurogtak le az arcába. Felhevült lovának kantárszárát a kerítésre kötötte, karon fogott és elindult velem az utcán.

– Tudsz már valamit? Nem tudtam semmit. Demian megszorította a karom, felém fordult és együttérző, különös, sötét pillantással nézett rám.

– Igen, fiú, most beindul. Hisz tudtál a nagy feszültségről Oroszországgal...

– Micsoda? Háború van? Sosem hittem volna. Halkan beszélt, pedig nem volt senki a közelben.

– Még nem üzenték meg. De háború van. Nyugodj bele. Nem zavartalak azóta ezzel az egésszel, de már háromszor láttam újabb jelét. Tehát nem világvége lesz, nem földrengés, nem forradalom. Háború lesz. Meglátod, milyen nagy sikere lesz! Gyönyörűség lesz az embereknek, már most örül mindenki a kirobbanásának. Ilyen ízetlenné vált nekik az élet. De meglátod, Sinclair, ez csak a kezdet. Talán nagy háború lesz, óriási háború. De az is csak a kezdet. Valami új kezdődik, és ez az új borzalmas lesz azoknak, akik a régin csüngnek. Mit akarsz csinálni? Döbbenet hallgattam Demiant, az egész idegennek és valószínűtlennek hangzott.

– Nem tudom, hát te? Megvonta a vállát.

– Amint mozgósítanak, bevonulok. Hadnagy vagyok.

– Te hadnagy? Ezt nem is tudtam.

– Többek között ezzel álcáztam magam. Tudod, mindig vigyáztam arra, hogy sose lássanak belém, s ezért mindig egy kicsivel többet produkáltam, hogy békén hagyjanak. Azt hiszem, már nyolc nap múlva a fronton leszek...

– Az Isten szerelmére...

– Jól van, fiú, ne fogd fel ilyen szentimentálisan. Hisz alapjában nemigen fogom élvezni, hogy fegyvertüzet parancsoljak élő emberekre, de ez mellékes. Most mindegyikünk belekerül a nagy kerékbe. Te is. Biztosan téged is besoroznak.

– Hát anyád, Demian? Csak most gondoltam ismét arra, ami egy negyedórával ezelőtt történt. Mennyire megváltozott a világ! Minden erőmet összeszedtem, hogy magamhoz hívjam a legédesebb képet, s íme, a sors hirtelen egy fenyegető, borzalmas maszkon keresztül nézett rám.

– Anyám? Ó, miatta nem kell aggódnunk. Ő biztonságban van, nagyobb biztonságban, mint bárki ma a világban. Ilyen nagyon szereted őt?

– Tudtad, Demian?

– Magas hangon, felszabadultan nevetett.

– Persze, hogy tudtam, fiú! Még senki sem hívta Évát asszonynak az anyámat, csak aki nagyon szerette. Egyébként hogy is volt? Ma hívtad valamelyikünket, nem igaz?

– Igen, hívtam... Éva asszonyt.

– Megérezte. Hirtelen elküldött, hogy jöjjetek hozzád. Éppen az oroszországi híreket meséltem neki. Visszafordultunk, már csak néhány szót váltottunk. Demian eloldotta a lovát, és felült a nyeregbe. Csak fönt a szobámban éreztem, mennyire kimerültem Demian hírtől, de még inkább az azt megelőző erőfeszítéstől. Viszont Éva asszony

megérezte! Gondolataim elérték a szívét. Ő maga jött volna, ha nem... Milyen különös volt mindez, s végső soron milyen szép! Most pedig jött a háború. Most elkezdődött az a folyamat, amelyről olyan gyakran beszélünk. És Demian annyi mindent tudott már előre! Milyen különös volt, hogy a világ áradata most nem mellettünk haladt el, hanem hirtelen keresztüláramlott a szívünkön, hogy hívott a kaland és a vak végzet, és hogy most, vagy hamarosan eljön a pillanat, amikor szüksége lesz ránk a világnak, mert meg akar változni. Demiannak igaza volt: nem kell ezt szentimentálisan felfogni. Csak az volt furcsa, hogy az olyan magányos ügyet, a sorsot most sokakkal, az egész világgal együtt kellett megélnem. úgy is jó! Készen álltam. Este, amikor keresztülgyalogoltam a városon, nagy izgalomtól pezsgett minden. Mindenütt, a legkisebb zugban is azt mondogatták: háború! Megérkeztem Éva asszony házába, a kerti lakban vacsoráztunk. Én voltam az egyetlen vendég. Senki sem ejtette ki a „háború” szót. Csak későn, mielőtt elmentem, mondta Éva asszony:

– Kedves Sinclair, maga hívott ma engem. Tudja, hogy miért nem én magam jöttem. De ne felejtse el: most ismeri a hívást, és ha bármikor szüksége van valakire, aki a jelet viseli, használja újra! Felkelt és a kert homályában előre ment. Ő, aki maga volt a titokzatosság, magas termetével fenségesen lépdelt a hallgató fák között, a parányi csillagok finoman világítottak a feje fölött. Lassan történetem végére jutok. Gyorsan peregetek az események. Hamarosan háború lett, és Demian, aki furcsán és idegenül nézett ki ezüstszürke kabátos egyenruhájában, elutazott. Én kísértem haza az édesanyját. Nemsokára én is elbúcsúztam tőle. Megcsókolta a számat, egy pillanatra a mellére szorított, és nagy szeme ott égett egészen közel az enyémhez. Minden ember mintha testvérré vált volna. Azt gondolták, a haza és a becsület teszi ezt, de a sors volt, amelynek egy pillanatra mindannyian kendőzetlen arcába néztek. A kaszárnyákból fiatal férfiak jöttek, felszálltak a vonatokra, és sok arcon láttam egy jelet – nem a miénket – szép és méltóságteljes jelet: szerelmet és halált jelentett. Engem is átöleltek emberek, akiket azelőtt sohasem láttam, megértettem és szívesen viszonztam ölelésüket. Kábulatban tettek, s nem azért, mert akarták a sorsot, de kábulatuk szent volt, mert onnan származott, hogy egy rövid és megrázó pillanatra mindannyian a sors szemébe néztek. Már majdnem tél volt, amikor a frontra kerültem. Kezdetben csak a lövöldözés jelentett újdonságot, egyébként csalódott voltam. Régen sokat gondolkodtam azon, hogy az emberek vajon miért képesek olyan ritkán arra, hogy egy ideálnak éljenek. Most láttam, hogy sokan, sőt akár mindannyian képesek meghalni egy ideálért. Csak ne önállóan és szabadon választott ideál legyen az, hanem közös és elfogadott ideál. Idővel azonban rájöttem, hogy lebecsültem az embereket. Bármennyire egyformává tette is őket a szolgálát és a közös veszély, mégis sokukat láttam, élőket és haldoklókat, ahogy csodálatosan közeledtek a sors akaratahoz. Soknak, nagyon soknak, nemcsak támadásnál, hanem mindig erőt sugárzó, távolba néző, kicsit megszállott volt a tekintete, amely nem ismer célokat és arról árulkodik, hogy gazdája már teljesen megadta magát a borzalomnak. Hihettek és gondolhattak ezek, amit csak akartak elszántak voltak, használhatóak voltak, belőlük lehetett volna jövőt formálni. Mert a világ ugyan ragaszkodott a háborúhoz és a hősiességhez, a becsülethez és más régi ideálokhoz, bár egyre távolibbak és hihetlenebbek voltak a látszólagos emberség hangjai, mindez akkor is csak a felszín maradt, éppúgy, ahogyan a háború külső, politikai céljai is csak a felszínt jelentették. A mélyben készült valami. Valamiféle új emberiség. Mert sokakat ismertem – és közülük nem egy mellett halt meg – akik belátták és felismerték, mindegy, hogy a gyűlölet és düh, a gyilkolás és a pusztítás milyen ürüggyel történik. Nem, az ürüggyek éppúgy, mint a célok, egészen véletlenszerűek voltak. Az ösérzések, még a legvadabbak is, nem az ellenségnek szóltak. Vérengzésük csak a lélek kisugárzása volt, a meghasadt léleké, amely őrjöngeni és ölni, pusztítani és pusztulni akart, hogy újra megszülethessen. Egy óriásmadár küzdötte ki magát a tojásból. A világ volt a tojás, s a világnak romba kellett dőlnie. Egy kora tavaszi éjszakán őrséget álltam egy tanya előtt, amelyet elfoglaltunk. Lanyha szél fújt, szeszélyesen lökdöste a magas, flamand égen lovagló felhőseregeket, mögülük elősejlett a hold fénye. Már egész nap nyugtalan voltam, valami gyötört. Most, sötét örhelyemen, meghittlen gondoltam eddigi életem képeire, Éva asszonyra, Demianra. Egy nyírfának dőlve álltam és belebámultam a mozgalmas égbe, amelynek itt-ott megbújó cikázó fénypontjai hamarosan nagy hullámzó képsorozattá váltak. Pulzusom gyenge volt, bőröm érzéketlen a széllel és esővel szemben, de belül szikrázóan éber maradtam, s ebből megéreztem, hogy egy vezető van a közelemben. A felhőkben nagy várost láttam, millió ember áramlott ki belőle, akik rajokban lepték el a messzi tájakat. Egy hatalmas istenalak lépett közéjük, hajában ragyogó csillagok, hatalmas volt, mint egy hegy, arcán Éva asszony vonásai. A menetelő emberek eltűntek ebben az istenalakban, mint egy óriási barlangban, és megszűntek. Az istennő lekuporodott a földre, homlokán tisztán ragyogott a jegy. Mintha álom kerítette volna hatalmába, becsukta a szemét. Óriási arcéle eltorzult a fájdalomtól. Hirtelen felsikoltott, és homlokából csillagok robbantak elő, sok ezer világító csillag, amelyek gyönyörű ívekben és félkörökben szeltek át a fekete eget. A csillagok egyike éles hangot hallatva pont énfelém száguldott, mintha engem keresne. Akkor üvöltve robbant szét ezernyi szikrára. Felrántott, majd földhöz vágott. Dörögve omlott össze körülöttem a világ. A nyárfa közelében találtak rám. Föld borított, tele voltam sebesüléssel. Pincében feküdtem, lövések dörögtek fölöttem. Kocsiban feküdtem és üres mezőkön dőcögtem. Legtöbbször aludtam, vagy eszméletlen voltam. De minél mélyebben aludtam, annál erősebben éreztem, hogy vonz valami, hogy egy erőt követek, amely uralkodik fölöttem. Szalmán feküdtem egy istállóban, sötét volt, valaki a kezemre lépett. De a lelkem tovább akart menni, iszonyú erővel

húzott el onnan. Ismét kocsin feküdtem, később hordágyon, vagy létrán, mindig erősebben éreztem, hogy valahova parancsolnak, nem éreztem mást, mint a késztetést, hogy végre odaérjek. Aztán célhoz értem. Éjszaka volt, tudatomnál voltam, az imént még roppant erővel vonzott és ösztökélt valami célom felé. Egy teremben, a földön feküdtem, és hirtelen tudtam: megérkeztem. Körülnéztem, matracom mellett egy másik volt, azon feküdt valaki, előrehajolt és engem nézett. A homlokán viselte a jelet. Max Demian volt. Nem tudtam beszélni, és ő sem tudott vagy nem akart. Csak nézett. Arcát megvilágította egy lámpa, amely fölötte függött a falon. Rám mosolygott. Végtelenül hosszú ideig nézett a szemembe. Lassan közelebb tolta hozzám az arcát, míg majdnem egymáshoz értünk.

– Sinclair! – mondta suttogva. Jeleztem a szememmel, hogy értem. Ismét mosolygott, szinte részvétellel.

– Kisfiú! – mondta mosolyogva. Most egész közel volt a szája az enyémhez. Halkan folytatta.

– Emlékszel még Franz Kromerra? – kérdezte. Rákacsintottam, és akkor már én is tudtam mosolyogni.

– Kis Sinclair, figyelj! Nekem el kell mennem. Talán egyszer megint szükséged lesz rám, Kromer ellen, vagy máskor. Ha akkor hívsz, nem olyan durván, nem lovon vagy vonattal jövök már. Befelé kell majd figyelned, és észreveszed, hogy ott vagyok. Érted? És még valamit. Éva asszony azt mondta, ha egyszer rosszul menne a sorod, akkor át kell adnom neked a csókot, amit útravalóul adott nekem. Csukd be a szemed, Sinclair! Engedelmesen becsuktam a szemem, könnyű csókot éreztem a számon, amelyen mindig volt egy kis vér, mert a vérzés nem akart elállni. Akkor elaludtam. Reggel felébresztettek, kötözésre vittek. Amikor végre teljesen felébredtem, gyorsan odafordultam a szomszéd matrachoz. Idegen ember feküdt rajta, akit még sohasem láttam. A kötözés fájt. Minden fájt, ami azóta történt. De ha néha megtalálom a kulcsot, és egészen magamba szállok, oda, ahol a sötét tükörben a sors képei szunnyadnak, akkor csak a fekete tükör fölé kell hajolnom és megpillantom a saját képemet, amely most már egészen rá hasonlít, őrá, a barátomra és vezetőmre.

Vége.